

CULTURA 618
Fundatia Culturală Augustin Buzura

www.revistacultura.ro

11/20

Câmpuri de expertiză

Niculae Iancu, Remus Ioan Ștefureac, Cătălin Raiu,
Tudor Vlad, Ioan-Aurel Pop

Soft power România

Corina Tăraș-Lungu, Daniel David, Dragoș Anastasiu,
Oana Giurgiu, Radu Delicote

Arte & Media & Științe

Post-drama, jocuri video, cabaret

Publicație editată de

Fundația Culturală
Augustin Buzura

Președinte:
ANAMARIA MAIOR-BUZURA

Redacția

Coordonator editorial:
NICU ILIE

Editori:
DANA BUZURA-GAGNIUC
CARMEN CORBU
AURELIAN GIUGĂL
CRISTINA RUSIECKI
YIGRU ZELTIL

Machetare:
VIZUAL GRAFICANTE PUNCT RO

Adresa:
STRADA ION CREANGĂ, NR. 15-17,
SECTOR 5, BUCUREȘTI
E-mail:
cultura@augustinbuzura.org

ISSN 2285 – 5629
ISSN-L 1584 – 2894

Revista CULTURA
promovează, în spiritul dialogului cultural,
diversitatea de opinii. Responsabilitatea
afirmațiilor făcute în cuprinsul articolelor aparține
fiecărui autor, iar punctele de vedere exprimate
nu reprezintă în mod necesar viziunea redacției.

sumar

editorial

Niculae Iancu / Anul insecurității noastre
/ pag. 5

câmpuri de expertiză

Interviu cu Remus Ioan Ștefureac / „România
poate să facă saltul decisiv doar dacă schimbă
o serie de reguli fundamentale” / pag. 10

Cătălin Raiu / Partidele și tema restricționării
vieții religioase în pandemie / pag. 20

Tudor Vlad / Comunicarea crizei sau criza
comunicării? / pag. 24

Ioan-Aurel Pop / Despre critică, libertate și
bună-cuviință / pag. 26

teme în dezbateră

Soft power România. Eternul și fascinantul
„dosar în curs”

Dosar coordonat de Corina Taraș-Lungu
/ PP. 30-47 /

Corina Taraș-Lungu / Drumul deloc neted
către o imagine de țară favorabilă / pag. 32

Interviu cu Daniel David / „Trăim într-o lume în
care adevărul nu mai poate să fie distorsionat
prin a ascunde cel mai bine sau a striga cel mai
tare” / pag. 34

Interviu cu Dragoș Anastasiu / „Trebuie să ținem
ochii deschiși și să fim atenți la oportunități” /
pag. 38

Interviu cu Oana Giurgiu / „Dacă Ministerul
Culturii nu ar fi tratat ca un domeniu
ne-esențial, ca a cincea roată la căruță...”
/ pag. 42

Interviu cu Radu Delicote / „O țară iubită,
apreciată și respectată de locuitorii săi pleacă
din prima poziție în eventualul top al unei
relevanțe regionale” / pag. 44

arte & media & științe

Film. În capul pieptului ca un nod și în moalele capului ca un ciocan / **Milton Stănescu** / pag. 50

Teatru. Post-drama, jocuri video, cabaret / **Cristina Rusiecki** / pag. 54

Proză. La limita utopiei și a straniului / **Dorica Boltașu** / pag. 58

Poezie / Debuturi, poeți mai vechi, poeme aduse în stradă / **Yigru Zelti** / pag. 60

Arte vizuale / Sezonul de iarnă la MNAC / **Yigru Zelti** / pag. 62

Muzică / Scheme, compromisuri, continuități / **Yigru Zelti** / pag. 64

Idei și societate / Analize ale perioadei socialiste / **Aurelian Giugăl** / pag. 66

interviu

Arta, dansul, teatrul sunt peste orice gen, orice orientare sexuală sau religioasă / **Interviu cu regizorul Botond Nagy** realizat de **Cristina Rusiecki** / pag. 68

campanie

Pentru o economie circulară / pag. 74

studii & cercetări

Florin Pop / Jurnal de teren. Biserici de lemn din Maramureș / pag. 78

Aurelian Giugăl / De la voturi la mandate. Scurte considerații privind modul de repartizare a mandatelor în sistemul proporțional/ pag. 86

români în lume

Teodor Stan / Renegocierea trecutului.

Interviu cu scriitorul Valer Popa / pag. 92

proiectele fcab

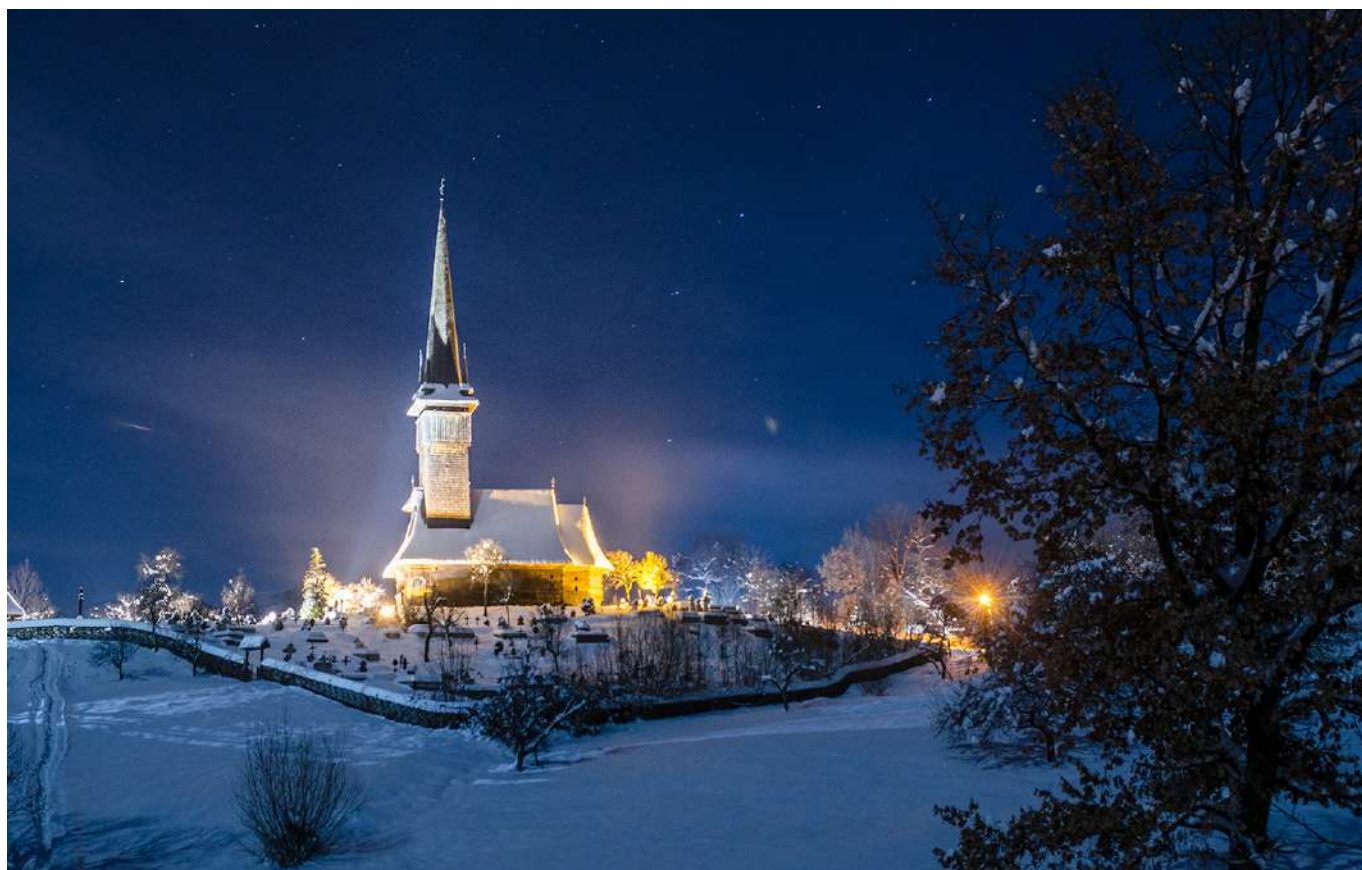
DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

Rubrică realizată de Dana Gagniuc Buzura / pag. 100

PREMIILE DE EXCELENȚĂ

Jean-Jacques Askenasy / pag. 102

Ilustrația ediției și coperta: imagini din proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș” semnat de Emanuel Luca. Seria include imagini realizate în Țara Chioarului și Țara Lăpușului, în bisericile din Boiereni, Cupșeni, Drăghia, Groape, Larga, Libotin, Poiana Botizii, Posta, Răzoare, Rogoz, Stejera, Valea Chioarului, Vălenii Șomcutei, Vîma Mică.

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

editorial

Anul insecurității noastre

*Comunitățile sunt descompuse
după linii de identitate, fie
acestea naționale, profesionale
sau generaționale. Unii devin mai
importanți decât alții, creând
detente entropice și variabile de
stare exprimate în termeni de
urgență.*

(Niculae Iancu)

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

NICULAE IANCU

Am ajuns la finalul unui an pe care chiar dacă am vrea să-l uităm repede, nu avem dreptul să-l ignorăm. Un an trist, pe parcursul căruia am trăit cu teama că vom pieri răpuși de invizibilul virus ucigaș. Este anul care a testat limitele capacității de răspuns în situații de criză a sistemelor de securitate națională și internațională. Anul în care, paradoxal, pe fondul ascensiunii competiției realiste dintre marile puteri clamată în marile cancelarii ale lumii, au revenit în prim-plan teoriile non-statale de securitate societală și umană. O suprapunere de paradigme care a facilitat ascensiunea conceptului de reziliență care, probabil, va domina pentru următoarea decadă politicile și agendele de securitate națională din întreg spațiul euroatlantic.

In ultimele trei decenii, securitatea transatlantică s-a înfăptuit, idealist, prin expansiune și integrare. În mod particular, pentru români, securitatea națională a fost marcată, succesiv, de concepte precum sinergie, compatibilitate, interoperabilitate, comprehensivitate și holism, borne ideatice ale drumului parcurs de țara noastră către marea familie euroatlantică. Un spațiu al securității comune, rezultat din suma contribuțiilor naționale, omogenizate structural de liantul de valori umaniste ale democrației liberale. Între acestea, altruismul și solidaritatea au fost întotdeauna principii intangibile care au conferit stabilitate acestei arhitecturi de securitate pentru mai mult de trei sferturi de veac.

Plasată într-un asemenea context, reziliența expune un recul rațional prin raportare la conceptele integrative de securitate. O schimbare de paradigmă care marchează reîntoarcerea la doctrina primordialității autosuficienței naționale. Natura schimbării se regăsește în închiderea și izolarea comunităților, în detrimentul deschiderii lor tradiționale către coeziune și dialog. Reziliența conduce la relativizare și redundanțe, acumulare de stocuri și competiție pentru bunuri esențiale. Toate acestea reprezintă repere constitutive ale arhitecturilor de putere și sunt activate, de regulă, atunci când comunitățile redescoperă că resursele sunt finite și adeseori insuficiente. Consecința imediată este divizarea. Comunitățile sunt descompuse după linii de identitate, fie acestea naționale, profesionale sau generaționale. Unii devin mai importanți decât alții, creând detente entropice și variabile de stare exprimate în termeni de urgență. Sub presiunea percepțiilor sociale, se produc dezechilibre sistemice, se instaurează neîncrederea și se accentuează incertitudinile. Restabilirea echilibrelor, în sensul regăsirii normalităților pierdute, presupune legitimizarea recursului la măsuri de forță. Viciul unui asemenea proces se ascunde în premisa pierderii de sub control a măsurilor de urgență sau a proporționalității acestora prin raportare la pericolul prezumat și, în final, la accentuarea crizei în locul eliminării acesteia.

Lucrurile devin cu atât mai complicate cu cât situațiile de criză se multiplică și suprapun. Iar anul 2020 este anul celei mai nefericite suprapuneri de crize din existența generației actuale.

Criza pandemică, apărută parcă de nicăieri la trecerea dintre ani, a măturat întregul glob de la est la vest și de la nord la sud. Numărul de infectări cu virusul SARS-CoV-2 a depășit, până în prezent, 60 de milioane de cazuri, cu triste recorduri negative în Europa și Statele Unite ale Americii. Primul val al pandemiei a aruncat sistemul internațional în haos. Reacția statelor în fața urgiei sanitare a fost

mai mult decât surprinzătoare. Guvernele s-au izolat geografic și economic. Au fost coborâte barierele fizice și comerciale. Au fost impuse tarife și blocate exporturile chiar în inima Europei, acolo unde spațiul comunităților politice, economice și sociale părea de neîntinat. Competiția pentru achiziția de echipamente medicale și sanitare critice a explodat, iar vechii aliați s-au transformat, peste noapte, în agenți tranzacționali de interese comerciale potențate de instinctele de supraviețuire. Pe fondul lipsei de loialitate în schimbul de informații și al curențelor soluțiilor concertate, încrederea s-a instalat la cele mai înalte niveluri de decizie. A fost suficient pentru ca naționalismul, protecționismul și autosuficiența să se transforme în principiile definitorii ale comportamentelor guvernamentale la nivel internațional, acolo unde organizațiile internaționale au fost ignorate sau, în cel mai bun caz, marginalizate. În momentele limită au fost depășite liniile roșii ale dialogului și cooperării internaționale, așa cum s-a întâmplat cu Organizația Mondială a Sănătății, căzută în dizgrația Administrației de la Washington. În plin „război sanitar”, conform caracterizării președintelui Macron, Italia a rămas singură în mijlocul luptei cu inamicul invizibil, în pofida apelului său la solidaritate, transmis și formal prin intermediul Mecanismului Uniunii de Protecție Civilă al UE. Și exemplele nefericite ar putea să continue cu Spania, Belgia și alte state lovite puternic de pandemie.

După trecerea primului șoc, lucrurile au intrat, ușor-ușor, pe un făgaș de aparentă normalitate. Toleranța la risc a guvernelor a crescut și mecanismele de cooperare s-au deblocat. Urgența s-a transformat în alertă, materialele esențiale au revenit pe rafturi și economia s-a repus parțial în mișcare. În prezent, în mijlocul celui de-al doilea val pandemic, cu o cauzistică semnificativ mai îngrijorătoare decât în prima parte a anului, statele au renunțat la măsurile globale pentru a fi luate decizii adaptate la situațiile epidemiologice de la nivel local și regional. Cu toate acestea, rănilor din primăvară au rămas deschise. Lipsa de solidaritate și suspiciunile cu privire la dubla măsură a normelor comunitare expuse în perioada de vârf a pandemiei vor alimenta, pentru mult timp, o altă criză a acestor vremuri, criza de încredere.

***Rănilor din primăvară
au rămas deschise.
Lipsa de solidaritate
și suspiciunile cu
privire la dubla
măsură a normelor
comunitare expuse
în perioada de vârf
a pandemiei vor
alimenta, pentru
mult timp, o altă
criză a acestor
vremuri, criza de
încredere.***

O caracteristică definitorie a sistemului de relații internaționale în ultimii ani a fost deficitul de comunicare. Lipsa de predictibilitate strategică a afectat semnificativ atât încrederea între partenerii tradiționali, cât și credibilitatea competitorilor cu aspirații de mare putere. Normele și instituțiile sistemului internațional au fost supuse unei presiuni constante și interpretărilor arbitrare, în spiritul intereselor particulare ale părților constitutive. Geografia și-a redobândit relevanța, comunitățile s-au restrâns, iar limbajul diplomatic s-a degradat. Au reapărut politicile tranzacționale și barierele comerciale. Etatismul a frânt lanțurile globalizării și a săpat la fundația multilateralismului structural. Elitele europene au început să caute noi valențe ale conceptului de cultură strategică și să se regroupeze ideatic în micro-autonomii cu valori și viziuni

***Neîncrederea nu
s-a insinuat doar la
nivelul sistemului
internațional, ci
și în interiorul
comunităților umane,
pentru a ajunge
să creeze cea mai
profundă criză a
timpurilor noastre,
criza de identitate.***

insuficient definite. În pofida carențelor de conținut, noile constructe au început să-și caute fundamente politice și, mai mult, să-și stabilească exigențe și modele proprii de apărare. Au apărut noi etichete geopolitice suprapuse peste formatele tradiționale de cooperare și, inevitabil, multe semne de întrebare. Este nevoie de o Europă cu o autonomie strategică autentică, capabilă să joace un rol relevant de actor global? Poate fi Uniunea Europeană un monolit structural, cizelat de valorile milenare ale civilizațiilor europene, protejat de o armată reunită sub flamura albastră înnobilită cu stele aurii? Unde se regăsesc Statele Unite în interiorul acestei viziuni? Dar Rusia și China? Pe cine poți să te mai bazezi la greu și cine se mai poate baza pe tine atunci când se află la nevoie? Sunt întrebări care nasc ambiguități și incertitudini, care conduc, ineluctabil, la cronicizarea sentimentului de neîncredere.

Neîncrederea nu s-a insinuat doar la nivelul sistemului internațional, ci și în interiorul comunităților umane, pentru a ajunge să creeze cea mai profundă criză a timpurilor noastre, criza de

identitate. Comunitățile din întreg spațiul euroatlantic sunt divizate după linii de identitate care merg până în cele mai intime reprezentări ale existenței umane. 2020 va rămâne în istorie drept anul în care, pe fondul anxietăților sociale create de pandemia de coronavirus, moartea tragică a lui George Floyd avea să devină picătura care a declanșat un val de violențe fără precedent în interiorul și în afara Statelor Unite. Unda de șoc a devastat bunuri, proprietăți publice și private și a reactivat temerile ontologice ale societății americane, după decenii în care vechile răni ale inechităților economice, sociale și rasiale păreau vindecate. Mulțimea furioasă a profanat monumentele simbol ale istoriei și democrației de peste ocean și a trimis în ridicol modelele meritocrației universitare și alte instanțe reprezentative pentru excepționalismul american. Revolta a cuprins și importante metropole europene, pentru a arăta că problemele actuale sunt structurale și recurente în interiorul spațiului occidental. Și nu este vorba doar despre rasism sau nativism, așa cum s-a vehiculat în multe medii de analiză. Problema rasială a venit pe fondul unui cumul de tensiuni identitare care au frământat societățile democratice în ultimii ani. Mișcările sociale au alunecat, uneori, spre abordări excesive, justificate de adevărurile alternative ale discursului corectitudinii politice. De multe ori, dezbaterile unor teme atât de sensibile a alterat scopurile etice și a amplificat conflictele, prin crearea de polarizări și deconstrucții specifice epocii post-adevăr. Mergând dincolo de excесе, legitimitatea unor astfel de curente nu poate fi pusă la îndoială. Amendarea discriminărilor de orice tip ar putea fi cel mai mare câștig al acestor vremuri atât de tulburi. Recunoașterea și protejarea identităților reprezintă premisele esențiale pentru redescoperirea sensului firesc al proceselor reformiste și progresiste.

Pentru întregirea tabloului de criză, nu pot fi evitate: criza economică spre care se îndreaptă omenirea pe fondul pandemiei, o criză care, spun experții, ar putea să depășească anvergura crizei financiare din 2009; criza de mediu, în condițiile în care anul 2020 se prefigurează drept cel mai fierbinte an din istorie; numeroasele confruntări militare din zonele de conflict deschis de pe glob; și provocările spațiilor de confruntare ale viitorului, așa cum sunt spațiul cibernetic, cel tehnologic sau spațiul cosmic.

Care sunt învățămintele acestui an? În primul rând, crizele nu trebuie ignorate. Nici măcar nu pot evitate. Crizele sunt realități recurente ale existenței noastre. Trebuie să învățăm cum să le anticipăm mai bine și să fim mai bine pregătiți pentru a le face față. În securitate nu există, cu adevărat, lebede negre. Lipim aceste etichete pe evenimentele disruptive de securitate atunci când nu reușim să le anticipăm, pentru a putea să mergem mai departe. În al doilea rând, cele mai afectate de crize nu sunt statele. Nici instituțiile. Cei mai afectați sunt oamenii. În toate dimensiunile vieții lor. Crizele alimentează neîncrederea și conduc la izolare și divizare în interiorul și între grupurile de oameni. Crizele trec, însă fracturile rămân pentru mult timp. Încărcarea narațiunilor justificative pentru clamarea urgenței cu criterii arbitrare de divizare socială nu are cum să facă bine societății în ansamblul său. Unitatea, comunitatea și cooperarea sunt singurele garanții ale succesului eforturilor pentru gestionarea și înlăturarea efectelor dezastrelor, indiferent de natura acestora. La înlăturarea consecințelor crizei trebuie să participe întreaga comunitate. Contribuția, oricât de mică, conferă motivație, responsabilitate și respect. În al treilea rând, o criză poate să conducă la apariția altor crize. În contextul complexităților și interdependențelor sistemice ale lumii în care trăim, orice dezechilibru poate produce efecte în cascadă. De aceea, politicile de securitate națională trebuie să asigure existența unor zone tampon și a unor supape de refulare sistemică care să preia șocurile dezechilibrelor majore și să transforme cinematica crizei în lucru mecanic util pentru revenirea la starea de normalitate, indiferent de sensul acesteia din urmă. Și de această dată, utilitatea sistemică este asigurată de calitatea structurii intercomunitare, de viteza de reacție și de versatilitatea formatelor de lucru colaborativ, de tip task force. Însă, pentru ca aceste „supape” acționale să fie eficiente în viitor, trebuie pregătite încă de astăzi. Cu cât incertitudinile cu privire la viitor cresc, cu atât costurile de securitate prezente sunt mai mari. În final, în anul insecurităților noastre am învățat cât de importantă este investiția inteligentă în securitatea națională. În mod excepțional, am reținut că, în situații de criză, atitudinea responsabilă a fiecăruia dintre noi este importantă, iar existența comunității este esențială.

***În mod excepțional,
am reținut că,
în situații de
criză, atitudinea
responsabilă a
fiecăruia dintre noi
este importantă, iar
existența comunității
este esențială.***

Niculae Iancu este expert în securitate și apărare, cu experiență în domeniul cercetării științifice militare și de intelligence.

„România poate să facă saltul decisiv doar dacă schimbă o serie de reguli fundamentale”

INTERVIU CU
REMUS IOAN ȘTEFUREAC

Nicu Ilie: Cum a reușit un fenomen social cu o amprentă de 10% în Parlament să scape nereperat până în ziua alegerilor? A fost o strategie a celor de la AUR? A fost o eroare umană a institutelor de sondare sau un deficit structural al instrumentelor de cercetare a opiniei publice? Și, consecutiv, ce alte asemenea fenomene ar fi de așteptat să existe în această Românie invizibilă?

Remus Ștefureac: În primul rând, trebuie să pornim de la rezultatul obținut de AUR la alegerile locale, unde a prezentat liste într-o jumătate din județele României și a obținut în jur de 70.000 de voturi, reprezentând 0,99% din totalul voturilor exprimate la acel moment. De la momentul alegerilor locale până la momentul alegerilor parlamentare această formațiune a sărit de la 70.000 de voturi la aproape 500.000 de voturi, ceea ce reprezintă, evident, o creștere fulminantă. În sondajele de opinie realizate în urmă cu două luni, chiar și cu o lună, această

formațiune nu se vedea – practic nu sărea de 2-3 procente. În sondajele de opinie realizate în ultimele două-trei săptămâni și, mai ales, în ultima săptămână, această formațiune a început să se vadă cu scoruri de 4-5, chiar 6%.

Au fost institute care au publicat date cu AUR obținând un procent de chiar 7%; au fost institute care n-au publicat asemenea date, dar care, repet, văzuseră că AUR apăruse cu un procent destul de mare, surprinzător în același timp. Scorul final obținut, de 9% conform numărărilor oficiale, evident că depășește toate estimările sociologilor și poate fi explicat prin prezența foarte redusă la vot, de sub 32%, ceea ce, în condițiile în care această formațiune pare că are un electorat foarte disciplinat, pe o prezență globală mai mică, prezența acestuia la vot evident că le-a mărit ponderea. Acum, cred că discuția mult mai interesantă este legată de resorturile care au determinat o mobilizare atât de mare a voturilor înspre un partid relativ necunoscut și care, repet, în radarul sondajelor de opinie a apărut mai pregnant în ultima lună și în special în ultimele două săptămâni ale campaniei electorale.

Nicu Ilie: Ce prezență la urne se avea în vedere înaintea alegerilor?

Remus Ștefureac: Sondajele de opinie au variat între o prezență de 37% și 40%. 37% a fost prezența minimală pe care am văzut-o la cele mai multe sondaje de opinie. Inclusiv estimările noastre cele mai pesimiste erau spre 37%, minim 35%, dar o prezență de sub 35% practic nu s-a regăsit în niciun sondaj. Sigur, s-au făcut scenarii de calibrare, dar, totuși, prezența a fost sub cele mai pesimiste așteptări și aici sigur sunt mai mulți factori care au contribuit, principalul fiind, evident, pandemia. Campania nu a fost una foarte dinamică și nu a generat foarte multă polarizare, iar la acest lucru a contribuit tot pandemia de coronavirus. Inclusiv rezultatele celorlalte partide pot fi explicate și prin prisma prezenței foarte reduse la vot. Revenind însă la acest fenomen, până la urmă ce putem să spunem este că în România, nu de azi-de ieri, există un bazin de 20-25 la sută din populație care împărtășește atitudini eurosceptice destul de ferme, care are valori mai degrabă conservatoare și ultraconservatoare, care consideră globalizarea o amenințare directă la adresa bunăstării lor și a stilului de viață. Sigur, raportat la restul de 75%, nu este un bazin foarte mare, însă, dacă acest bazin reușește să fie captat de o formațiune politică, sigur că devine semnificativ. Până acum acest tip de voturi a fost mai degrabă disipat înspre partidele mainstream, spre partidele mari, în special PSD, care a captat acest tip de electorat inclusiv în 2016, când obținuse acel scor record de 44%.

Nicu Ilie: De altfel, PSD a și inclus pe liste, și chiar în structurile de conducere, mai mulți politicieni proveniți din PRM, nu?

Remus Ștefureac: Da, care cumva purtau acest tip de mesaj și implicit au atras acest tip de voturi.

Nicu Ilie: Dar nu numai PSD-ul.

Remus Ștefureac: Nu. Nu numai PSD-ul. Inclusiv în zona Partidului Național Liberal există o aripă conservatoare, în principal în Transilvania, adeptă a valorilor religioase, iar dacă ne uităm acolo la scorurile obținute de PNL vedem că, și dacă liberalii au câștigat în acele județe, există un recul evident față de alegerile

În România, nu de azi-de ieri, există un bazin de 20-25 la sută din populație care împărtășește atitudini eurosceptice destul de ferme, care are valori mai degrabă conservatoare și ultraconservatoare, care consideră globalizarea o amenințare directă la adresa bunăstării lor și a stilului de viață.

locale. Sunt județe în care nu se așteptau să obțină scoruri mici, dar în care există comunități religioase, poate protestante, care votau în mod tradițional cu liberalii și care, se pare, nu au mai votat cu ei în aceeași măsură. Ce mai trebuie analizat la votanții AUR este că, în pofida unor eventuale preconcepții, acest partid nu a fost votat de populația vârstnică, a fost votat mai degrabă de populația mai tânără. Avem în România tineri care împărtășesc valori conservatoare. Dacă ne uităm la orice cercetare care măsoară, să spunem, încrederea în Rusia, vom constata că încrederea în Rusia este un pic mai mare în rândul tinerilor decât în rândul majorității populației pentru că, sigur, tinerii nu poartă cu ei bagajul moștenirii sovietice și atunci ei sunt mai vulnerabili la tot ce înseamnă propagandă pe

*A apărut o întreață
înlănțuire discursivă
à-propos de
afectarea producției
românești în favoarea
hipermarketurilor,
care aduc produse din
străinătate, iar toată
această retorică, să
spunem xenofobă,
dar care prinde la un
anumit tip de public,
cu siguranță a ajutat
acest partid.*

rețele sociale, inclusiv pe această temă. De asemenea, votul tinerilor explică faptul că acest partid a fost extrem de activ și foarte sofisticat – poate aici merită o analiză jurnalistică, nu e rolul meu să o fac, dar o analiză jurnalistică sau o investigație jurnalistică ar fi interesantă à-propos de metodele foarte sofisticate pe care le-a utilizat acest partid, în principal în zona rețelelor sociale, și care i-a permis să capteze voturi ale tinerilor, chiar dacă ale unora cu educație primară/medie, dar a captat aceste voturi. De asemenea, a captat foarte multe voturi din diaspora, iar acest lucru nu putea să îl facă fără o campanie extrem, extrem de bine organizată și puternică pe rețelele sociale.

Nicu Ilie: Mai mulți dintre liderii AUR au susținut că împotriva lor a existat un silentio impus de media, iar, pe de altă parte, s-a vorbit de o spirală a tăcerii, în

sensul că cei întrebați nu au vrut să spună că vor vota cu AUR din conformism sau rușine.

Remus Ștefureac: Din rușine poate da, e posibil și acest lucru. Dacă ne uităm rezultatele exit-pollului realizat în ziua alegerilor, vedem că exit-pollul credita AUR cu 5 procente și ceva. De obicei, exit-pollurile au o eroare mai mică decât sondajele de opinie anterioare zilei votului, prin urmare putem să tragem concluzia că dacă în exit-poll și în sondajul realizat în ziua alegerilor AUR a ieșit cu 5-6%, iar la final au avut 9%, evident că această diferență este mai mare decât marja de eroare a unui exit-poll, prin urmare putem emite ipoteza unei mici spirale a tăcerii în acest caz. Dar aceasta e relevantă pentru bucătăria măsurătorilor sociologice și cred că e puțin relevantă pentru publicul larg.

Nicu Ilie: Totuși, de la 70.000 la 500.000 este o cohortă uriașă pe care a captat-o în doar două luni.

Remus Ștefureac: Da, este o cohortă uriașă captată în această perioadă în care sigur s-au întâmplat unele lucruri, sunt și niște mici mistere aici, dar, repet, nu e rolul meu să le elucidez.

Nicu Ilie: Dar le putem puncta?

Remus Ștefureac: Au fost o serie de decizii dificile luate de autorități și care s-au dovedit eronate din punctul de vedere al comunicării politice sau al echilibrelor electorale. Poate, evident, erau justificate din punct de vedere sanitar, iar cei care le-au luat au invocat argumentele sanitare à-propos de decizia de închidere a piețelor... Totuși, din toate măsurătorile realizate ulterior acestei decizii, raportul, la nivelul populației României, între persoanele care erau de acord cu închiderea piețelor și, respectiv, nu erau de acord cu închiderea piețelor, era cam de 2 la 8. Adică 8 din 10 persoane considerau această decizie ca fiind greșită. Ca urmare, a apărut o întreață înlănțuire discursivă à-propos de afectarea producției românești în favoarea hipermarketurilor, care aduc produse din străinătate, iar toată această retorică, să spunem xenofobă, dar care prinde la un anumit tip de public, cu siguranță a ajutat acest partid. Cum s-a făcut conexiunea între nemulțumirile unei părți a populației și sigla acestui partid, sigur, este o altă întrebare. Repet, invit jurnaliști de investigație să verifice. O

activitate extrem de intensă pe rețelele sociale a contribuit la acest lucru. Dacă analizăm conturile de Facebook ale liderilor acestui partid, pe cel al domnului George Simion, vedem un cont extrem, extrem de activ, cu un mare număr de urmăritori, iar un indicator precum „engagement”-ul este mult superior oricărui lider politic din România, de la Klaus Iohannis la... nu știu..., Gabriela Firea, Victor Ponta, care au pagini de Facebook cu foarte mulți urmăritori. Deci, în mod cert, acest partid, în ultimele două luni, a fost extrem de activ pe rețelele sociale, de asemenea pare a beneficia de o rețea de activiști destul de mobilizată, antrenată, să spunem, în ultimii ani, pe diverse acțiuni pe care le-am văzut: de la marșuri de susținere a unirii României cu Basarabia, cu Republica Moldova, până la tot soiul de evenimente un pic mai dubioase le-aș spune, organizate prin secuime.

Nicu Ilie: Inclusiv protestele contra convocării unui fotbalist străin la Naționala României, tot de acest tip au fost.

Remus Ștefureac: Da. Deci o structură, o resursă umană destul de numeroasă, extrem de activă, combinată cu o prezență pe social media, iarăși, foarte puternică, captând interesul susținătorilor cu teme care s-au amplificat în ultima perioadă – exact ce vă vorbeam: producție românească versus alimente din străinătate (întotdeauna a prins acest subiect), elemente de identitate, unirea Republicii România cu Republica Moldova (alt mesaj care are publicul său), toate acestea au dus la această situație.

Nicu Ilie: A fost totuși foarte votat în străinătate și asta poate părea surprinzător.

Remus Ștefureac: Da, e adevărat. S-a clasat pe primul loc în Italia, Italia fiind țara în care o formațiune politică oarecum similară a câștigat în alegeri. Noi încă suntem la un nivel de 9%. În Spania, la fel, există partide mai în extrema spectrului politic care au luat scoruri mari și putem să dăm numeroase exemple, în Germania există AFD-ul care este cotate la 13%, în Franța mișcarea post-Le Pen care, iarăși, este extrem de bine cotată și a câștigat alegeri europarlamentare, în Austria există FPÖ, care a luat peste 20%, Slovacia, Ungaria, nu mai vorbim, cu Jobbik și chiar și Fidesz până la urmă... Adică este un fenomen european care a ajuns și în

*Cum s-a făcut
conexiunea între
nemulțumirile unei
părți a populației și
sigla acestui partid,
sigur, este o altă
întrebare. Repet,
invit jurnaliști de
investigație să verifice.
O activitate extrem
de intensă pe rețelele
sociale a contribuit la
acest lucru.*

România. Nici nu aș spune că a ajuns un pic mai târziu. Diaspora românească este expusă acestui fenomen. Dacă ne uităm la cazul Italiei, unde au fost votate partide situate către extrema spectrului politic, poate extremă dreaptă, vom constata că profilul acelor votanți este destul de asemănător cu profilul votanților AUR. Prin urmare, votanții AUR din diaspora, dincolo de faptul că au rezonat la mesajele transmise de la București, au fost și expuși la mesaje similare în țările în care locuiesc.

Nicu Ilie: Care va fi impactul asupra vieții politice, asupra vieții parlamentare din România? Ce se întâmplă cu PSD: își va tempera acum discursul de acest tip, pentru că i-a fost luat locul în spectrul politic? Și pentru că și-a înlocuit o parte dintre parlamentari?

Remus Ștefureac: Da și nu, din punctul meu de vedere. Potențialul AUR, de la acest moment, nu poate

*PSD nu cred că își va
permite să rămână
într-o zonă calduță,
va fi, cred, forțat să
își mențină o retorică
dură și agresivă,
tocmai pentru a nu
pierde, în perspectivă,
și mai mult în fața
acestui partid. Orice
creștere a AUR, din
punctul meu de
vedere, va însemna o
scădere pentru PSD în
viitor.*

decât să crească. Repet, există un bazin de 20-25% care ar vota un partid care susține o agendă de acest tip. Vorbim de votanți care, până în acest moment, erau poate captați de PSD și parțial și de alte partide, dar în principal de PSD. Mesajul acesta radical va fi tot mai vizibil. AUR are acum o platformă de vizibilitate foarte bună, pe care nu o avea înainte. Era într-un underground, după cum am constatat cu toții. Va fi extrem de vizibil, prin urmare. Din punctul meu de vedere, acest partid reprezintă un risc pentru PSD. PSD nu cred că își va permite să rămână într-o zonă calduță, va fi, cred, forțat să își mențină o retorică dură și agresivă, tocmai pentru a nu pierde, în perspectivă, și mai mult în fața acestui partid. Orice creștere a AUR, din punctul meu de vedere, va însemna o scădere pentru PSD în viitor. Prin urmare, PSD va

trebui să jongleze, sigur, cu atenție între discursul european și nevoia de a ține aproape votanții cu valori conservatoare foarte nete, foarte clare.

Nicu Ilie: Influența alegerilor din State, unde Trump a obținut voturile pe care le-a obținut, ar putea da semnalul unei diminuări a curentului conservator, naționalist, localist, anti-globalist?

Remus Ștefureac: Da și nu. Trump a obținut totuși 73 de milioane de voturi și e în continuare extrem de vizibil. Va fi extrem de vizibil dacă se va lămuri, și se va lămuri, această controversă juridică, cu cine a câștigat, cine nu a câștigat, s-a fraudat, nu s-a fraudat... Trump va rămâne vizibil, posibil să candideze în 2024 din nou, nu îl văd renunțând, abandonând bătălia, prin urmare acest curent va rămâne, pentru că există un fundament social al lui: sunt oamenii nemulțumiți de unele din rezultatele globalizării. Globalizarea, sigur, înseamnă extrem, extrem de mult progres pentru umanitate, dar aduce și costuri pentru o parte a populațiilor, care își manifestă nemulțumirile și găsește vehicule politice cărora să le acorde încrederea.

Nicu Ilie: Mai sunt, în această Românie invizibilă, fenomene care ne-ar putea șoca dacă ar deveni vizibile, cum a fost, nu știu, această inflamare a votului pentru o formațiune totuși fără un program foarte clar?

Remus Ștefureac: Programul lor să știți că e foarte clar. Dacă am fi ieșit din bulele noastre și am fi intrat în contact cu mesajele transmise de ei pe rețelele sociale, lucrurile erau chiar mai clare decât în cazul altor partide. Adică acest partid nu se ascunde după cuvinte, e foarte net, e foarte radical, își exprimă convingerile zgomotos și, repet, dacă am fi fost expuși la mesajele lor, am fi văzut limpede că este un partid anti-sistem, că se opune întregii clase politice, pe care o consideră vinovată pentru neîmplinirile economice și sociale ale unei părți a populației României. Credință, familie, un mesaj foarte ținut către zona rurală. Să știți că nu e un mesaj neclar... Alte fenomene care pot exista? Deocamdată, doar acest fenomen este vizibil, dar nici el nu este nou în politica românească. După PRM am mai avut o surpriză, la un moment dat, când a intrat în Parlament PPDD-ul lui

Dan Diaconescu, cu 16% în alegeri, și cu toții ne-am uitat un pic surprinși la această ascensiune.

Nicu Ilie: Dar în doi ani s-a dizolvat.

Remus Ștefureac: Ulterior s-a dizolvat. Este parte a aceluiasi curent despre care vorbesc. Același bazin de 20-25%, care rezonază la acest tip de mesaje, uneori este captat de partide specifice, mai radicale sau mai pitorești, cum a fost cazul PPDD-ului, alteori se pierde, se disipează în electoratul unor partide mari, așa cum s-a întâmplat, să spunem, în ultimii 4 ani, când a fost mai degrabă preluat de PSD.

Nicu Ilie: Cât de dependente între ele sunt partidele politice, agenda mass-media și studiile sociale? Politicienii au fost acuzați deseori că își schimbă principiile și programele sau, cel puțin, acțiunea în funcție de rezultatul unor sondaje. Pe de altă parte, mass-media oscilează între o atitudine curtenitoare excesivă față de unele personaje politice și tendința sau ambiția de a impune teme și valori politice. Studiile sociale parametrizează deseori temele din mass-media... Și, când zic mass-media, zic mai mult televiziuni în momentul de față.

Remus Ștefureac: Sigur că există interdependență. Până la urmă, studiile sociale măsoară o realitate socială determinată atât de factori foarte obiectivi, care țin de nivelul de trai al oamenilor, dar unii de percepție a unor servicii sociale, a modului în care economia îi ajută sau nu îi ajută, a dificultăților sociale. Deci motive foarte obiective și motive mai artificiale, legate de, să spunem, agenda media, care, iarăși, este determinată atât de ceea ce se întâmplă la nivelul societății, cât și de interesele unor grupuri restrânse, patroni de presă și așa mai departe, care, sigur, pot influența opiniile populației. Am tot văzut, în ultimii patru ani, cum pe agenda publică au crescut brusc teme legate de justiție, abuzuri, și ele ușor-ușor s-au regăsit și la nivelul unei părți a publicului. Există interdependențe și sunt firești.

Nicu Ilie: Direcția în care voiam să duc discuția era cea a echilibrului între interesele pe termen scurt și cele pe termen lung, pentru că mass-media favorizează întotdeauna temele actuale, temele cu mare impact, și mai puțin pe cele structurale, care au efect pe termen

Același bazin de 20-25%, care rezonază la acest tip de mesaje, uneori este captat de partide specifice, mai radicale sau mai pitorești, cum a fost cazul PPDD-ului, alteori se pierde, se disipează în electoratul unor partide mari...

lung, și, astfel, din această interdependență ar putea fi scăpat din vedere tocmai interesul pe termen lung.

Remus Ștefureac: Este adevărat că, cel puțin în noua eră informațională, în care analiza riguroasă din mass-media a fost înlocuită cu titluri și poze care să atragă atenția și să genereze trafic, evident că e un nivel de superficialitate și, poate, subiecte, teme de substanță nu se mai regăsesc în spațiul public. Pe de altă parte, social media, care are acest păcat de a limita capacitatea de penetrare a analizelor de substanță, facilitează accesul la informație diversă unui număr tot mai mare de cetățeni. Dincolo de ceea ce face mass-media, ea totuși nu poate să îl convingă pe un om că el trăiește bine când de fapt el trăiește prost, adică sunt elementele obiective care se regăsesc la nivelul societății, vor fi întotdeauna acolo și vor influența inclusiv agenda politicianilor. Pentru că aceste elemente obiective sunt măsurabile în sondajele de opinie, toate sondajele de opinie au arătat, de exemplu, în această campanie, că percepția cu privire la direcția

*Dacă populația ar
face legătura, așa
cum poate o facem
când studiem cu
foarte mare atenție,
și dacă legătura
între fenomene ar fi
facilă, cu siguranță
n-am mai avea
fenomene de tipul
construcțiilor politice
hiper-populiste care
au foarte mare succes
acum.*

În care se îndreaptă țara a scăzut foarte mult, ajunsese la un raport de 75 la 25, direcție greșită versus direcție bună, față de momentul de acum un an când Partidul Național Liberal preluase guvernarea și când raportul era cu totul altul: 35/65, chiar 40/60. Sigur că, după o perioadă de pandemie foarte complicată, până la urmă nu este o surpriză că se produc aceste lucruri. Dar ce voiam să subliniez este că decidenții, liderii politici, partidele au acces la o plajă largă de informații: pe de o parte agenda media, care setează o parte a agendei publice, dar există și alte surse. Sondajele au utilitatea lor tocmai prin faptul că aduc prin măsurători riguroase și obiective în fața decidenților teme de pe agenda reală de preocupări ale cetățenilor. E adevărat, acea agendă reală este influențată de agenda media, iar din acest motiv spuneam că e o interdependență între diverși factori care concură la generarea agendei publice de temeri și așteptări ale populației.

Nicu Ilie: Îmi amintesc, tot legat de acest subiect, un sondaj de acum un an aproximativ, al dumneavoastră, al INSCOP Research, pe tema eficientizării energetice în România, și că am fost surprins, pe categorii de vârstă, să văd că tinerii post-mileniali au relativ aceleași atitudini ca populația peste 60, adică, pe chestiunile fundamentale, o dezangajare față de generațiile intermediare.

Remus Ștefureac: Depinde de subiecte. De exemplu, sigur că tinerii sunt mai preocupați de imediat, de ceea ce ține de sfera prezentului, însă, uneori, rezonază la fel de bine la subiecte consistente, cu bătaie pe termen lung. Desigur, depinde și unghiul din care privești problema. Ați indicat acest subiect, al eficienței energetice. Sigur, tinerii pot să nu fie foarte interesați. Pe de altă parte, dacă ne uităm din unghiul ideii de schimbări climatice, tinerii brusc se mobilizează mai bine, pentru că văd schimbările climatice drept un risc și un pericol concret care le va afecta viața, să spunem, în următoarele decenii.

Nicu Ilie: Dar cum nu fac legătura între cele două fenomene? Pentru că ele sunt legate. Este de vină educația din ce în ce mai șubredă?

Remus Ștefureac: Dacă populația ar face legătura, așa cum poate o facem când studiem cu foarte mare atenție, și dacă legătura între fenomene ar fi facilă, cu siguranță n-am mai avea fenomene de tipul construcțiilor politice hiper-populiste care au foarte mare succes acum. Dacă grupele mari de populație ar fi foarte raționale în deciziile pe care le iau și în alegerile pe care le fac, cu siguranță partidul AUR nu ar fi luat 10% în România, iar în Italia nu ar fi câștigat alegerile.

Nicu Ilie: O situație cu un impact inclusiv electoral este că o mare parte a populației active locuiește nelegal. Nu este doar cazul românilor plecați în străinătate. Și pe teritoriul României, între localități, există o migrație internă mare, prea puțin formalizată, care dă ca efect electoral faptul că la scrutinele naționale – alegeri prezidențiale sau europarlamentare – participă la vot în mod semnificativ, dar nu are instrumentele care să îi permită să voteze la scrutinurile localizate – cum sunt și alegerile parlamentare.

Remus Ștefureac: E adevărat, la alegerile parlamentare este la fel ca la cele locale, nu poți vota decât în județul în care ai domiciliul. Într-adevăr, aici sunt niște limitări care cred că ar putea fi rezolvate, poate, prin votul prin corespondență. În cazul votului electronic sunt un pic sceptic, având în vedere vulnerabilitățile informatice, însă poate votul prin corespondență ar putea ajuta. Deși și aici am văzut unele dificultăți, sigur, asociate pandemiei... Serviciile poștale au mers mai greu și în țările occidentale, nu e vina Poștei Române că poșta din Spania sau din Italia nu a trimis la timp anumite plicuri cu votul exprimat de cetățeni, dar cred că votul prin corespondență poate să fie o soluție pentru a mări participarea politică, limitată oarecum artificial acum de obligativitatea prezenței în ziua votului într-o anumită locație. Am văzut, desigur, cu toate controversele (asta e!, politicienii generează controverse), am văzut în Statele Unite un nivel record de participare și toată lumea a zis: „Domnule, americanii cum au putut să participe la vot și românii nu? Americanii sunt patrioți și românii nu sunt”. Toți acești oameni uită că mai mult de jumătate din voturile exprimate în Statele Unite au fost prin corespondență în acest an, prin urmare, firește că a fost o prezență foarte mare. Dacă ar fi votat doar la urne, sunt convins că Statele Unite ar fi avut minimul de prezență la vot.

Nicu Ilie: Care este impactul actualelor alegeri asupra temelor majore? Avem o majoritate cu o marjă infimă și partide cu incompatibilități declarate, care nu pot colabora în niciun fel între ele.

Remus Ștefureac: Vom avea în Parlament cinci partide, pornind de la premisa că USR PLUS reprezintă deja un singur partid. Avem în ordinea procentelor PSD, PNL, USR PLUS, AUR și UDMR, practic vom avea o coaliție de guvernare de centru-dreapta, care se bazează în acest moment pe 244 de mandate. Numărul minim de mandate pentru investirea guvernului este de 235, deci au 9 mandate în plus, la care se mai pot adăuga cel puțin 10 din grupul minorităților (sunt 16 membri ai acestui grup, dar unii sunt mai degrabă cu afinități social-democrate). Prin urmare, o majoritate de vreo 20 de voturi. Tradusă în procente înseamnă 54-55%, este o majoritate destul de mică, în știința politică acest tip de coaliție se numește coaliție minimal câștigătoare. În cazul nostru

*La alegerile
parlamentare este la
fel ca la cele locale,
nu poți vota decât
în județul în care
ai domiciliul.
Într-adevăr, aici sunt
niște limitări care
cred că ar putea fi
rezolvate prin votul
prin corespondență.*

este și inevitabilă situația, pentru că PSD sigur nu poate guverna cu partidele de dreapta, cel puțin nu în acest moment, iar AUR nu poate guverna cu niciun alt partid, a și refuzat de fapt acest lucru, prin urmare coaliția de centru-dreapta este inevitabilă. Cred că e prematur să vorbim de o mare coaliție în România PNL-PSD, după modelul german, care funcționează de vreo 10 ani. Dar nu știu ce se va întâmpla după un an, 2021, care se anunță extrem de dificil din punct de vedere economic și social. Rămâne de văzut ce se va întâmpla. Prin urmare, vom avea un guvern de centru-dreapta cu niște priorități destul de clare pe zona economică. Dacă ne uităm pe programele electorale ale partidelor vedem o concentrare foarte mare pe investiții publice, pe atragerea de fonduri europene, celebrele și importante 80 de miliarde care vor trebui atrase rapid, eficient, în România pentru a genera creștere economică, locuri de muncă, servicii mai bune, o infrastructură mai bună... Deci viitorul guvern se va concentra pe politicile investiționale. Sper să fie, de asemenea, o concentrare pe atragerea investițiilor private în economia românească, avem câteva proiecte foarte importante: zona energetică,

*După cei 30 de ani
care s-au scurs de la
schimbarea de regim,
România poate să
facă saltul decisiv spre
dezvoltare și spre o
economie de piață
dezvoltată doar dacă
va schimba o serie de
reguli fundamentale...*

proiectul Neptun, și nu doar Neptun, sunt mai multe, gazele de la Marea Neagră, care pot fi un factor foarte important de generare de dezvoltare. Pe de o parte, se atrag bani privați, pe altă parte, putem să inducem în economia românească o resursă de gaz sigură, putem extinde accesul populației la rețeaua de gaz, o resursă mai puțin poluantă și de care avem nevoie în contextul în care se vor duce capacitățile de producție bazate pe cărbune – foarte poluante și care sigur ne afectează sănătatea. Proiectul de la Cernavodă, cu cele două reactoare, se vorbește de un credit de vreo 7 miliarde și sunt companii private din România, din Statele Unite, din Franța, din Canada care ar putea fi implicate în acest proiect strategic foarte important. Deci sunt foarte multe teme și priorități extrem de importante pentru această guvernare. De asemenea, din punctul meu de vedere, după ce ne vom îndepărta de momentul alegerilor și se va mai diminua temperatura disputelor electorale și postelectorale, cred că este absolut necesară construirea unor punți între această coaliție și PSD, mai ales în perspectiva unor proiecte de țară esențiale pentru dezvoltarea României, respectiv regionalizarea, reforma administrației publice și modificarea Constituției. De la un punct încolo, după cei 30 de ani care s-au

scurs de la schimbarea de regim, România poate să facă saltul decisiv spre dezvoltare și spre o economie de piață dezvoltată doar dacă va schimba o serie de reguli fundamentale care asigură funcționarea administrației, organizarea administrativ-teritorială și raporturile dintre instituții fundamentale ale statului.

Nicu Ilie: Dar tocmai pe aceste teme foarte bine punctate UDMR are o poziție diferită de a partenerilor de guvernare sau cu amănunte care o fac diferită. Mă refer la regionalizare în primul rând.

Remus Ștefureac: E un proces de negociere, probabil că și noi, majoritatea, va trebui să ne obișnuim cu unele lucruri. Dar, evident, că nu putem să facem o regionalizare pe criterii etnice pentru că nu ar avea absolut nicio legătură și nicio logică de dezvoltare. Regionalizarea se face pe criterii pragmatice, care au în vedere dezvoltarea și bunăstarea României, inclusiv a cetățenilor de etnie maghiară. Dacă facem o enclavă, să spunem, formată din județe mai puțin dezvoltate, evident că acele județe, locuite în prezent de populația maghiară, vor rămâne sub-dezvoltate în continuare și vor rezona la câteva milioane de dolari transmise de la Budapesta, care nu fac decât să confuzeze oamenii și să îi expună unei propagande foarte insidioase.

Nicu Ilie: Inclusiv în ce privește profesionalizarea administrației, depolitizarea administrației, cel puțin în ultima legislatură, UDMR nu a fost foarte dornică în a se angaja în acest proces, dimpotrivă a părut interesată de a-și menține influența prin asemenea numiri politice.

Remus Ștefureac: Sigur, UDMR poate să meargă cu ritmul de dezvoltare al țării sau se poate extrage. Cred că totuși au politicieni inteligenți, care vor înțelege direcția absolut necesară, încă odată, pentru dezvoltarea acestei țări, pentru dezvoltarea comunităților locale și pentru bunăstarea tuturor comunităților, inclusiv a celei maghiare, iar dacă UDMR nu va înțelege acest lucru, tocmai de asta vorbesc despre aceste punți care sunt absolut necesare a fi construite între partidele aflate la putere și principalul partid de opoziție, care pot genera majorități parlamentare necesare pentru implementarea acestor proiecte. Pentru că vorbeam de majorități parlamentare, va fi foarte important

în următorii 4 ani ca leadership-ul partidelor aflate la putere să fie mult mai activ în zona activității parlamentare, cumva o translație dinspre Guvern înspre Parlament, pentru că de disciplina parlamentarilor din coaliția de guvernare, de modul în care vor fi coordonați va depinde succesul guvernării și capacitatea de a lua decizii bune pentru țară.

Nicu Ilie: Viața parlamentară în ultimele decenii ne-a obișnuit cu faptul că majoritățile se schimbă în primul rând prin constituirea, direct în Parlament, a unor partide formate din independenți, din oameni care pleacă din alte formațiuni politice. Avem multe asemenea exemple prin care se schimbă echilibrul sau se reconfigurează echilibrul parlamentar. În contextul actual, cu doar zece voturi în plus pentru majoritate, este de așteptat să avem din nou un asemenea fenomen, sau să îl avem foarte rapid, acum?

Remus Ștefureac: Nu poate fi exclusă o asemenea evoluție, da, nu o exclud. Este posibil. Nu știm, de exemplu, cine sunt parlamentarii AUR, cu 9-10% din mandate. Probabil că mulți din cei puși acolo nici nu se așteptau să ajungă în Parlament. Văzusem la un moment dat, sigur, aici lucrurile pot fi un pic mai complexe, văzusem o analiză jurnalistică, o mini-anchetă, care constata că în AUR, pe listele de candidați, citez acum din titlu, cred că pe G4 Media era, „sunt vreo 27 de dinastii, adică frate-soră, soț-soție”. Probabil că acest partid, în lipsă de oameni la un moment dat, a zis „ok, hai să te pun și pe tine candidat”, „hai să te pun și pe tine candidat”... Vom vedea cum va arăta lista de membri ai Parlamentului livrată de AUR, dar da, e posibil să apară mici migrații. Nu știu totuși dacă vor avea amploarea migrațiilor din ani trecuți. Când au mai fost astfel de migrații, ele au fost absolut necesare pentru a genera majoritate, fără această migrație nu se putea realiza majoritatea. În acest moment există o majoritate pentru investirea guvernului, prin urmare ceea ce vine ar fi voturi adiționale, care poate ar securiza în momente importante, critice, majoritatea parlamentară. De asemenea, nu e exclus ca unele voturi să se producă fără o trecere zgomotoasă a unui parlamentar de la un partid la altul, dar să apară sprijin în momente-cheie, tocmai pentru momente-cheie și pe proiecte de interes național.

***Va fi foarte important
în următorii 4 ani
ca leadership-ul
partidelor aflate la
putere să fie mult mai
activ în zona activității
parlamentare,
cumva o translație
dinspre Guvern înspre
Parlament, pentru
că de disciplina
parlamentarilor din
coaliția de guvernare,
de modul în care vor fi
coordonați va depinde
succesul guvernării...***

Remus Ioan Ștefureac este politolog, coordonator al think-tank-ului STRATEGIC Thinking Group (www.strategicthinking.ro) și director al companiei de cercetare a opiniei publice INSCOP Research (www.inscop.ro).

Partidele și tema restricționării vieții religioase în pandemie

CĂTĂLIN RAIU

Restricții camuflete în recomandări enunțate ca reguli (sic!) transmise abrupt și sec prin comunicate de presă și documente bătoase, fără nicio prezență TV sau în social media. Așa se poate descrie strategia de comunicare a guvernului în privința vieții religioase. Total opusă celei bazate pe educație sau mobilitate. Timp de 9 luni, lipsa de comunicare și camuflarea dialogului stat-culte în șezători ad-hoc și discursuri de salon a produs frustrare în rândul liderilor religioși și mai ales al cetățenilor care-și doreau exercitarea libertății religioase într-un ritm congruent cu urgențele pandemiei și exigențele sanitare.

Stângăciile guvernului în restricționarea vieții religioase au produs divizări sociale și au creat o falie în care ușor s-a inserat o retorică anti-pandemică. Costurile vor fi eșalonate pe termen lung și partajate între Biserică și stat: Bisericii i s-a pus eticheta de organizație care tănuiește în mod deliberat oaze de extremism pe care le

instrumentează politic la nevoie, iar statul a început să fie desemnat drept motor al secularismului exacerb. Într-un cuvânt, în loc ca libertatea religioasă să fie detaliată în politici publice, explicată și contextualizată pandemiei, a devenit un principiu excesiv politizat, trend ce va solicita multă energie și tact noului guvern pentru a-l face cât de cât reversibil. Cum s-au raportat partidele politice la tema religiei?

PSD a fost mai degrabă neutru, ușor empatic în ultimele 2-3 săptămâni din campania electorală prin mesaje ferme, dar nu elaborate, ale unora dintre lideri. Suficient cât electoratul moderat conservator să nu sancționeze PSD drept complice la escaladarea tensiunilor.

PNL/Guvern a decontat electoral nu doar cele mai dure restricții aplicate vieții religioase, conform raportului OSCE din luna iulie, dar mai ales sincopile de comunicare și tonul abrupt în relația cu Biserica. În mod paradoxal, în privința restricțiilor în domeniul vieții religioase oficialii nu au făcut nicio conferință de presă, ci abia la presiunea mass-media au formulat comunicate de presă abrupte și seci concepute pe structura „pumnului în gură” din manualele de propagandă comunistă din anii 1950. Presa nu a văzut ochii niciunui oficial care să vorbească despre legitimitatea restricțiilor,

despre standardele libertății religioase sau despre necesitatea dialogului dintre stat și culte.

Această non-/anti-comunicare a fost, pe de o parte, în favoarea opoziției („PSD n-ar fi făcut așa”), iar pe de altă parte, în favoarea AUR care a umplut, de cele mai multe ori, cu o retorică populistă spațiul gol lăsat de guvern în dezbateră publică. Într-o societate din ce în ce mai captivă consumului digital și mai ales într-un context pandemic în care mai toată lumea s-a refugiat în online, decidenții care nu dau ochii cu presa și nu se pun la dispoziția publicului sunt în mod natural asociați unor aranjamente conspiraționiste sau oligarhice. Peste această atmosferă, guvernul s-a precipitat să împacheteze consensul unui așa-zis dialog convocat ostentativ în timpul campaniei electorale și să-l livreze prin razii și mai riguroase ale Poliției în lăcașuri de cult. În chiar ziua votului, în anumite județe, inspectoratele locale au controlat majoritatea bisericilor. Oamenii au fost întrerupți de la rugăciune. Apoi, au mers și au votat.

Lipsa de comunicare nu e întâmplătoare, ci tăinuiește compromisuri și eșecuri mai vechi. În ultimii doi ani, România a refuzat să devină membru al Alianței Internaționale a Libertății Religioase inițiată de SUA și să-și desemneze un reprezentant național pentru promovarea libertății religioase, poziție hibrid de expert-diplomat care în contextul pandemiei ar fi avut sarcina precisă să sprijine cu expertiză profesională și să adapteze restricțiile sanitare la standardele internaționale pe libertate religioasă. În mod intenționat, aceste instrumente de soft foreign policy au fost blocate pentru că sub epiderma lipsei de comunicare și transparență în domeniul guvernării vieții religioase se ascund afinități ideologice pentru modelul rusesc al relațiilor stat-culte și nu pentru cel democratic.

Tipic unei filosofii comuniste, în România restricțiile au fost aplicate organizațiilor religioase, nu lăcașurilor de cult. Distincția conceptuală e foarte importantă pentru că separă un regim democratic (de exemplu, Marea Britanie a enunțat un ghid pentru folosirea în siguranță a lăcașurilor de cult), de unul mai degrabă corporatist. Simplu spus, dacă în occident precauțiile sanitare au vizat lăcașurile de cult din cauza potențialului de răspândire a

***Într-o societate din
ce în ce mai captivă
consumului digital
și mai ales într-un
context pandemic în
care mai toată lumea
s-a refugiat în online,
decidenții care nu dau
ochii cu presa și nu
se pun la dispoziția
publicului sunt în
mod natural asociați
unor aranjamente
conspiraționiste sau
oligarhice.***

virusului cu prilejul adunărilor religioase, în România precauțiile/restricțiile au vizat Biserica însăși: Biserica (instituție, nu lăcaș de cult) a fost desemnată drept iresponsabilă în gesturi, medievală în practici și pusă sub oprobriu public prin ochiul selectiv al presei. Guvernul a țarghetat gesturi liturgice precise și s-a bălbăit în vocabularul juridico-politic utilizat, confundând caracterul intim și privat al libertății religioase cu responsabilitatea publică a Bisericii.

Cu scopul de a mai salva ceva din ostilitatea unei însemnate părți a credincioșilor votanți, culmea parodiei a fost atinsă însă în chiar ultima zi de campanie, când autoritățile s-au grăbit să însăileze o nouă rețetă de restricții camuflate în recomandări

AUR a beneficiat și s-a folosit de frustrarea în masă cauzată de comunicarea abruptă și seacă a guvernului și a OTV-izat credința religioasă, reducând-o la ritual și amputându-i responsabilitatea comunitară. Cel mai probabil, AUR nu este interesată de standardele democratice ale libertății religioase...

enunțate ca reguli (sic!) și au decretat nici mai mult nici mai puțin că trebuie păstrată distanța fizică de minim 2 metri în cazul desfășurării slujbelor „la domiciliul credinciosului”. Nu doar că reglementarea în spațiul intim al propriei locuințe este o premieră atât în România, cât și în alte țări cu pretenții democratice, dar rivalizează cu cele mai atipice inserții totalitare ale statului în intimitatea persoanei enunțate vreodată în secolul al XX-lea.

Nimeni din partea guvernului nu și-a asumat un leadership de comunicare pe acest subiect, lăsând Biserica însăși să explice de ce și cum arată restricțiile impuse de stat, ca și cum garantarea libertății religioase nu este mandatul statului, ci al Bisericii. Mai

departe, pentru că statul nu se explică și nu comunică, și deci nu determină opinia publică să înțeleagă standardele libertății religioase, presa interoghează Biserica în dimensiunile care produc știri cât mai clickbait. Astfel, în spațiul public au ieșit în evidență cu precădere mesajele centrifuge și caracteristice segmentelor non-disciplinate din Biserică. Acestea la rândul lor au supralicitat agresivitatea guvernului, având ca public direct o populație de credincioși fideli și atenți la viața comunității lor religioase, populație estimată de sociologi la minim 2-2,5 mil. persoane adulte la nivel național.

USR-PLUS – partid încă tânăr, nesedimentat ideologic și încă doar parțial confruntat cu guvernarea – nu pare să aibă expertiză în privința guvernării vieții religioase și cu atât mai puțin să găsească un ton de negociere între cele două extreme ale raportării la fenomenul religios. A tăcut în mod pragmatic și neconvingător, ceea ce nu pare să-i fi afectat scorul electoral.

AUR a beneficiat și s-a folosit de frustrarea în masă cauzată de comunicarea abruptă și seacă a guvernului și a OTV-izat credința religioasă, reducând-o la ritual și amputându-i responsabilitatea comunitară. Cel mai probabil, AUR nu este interesată de standardele democratice ale libertății religioase, ci se profilează, cel puțin până la testul îndepărtat al guvernării, într-un partid care îmbracă retorica identității (ortodox, român etc.) în hainele conspiraționismului global, o combinație letală specifică anilor 1930. AUR se așază resemnat în opoziție, de unde va pune la mare încercare multe dintre politicile publice viitoare, iar partidele de guvernare vor fi nevoite să fie foarte pregătite doctrinar ca să păstreze un ton minim democratic în contraponderea viziunii corporatiste a noului partid parlamentar. România nu se va democratiza prin exclusivism ortodox, ci învățând din rutina democrației și a libertății religioase.

UDMR – partid de politicieni profesioniști în sens weberian, dar și foarte pragmatic și oportunista – a intervenit în dezbaterile publice privind libertatea religioasă doar pentru a denunța încălcarea neutralității statului în momentul semnării protocolului dintre MAI și BOR la Paști. Dincolo de acest episod, UDMR s-a concentrat pe propria agendă

electorală și mesaje relevante pentru maximizarea votului etnic.

Absenții – în general, în România prezența la vot este destul de redusă față de Occident și pentru că politica nu este asociată cu politicile (publice), ci mai degrabă fie cu un instrument de parvenire financiară, fie cu un mijloc de entertainment disponibil maselor via TV/social media. Atunci când personajele nu joacă destul de convingător, publicul de canapea/smartphone trece la altă activitate. În mod particular, dacă în istoria democrației occidentale religia a fost și într-o oarecare măsură încă este unul dintre principalele momente și instrumente ale divizării doctrinare și ofertei electorale tocmai pentru că se află în spatele conceptualizării multor politici publice la zi (ex: eutanasia, politicile corpului sau sexualitate), în România aceste teme pur și simplu nu există în dezbaterile publice. Prin urmare, intersecția dintre stat și culte, care în România este una mai degrabă administrativă, nu suscită în general interes electoral pentru o bună parte din populație.

Concluzii și paradoxuri:

Nu pandemia în sine a forțat punerea libertății religioase pe agenda electorală, ci stângăcia autorităților care au transformat-o dintr-o metaforă constituțională nediseminată prin politici publice într-un teren al rivalității. În lipsa comunicării legitimității democratice a restricțiilor, o parte din electorat a îmbrățișat o retorică non-democratică care pune identitatea religioasă înaintea libertății religioase. Pe cât de mult efort investește Biserica în comunicarea publică (susținerea eminamente cu fonduri private a Trinitas TV și a celorlalte componente ale Centrului de Presă Basilica, comunicatori dedicați relației cu presa, prezență consistentă în mediul online), pe atât de mici îi sunt exigențele față de comunicarea publică a deciziilor autorităților în privința vieții religioase. E nevoie de o schimbare de paradigmă în sensul democratizării registrului de raportare a statului la fenomenul religios care trebuie să fie mediat de libertatea religioasă. La fel ca toate celelalte drepturi și libertăți cetățenești, libertatea religioasă este o libertate strict seculară. Ea trebuie asumată în logica democrației și a dialogului, nu în logica fanatismului religios sau a reminiscentelor comuniste de tipul triumfalismului „bunelor relații între stat și culte”.

***În lipsa comunicării
legitimității
democratice a
restricțiilor, o parte din
electorat a îmbrățișat
o retorică non-
democratică care pune
identitatea religioasă
înaintea libertății
religioase.***

Cătălin Raiu este teolog și doctor în științe politice. Este reprezentantul României în panelul de experți pe libertate religioasă al OSCE și președintele FoRB România – Asociație pentru Promovarea Libertății Religioase.

Comunicarea crizei sau criza comunicării?

TUDOR VLAD

Recentele alegeri prezidențiale din Statele Unite au avut loc într-un context comunicațional dominat aproape integral de spectrul pandemiei. Toate celelalte subiecte, de obicei relevante pentru cetățenii americani (economia, temele rasiale sau etnice, relațiile internaționale), au devenit secundare sau au fost abordate în relație cu COVID-ul. În aceste condiții, crucial a fost modul în care populația a perceput gestionarea crizei de către administrație. Și, evident, această percepție a fost influențată – dacă nu chiar modelată – de mijloacele de comunicare în masă, de la instituțiile de presă tradiționale până la producătorii de știri pe Internet și la rețelele sociale. Președintele Trump, care a câștigat popularitate în cei patru ani de mandat atacând presa în majoritatea ieșirilor publice, a avut acum de înfruntat ostilitatea acesteia (cu câteva excepții notabile, cum ar fi canalul de știri Fox). În istoria recentă, este cunoscut doar un caz de candidat american la funcția supremă care să fi câștigat fără a avea susținerea unei părți semnificative a mass-mediei: Ronald Reagan, în tentativa sa reușită de a fi reales – dar el nu a avut de dus pe umeri povara coronavirusului. În general, se pot obține victorii de parcurs împotriva presei, nu și războaie.

Există sute de manuale care învață cum trebuie gestionată o criză prin intermediul comunicării, și – dacă e să analizăm lucrurile din perspectiva acelor reguli – administrația Trump a comis erori în acest proces. În prima fază, tonul a fost excesiv de optimist în legătură cu potențialul impact al virusului, ceea ce a dus ulterior la o mai lentă acceptare a măsurilor de prevenire, mai ales în rândul tinerilor. Apoi, mesajele venite de la experți și centrele de comandă au fost adesea contradictorii, creând confuzie sau neîncredere în populație. De

asemenea, s-a auzit prea rar un mesaj de unitate, recomandat în astfel de situații, care să reamintească mereu cetățenilor că reacția la un fenomen de asemenea anvergură trebuie să fie deasupra partizanatelor politice. Nu în ultimul rând, tonul uneori arogant și incapacitatea de a accepta comiterea unor erori au fost factori negativi.

Dacă vrem însă să analizăm cu obiectivitate această conjunctură unică, trebuie să punem lucrurile în perspectivă. Informațiile venite de la specialiști s-au bătut nu o dată cap în cap. Am aflat că virusul nu rezistă la frig, iar apoi că moare la cald; că se transmite când ești aproape de un bolnav sau că stă în aer ore în șir; că măștile sunt inutile sau absolut necesare; că boala îi afectează grav doar pe cei vârstnici sau că poate avea consecințe dramatice pentru tineri; că școlile trebuie închise sau că ele sunt unul dintre cele mai sigure locuri pentru copii. Câteva țări au fost date ca exemple negative sau pozitive pentru managementul crizei, ca apoi rolurile să se inverseze... În aceste condiții, cum s-ar fi putut evita erorile sau inconsecvențele de comunicare?! Pe de altă parte, presa bombarda neconținut publicul cu statistici tragice (în marea lor majoritate, reale), cu comentarii critice la ceea ce făcea sau nu făcea guvernul, cu previziuni apocaliptice... Mitingurile președintelui erau catalogate ca focare de infecție, în vreme ce protestele de stradă erau scutite de asemenea etichetări sau chiar erau încurajate. Statele cu guvernatori republicani erau constant prezentate ca exemple negative, în vreme ce New York sau California (state democrate, unde numărul cazurilor era defel neglijabil) nu se „bucurau” de același tratament.

Campania lui Joe Biden a fructificat această situație din toate punctele de vedere. Prioritatea a fost evitarea greșelilor, chiar cu prețul limitării la maximum a comunicării. Conformându-se unor reguli stricte de prevenire a infectării, candidatul și-a limitat aparițiile

publice, interviurile, deplasările. A evitat aducerea în dezbatere a unor teme – fie ele chiar importante pentru americani – care ar fi putut deturna atenția de la Trump și COVID. Este un caz rar în care o strategie comunicațională este construită în parte pe absență, pe baza estimării că populația – exasperată de restricții, de temeri de natură economică, socială sau familială – avea nevoie de o descărcare, de un țap ispășitor.

În aceste condiții, pare aproape surprinzător că Donald Trump a înregistrat un scor electoral atât de bun, în contextul în care prezența sa în arena publică nu mai avea caracterul inedit din 2016. Atunci, el se prezentase ca fiind un om de afaceri prosper, care vine din afara zonei politice. Prin Twitter, prin vocabularul său colorat, având și șansa unor candidați (la alegerile primare și apoi în finală) nepopulari sau șterși, a dominat agenda. Atunci, marele său atu – în opinia mea – a fost nu atât că a fost perceput ca om de afaceri și nu ca politician, ci ca producător de divertisment, ca vedetă. (Lumea îl știa din show-ul său „Ucenicul”, din aparițiile în „Singur acasă” și din alte spectacole.) De aceea, toate afirmațiile sale cel puțin controversate, toate detaliile picante despre viața sa personală – care ar fi terminat cariera oricărui om politic în spațiul american – i-au fost privite cu îngăduință sau chiar acceptate. Cunoscut un singur caz similar, cel al candidaturii încununată de succes a lui Arnold Schwarzenegger pentru postul de guvernator al Californiei. Atunci, superstarul a fost ales în ciuda zecilor de afirmații care îi dovedeau incompetența și a gesturilor ieftin-teatrale (apărând cu o mătură la întâlnirile cu alegătorii, spunând că va face curățenie în stat). De data asta, celebritatea nu i-a mai adus victoria lui Donald Trump, chiar dacă ea a fost dublată de o creștere economică semnificativă înainte de apariția coronavirusului. Ceea ce s-a întâmplat în lunile recente în Statele Unite arată că un eveniment neașteptat și de amploare, care generează și o criză a comunicării, poate modifica dramatic evoluțiile politico-sociale majore. Este, de asemenea, o ilustrare a faptului că e greu să câștigi dacă îți creezi mulți adversari de elită în zona mass-mediei și a Internetului și nu ai aliați de același calibru în contrapondere. Dar, cum am spus anterior, numărul extrem de mare de alegători care au votat pentru actualul președinte și i-au susținut cu ardoare ideile sugerează că vocea sa va rămâne relevantă și că ignorarea sau marginalizarea adeptilor săi de către noua majoritate ar avea consecințe nefaste pentru țară.

Este un caz rar în care o strategie comunicațională este construită în parte pe absență, pe baza estimării că populația – exasperată de restricții, de temeri de natură economică, socială sau familială – avea nevoie de o descărcare, de un țap ispășitor.

Tudor Vlad este profesor de jurnalism, director al Centrului Internațional James M. Cox Jr. pentru Pregătire și Cercetare în Comunicarea de Masă, în cadrul Universității din Georgia, SUA.

Despre critică, libertate și bună-cuviință

IOAN-AUREL POP

Vasile Alecsandri (1821-1890) – trecut la cele veșnice acum 130 de ani și venit pe lume acum aproape două secole, considerat azi de unii „analști postmoderni” poet „minor”, demn de a fi uitat – s-a numărat printre făuritorii României moderne, deși nu a fost tocmai un model de modestie și de sfioșenie. Totuși, spre finele vieții, când i s-a atras atenția că Eminescu este de departe deasupra lui, supărat pe tonul dizgrațios, vehement și jignitor al unor critici, a scris câteva versuri memorabile: „E unul care cântă mai dulce decât mine?/ Cu-atât mai bine țării, și lui cu-atât mai bine./ Apuce înainte s-ajungă cât de sus./ La răsăritu-i falnic se-nchină-al meu apus./ Iar voi, care asupră-mi săgeți tocite trageți,/ Cântați, dacă se poate, fiți buni și nu mai rageți!”. Poezia se cheamă „Unor critici” și, pe vremuri, atunci când încă elevii erau învățați de dascălii mai bătrâni ce înseamnă buna-cuviință intelectuală, versurile ei erau comentate și chiar învățate pe de rost la școală. Natural, generația lui Alecsandri, Eminescu,

Macedonski sau Caragiale nu a fost una de pension, în care protagoniștii să se fi purtat cu mânuși unii față de alții, dar ce mărturii de umor sănătos, ironie fină, pamflete și chiar diatribe ne-au rămas de la ei! A se revedea, în acest sens, „polemica” (parțial versificată) dintre Vasile Alecsandri și Alexandru Macedonski. Poetul neîntrecut al „Noptilor” și al rondelurilor de excepție a adresat o epigramă „bardului de la Mircești” când, reprezentându-se „Fântâna Blanduziei”, actorul de la Teatrul Național care-l juca pe Zoil își făcuse masca lui Alexandru Macedonski: „Orbit de-al gloriei nesațiu,/ Albit de ani, dar tot copil,/ E lesne să mă faci Zoil/ Când singur tu te faci Horațiu”. Macedonski a avut o serie de ciudățenii temperamentale, fiind, din această cauză, receptat în epocă drept un personaj extravagant, pe care Caragiale, cu umorul său, îl numise „poetul Macabronski”. Era o fire excesivă, de un orgoliu bolnăvicios. Cu toate că se declara un mare admirator al lui Alecsandri, după ce (în 1881) „regelui poeziei” i se decernase Marele Premiu al Academiei pentru întreaga operă, Macedonski izbucnește (în 1882) fără reținere, publicând în trei numere ale „Literaturului” o analiză critică cu scopul vădit de a distruge mitul infailibilității poetului,

imputându-i comparații forțate, rime false, erori de construcție și de sens al cuvintelor, negându-i puterea de creație și acuzându-l că și-ar fi însușit poezii din creația populară. Alecsandri i-a răspuns prin drama „Fântâna Blanduziei” în care transpare personalitatea sa în Horațiu și cea a lui Macedonski în invidiosul critic și poet Zoil, din antichitatea greacă. Macedonski îi răspunde cu pomenita epigramă. Abia în 1883, junimiștii au răspuns acestor atacuri printr-o recenzie devastatoare la volumul lui Macedonski „Poezii”, recenzie semnată de Petru Th. Missir. Polemica se încheie aici și Macedonski revine la admirația dinaintea polemicii, recunoscând în Alecsandri un mare poet. Înverșunarea s-a transformat până la urmă în curtoazie.

În deceniile comuniste, polemicile au fost controlate, iar limbajul decent (câteodată „de lemn”) a fost impus de ideologii regimului. Decența era adesea artificială și vegheată de cenzură. Totuși, era. Azi, însă, după redobândirea libertății, pe lângă multele dezlănțuiri benefice, salutare și chiar pline de har, s-a dezlănțuit și ura față de aproapele nostru, față de autoritate, față de ordine, față de valoare și chiar față de opinia celuilalt. Istoricii studiază, între altele, și alteritatea, adică ființa privită din punct de vedere diferit de ea însăși. Dincolo de această accepțiune de dicționar, mulți înțeleg prin alteritate acceptarea celui diferit de tine, considerarea ființei/ ființelor umane sub toate fațetele ei/ lor, mai luminoase sau mai puțin luminoase. Firește, acceptarea celuilalt este numită de mulți, în mod curent, toleranță, chiar dacă și sensul acestei noțiuni a suferit mari modificări de-a lungul vremii. Comunismul nu a predicat nici alteritatea și nici toleranța, decât de fațadă și doar atunci când era absolut necesar. De trei decenii, ne străduim să eradicăm aceste abuzuri și să revenim la democrație. Democrația înseamnă, între altele, ascultarea vocii majorității, chiar dacă nu suntem de acord cu ea. Să ne amintim pentru ce au luptat și (în parte) au murit cei care s-au aflat pe străzi în decembrie 1989 și care nu știau atunci despre vreo lovitură de stat, despre vreo conspirație străină a marilor sau micilor puteri sau despre vreo recrudescență viitoare a (neo)comunismului. Au strigat cu toții „Libertate!”, iar libertatea înseamnă și acceptarea pluralității opiniilor. Ne-am plâns mereu că regimul trecut a impus un singur partid,

***Mulți înțeleg prin
alteritate acceptarea
celui diferit de tine,
considerarea ființei/
ființelor umane sub
toate fațetele ei/ lor,
mai luminoase sau mai
puțin luminoase.***

o singură ideologie, o singură credință ateistă, o singură direcție în cultură și că a interzis sau asuprit alte curente filosofice decât materialismul, că a combătut credința și că a persecutat biserica, că a interzis unele confesiuni, că i-a închis și ucis pe unii credincioși manifesti, că a dărâmat biserici, că a confiscat proprietăți (inclusiv bisericesti) etc. În naivitatea unora dintre noi, cu optimismul moderat al iubitorilor de cultură și de spiritualitate, am crezut că toate acestea s-au sfârșit.

Or, din păcate, pe lângă atâtea lucruri bune și eliberatoare, constatăm, cum spuneam, în această societate a noastră, o nelimitată invazie de ură în comunitate, manifestată – din partea unora – printr-un conținut visceral, veninos, pe de o parte, dar și printr-un limbaj suburban, grobian, rușinos și înjositor, pe de altă parte. Că ne umplem câteodată de ură, să spunem că așa este omenesc, dar să revărsăm această ură în comunitate în forme inadecvate, reprobabile și ofensatoare este diabolic. Ura are în vedere deopotrivă persoane/ personalități, grupuri și instituții. Persoanele

*Critica este un lucru
firesc într-o societate
democratică, ea fiind
de la sine înțeleasă, dar
intoleranța nu mai este.
Iar limbajul grobian
nu are ce să caute în
Cetate.*

(personalitățile) care ne deranjează sunt căutate la origini, la familie și la înaintași, cu metode demne de Inchiziție sau de dictaturile secolului al XX-lea. Marota care persistă de trei decenii este apartenența – reală sau inventată – la „securitate”, la partidul comunist, la UTC, la pionieri și chiar la „Șoimii Patriei”. Grupurile sunt îndată catalogate drept naționaliste, bigote, subversive, masonice, patriotice, tradiționaliste, autohtoniste și câte altele. Instituțiile, mai ales cele în care, în acord cu sondajele de opinie, opinia publică are încredere, adică Biserica, Armata, Academia Română, sunt terfelite, maculate, acuzate de felurite vini, de la colaboraționism comunist până la implicare prea pronunțată în comunitate. Comunismul ne-a ținut sub obroc și a pus la zid credința românilor și biserica lor. Oare ne-am cucerit libertatea ca să lovim dur și jignitor în credință și în biserică? Oare, dacă nu putem ajunge cu toții în Academia Română, avem cuvânt să înjosim forul suprem de consacrare a valorilor noastre intelectuale, în care s-au simțit

onorați să fie membri atâția creatori de valori, de la Ion Heliade Rădulescu și Timotei Cipariu până la Nicolae Iorga și Emil Racoviță? Cui folosește această atitudine dacă nu distrugătorilor de statui, nostalgicilor comuniști, neocomuniștilor, inamicilor valorilor europene și democratice? Oare am abolit un fel de intoleranță ca să o înlocuim cu un set de intoleranțe? Adevărul și dreptatea – scoase din context și luate în mod absolut – nu prețuiesc nimic în lumea noastră omenească fără bunătate și iubire față de cel de lângă tine.

Critica este un lucru firesc într-o societate democratică, ea fiind de la sine înțeleasă, dar intoleranța nu mai este. Iar limbajul grobian nu are ce să caute în Cetate. Existau și în trecut numeroși frustrați, eșuați, incapabili de performanță, incuți, semidocti, analfabeți autodeclarați genii, existau destui stupizi, idioți și proști, dar ei rămâneau în limitele lor locale, în grupuri restrânse, neavând acces la mijloacele de comunicare în masă, ca să-și exhibe ura în forme neadecvate. Lumea lor limitată îi cunoștea și îi trata ca atare, drept marginali, nenorociți, bătuți de soartă. Astăzi, însă, oricine are acces la publicitate. Cel mai bine a exprimat acest lucru marele om de cultură Umberto Eco: „Mijloacele de difuzare în masă dau legiunilor de idioți dreptul să vorbească, pe când odinioară ei vorbeau numai într-un bar, după un pahar de vin, fără să facă rău comunității. După aceasta, ei erau repede reduși la tăcere, dar acum ei au același drept să vorbească precum un câștigător al Premiului Nobel. Este invazia idioților”. Dincolo de asprimea cuvintelor, în spatele lor se ascunde un mare adevăr. Cuvântul idiot nu însemna la origine (în greaca veche) cretin, tâmpit, imbecil, ci pur și simplu „cel ce își vede de treburile sale” sau cel care „nu participă la treburile politice”. De multe ori, cei care nu participau la viața politică – adică la lupta pentru putere – erau educați și inteligenți, dar preferau alte forme de implicare în comunitate. Umberto Eco dă, însă, termenului de idiot conotația curentă actuală. Să ne înțelegem bine: astăzi nu toți cei care critică în chip ofensiv și josnic, fără discernământ, personalitățile, grupurile și instituțiile sunt idioți. Unii sunt foarte instruiți, penetranți și chiar cuști, dar cu atât mai periculoși, distructivi, malefici.

Nu cred că ne-am cucerit, cu mari sacrificii, dreptul de a vorbi liber în societate, ca să semănăm furtună, să jignim constant, să respingem aproape orice și pe oricine, profitând de extinderea fără precedent a formelor de comunicare. Din păcate, într-o societate debusolată, lipsită de cultură generală, ademenită de falși profeți, educată precar sau needucată, asemenea atitudini de denigrare permanentă, de condamnare fără drept de apel, de virulență în limbaj pot să prindă, pot să fie ispititoare, pot să producă rod. Tot Umberto Eco spunea că „prostia este infinit mai fascinantă decât inteligența” și că „inteligența are limitele ei, prostia nu”. Prin urmare, un comunicator public se cuvine să aibă precauțiile sale și să se ferească de grosolănie, de mitocănie, de mojiție. Toți oamenii și toate instituțiile pot și trebuie să treacă prin furcile caudine ale criticii – în fond, nu suntem niciunii dintre noi realități perfecte, edenice – dar felul și forma criticii sunt foarte importante într-o lume civilizată. Într-o asemenea lume, trebuie să existe loc și pentru cutume, pentru pelerinaje, pentru tradiții, pentru ceremonii, pentru credință și formele sale de manifestare, ca și pentru autoritate și ordine. Iar autoritatea este cu atât mai respectată cu cât instituțiile care o incumbă sunt mai prestigioase. A săpa mereu prestigiul autorității recunoscute înseamnă a lucra la disoluția comunității.

Din păcate, acest adevăr și această constatare nu ne va feri pe viitor de excese, dar ne-ar putea face mai precauți. Există legi juridice care îngrădesc libertatea greșitălor noastre, dar, mai presus de ele, sunt legi morale care, odată încălcate,ucid libertatea tuturor. Comunicatorii ar putea lua seamă la un set de rigori etice și estetice, care pornesc de la anumite virtuți și valori consacrate, ajungând până la regulile de bază ale oratoriei. Receptorii ar trebui să fie mai vigilenți și să nu ia de bune toate aserțiunile exprimate în spațiul public, chiar și atunci când vin dinspre „formatori de opinie” notorii. Nu am naivitatea să cred că aceste cuvinte ale mele vor schimba tonul unora dintre critici. Dar îngăduiți-mi să exprim în final încrederea în forța adevărului omenește posibil: „Poți să păcălești câțiva oameni tot timpul și toți oamenii o perioadă, dar nu poți să-i păcălești pe toți oamenii tot timpul” (Abraham Lincoln).

***Nu am naivitatea
să cred că aceste
cuvinte ale mele
vor schimba tonul
unora dintre critici.
Dar îngăduiți-mi
să exprim în final
încrederea în forța
adevărului omenește
posibil.***

Ioan-Aurel Pop este istoric,
președinte al Academiei Române.

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

Soft power România Eternul și fascinantul „dosar în curs”

Din 2001 și până astăzi, în spațiul românesc se vorbește sistematic despre necesitatea unui brand de țară, însă toate încercările au eșuat lamentabil. Încurajarea proiectelor autohtone, a excelenței în cercetare și științe, a promovării produselor locale și a micilor fermieri, exploatarea sustenabilă a turismului (ecoturismul) și a mediului fac mai degrabă parte din strategii izolate de absorbție a fondurilor europene, decât dintr-o strategie de dezvoltare și promovare.

(Corina Taraș-Lungu)

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

Drumul deloc neted către o imagine de țară favorabilă

CORINA TARAȘ-LUNGU

Finalul secolului XX a fost marcat în relațiile internaționale de termenul „soft power” – care a înlocuit mijloacele militare cu instrumente de influențare și negocieri neagresive, atunci când ne referim la actorii statali și la relațiile dintre ei, dar și la actorii nestatali. În prezent, datorită dimensiunii informaționale globale, puterea culturală și diplomatică a unei țări are influențe politico-economice fără precedent. În lumea în care balanța puterii se măsoară conform unor indici meticolos ierarhizați de la Vest la Est și invers, România pare a fi prinsă într-o zbatere inconstantă cu privire la acest subiect.

O dată cu integrarea în Uniunea Europeană, speranțele investite în viitorul cultural al României au fost foarte mari. Ele au culminat cu poziționarea României

pe locul al 15-lea în Soft Power Index, în 2012, având atunci tendințe ascendente. În prezent, România ocupă locul 52 într-un astfel de top, suferind grav la capitole precum afaceri și comerț, cultură și patrimoniu, mass-media și comunicații, valori umane, relații internaționale ș.a.

În ceea ce privește preservarea patrimoniului material, România nu reușește să protejeze

eșantionul național; mai mult decât atât, peisajele urbane și rurale sunt greu conservate, turismul istoric este subdezvoltat, păstrarea identității și tradițiilor comunităților locale sunt discuții tabu, iar investiția în recondiționarea clădirilor, în construirea armonioasă a noilor cartiere, nu face parte din proiectele arhitecturale ale orașelor mici sau mari. Nici capitala țării nu stă mai bine la acest capitol, clădirile istorice nu sunt recondiționate, nici fațetate, monumentele, siturile arheologice, cetățile ș.a. nu sunt reabilite.

Peste toate, se adaugă nerecunoașterea valorilor naționale materiale și incapacitatea aparatului de stat de a realiza un corp competent pentru preservarea lor. Sunt binecunoscute, de pildă, tentativele de includere în Patrimoniul UNESCO a Ansamblului Monumental Brâncuși de la Târgu-Jiu, care sunt și astăzi definite ca „dosar în curs”. Lista indicativă a României (care include propunerile) pentru Patrimoniul UNESCO a fost realizată în 1991 și revizuită abia în 2016, când a fost inclus Peisajul Cultural Minier al Roșiei Montane. Din 2016 și până în 2020, România a adăugat acestei liste abia în luna ianuarie a acestui an încă două obiective. Nici pentru elementele incluse deja în Patrimoniul Mondial nu există, însă, garanția respectării planului de management pentru asigurarea integrității acestora. Ne amintim aici cu ușurință de exploatările forestiere din situl „Pădurile seculare și virgine de fag din Carpați” (listat de UNESCO în 2007), sesizate în 2019, sau scandalul copacilor tăiați fără repercusiuni peste Sarmizegetusa Regia în 2018, cetate inclusă în Patrimoniul UNESCO încă din 1999. În ceea ce privește promovarea figurilor naționale reprezentative în domenii de interes național

precum sport, educație, cercetare etc., România se clasează slab. Sigur că peisajul cultural românesc nu este monoton, există în țara noastră sectoare independente, artistice, științifice, literare ș.a. care nu doar supraviețuiesc, dar care, circumstanțial, ridică România la nivelul țărilor competitive în aceste domenii. Aceste câștiguri nu sunt, de cele mai multe ori, rezultatele unui efort societal de identificare națională, de obținere a puterii intangibile la nivel internațional și, implicit, de integrare globală.

Ca o metahibă a traiectoriei României de la începuturile democrației liberale și până în anul pandemiei, tronează educația, sistemul cu puterea cea mai mare de transformare a unei societăți și a mentalităților colective. Rolul culturii, al transdisciplinarității, al însușirii aptitudinilor atât practice, cât și abstracte, artistice, este reiterat firav în ciclurile de educație primară, gimnazială, liceală și chiar universitară. Pandemia a scos la iveală probleme vechi din sistemul de învățământ, marcat mai ales de lipsa actualizării și tehnologizării eficiente, a metodelor și materialelor adecvate, dar și de probleme administrative grave, reflectate toate în rezultatele și achizițiile școlare ale copiilor.

Recunoscută pentru scandalurile politice recente, pentru imposibilitatea de a reduce gradul de corupție, de sărăcie, pentru imixtiunile în justiție grav criticate, pentru problemele acute de mediu pe care le ignoră, România este departe de a adera la codul moral, liberal, incluziv al țărilor occidentale și de a-și contura o imagine de țară favorabilă, care să fie atractivă pentru proprii cetățeni și pentru cei străini.

Analizând primele clasate în graficele privind soft power, putem identifica factorii principali care au contribuit la clasarea lor în locurile fruntașe. În 2019, Franța a ocupat vârful ierarhiei, fiind urmată de Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. Ambele state au avut scoruri foarte apropiate, ele remarcându-se prin rezultate de top în domeniul cultural și educațional. Deși tulburată de Brexit, Marea Britanie a coborât doar două locuri la capitolul economie, fiind afectată de nivelul scăzut al investițiilor directe străine, pe când Franța a înregistrat în 2019 o creștere economică, dar ar putea avea un mediu de afaceri mai „prietenos” în

***Ca o metahibă a
traiectoriei României
de la începuturile
democrației liberale
și până în anul
pandemiei, tronează
educația, sistemul
cu puterea cea mai
mare de transformare
a unei societăți și
a mentalităților
colective.***

viitor. Cele două state au performanțe remarcabile la nivelul artelor, gastronomiei, sportului și turismului, având atât icon-uri culturale precum Muzeul Luvru, Turnul Eiffel, organizații și instituții culturale puternic angajate național și internațional, precum British Council, BBC World Service ș.a., dar și brand-uri individuale, cu tradiție, care se identifică cu statul – figuri precum David Beckham, universități precum Oxford, echipe de club precum Manchester City ș.a.

Ne propunem să analizăm în următoarele două dosare această temă a (re)definirii poziției României, ca țară potențial dezvoltată. Dosarul din acest număr va aborda problematica politicilor culturale, a implicațiilor puterii soft în sectoarele de business și economice, va analiza sectoarele cu potențial național de contribuție, ne va introduce în modul de construire a unei imagini de brand, nu înainte de a ne invita să cugetăm cu privire la mentalul colectiv al țării noastre.

„Trăim într-o lume în care adevărul nu mai poate să fie distorsionat prin a ascunde cel mai bine sau a striga cel mai tare”

Interviu cu Daniel David

Cultura română a alunecat prea des într-un solipsism periculos, care pe alocuri ne creează o lume iluzorie, iar când întâlnim realitatea lumii globalizate rămânem șocați.

Ați scris o monografie despre psihologia românilor. Cam care ar fi, în opinia dvs., ethosul poporului român?

Nu aș spune că un popor are un ethos, în sens științific. Această idee era una de sfârșit de secol XIX – început de secol XX în Völkerpsychologie,

demers vetust astăzi. Aș spune însă că un popor are o psihologie înțeleasă într-un profil de atribute psihologice, agregate statistic și raportate la un cadru de referință. Acestea nu se regăsesc în aceeași măsură la fiecare membru, putând însă ghida politici publice în domeniu.

Într-o logică de psihologie interculturală modernă, românii, raportat la spațiul vestic, se prezintă ca o cultură colectivistă încă (grupul este mai important decât autonomia/emanciparea individului), cu o concentrare a puterii sociale (puțini conduc mulți, în logica „șefului”, nu a reprezentării), mai defensivi față de impredictibilitățile viitorului și cu indulgență scăzută (influență socială mai ales prin pedepse și vânarea greșelilor, nu prin recompense). În general, acest profil se caracterizează și printr-o încredere interpersonală extrem de scăzută. Ca urmare a acestei încrederi interpersonale atât de scăzute (uneori până la cinism), cooperarea este deficitară și, astfel, adesea nu putem crea instituții sociale puternice prin care să ne valorizăm potențialul intelectual bun (de inteligență/creativitate). Acesta este un profil psihocultural al unei Români vechi. Preluând modelul unui filosof al științei, Thomas Kuhn, România se află astăzi, psihocultural, într-o criză sau chiar luptă paradigmatică între profilul României vechi și cel al României moderne. România modernă, reprezentată mai ales de psihologia tinerilor (fără a anula contribuția celorlalte generații), ar însemna promovarea autonomiei/emancipării individului, descentralizarea puterii sociale, îmbrățișarea incertitudinilor viitorului ca oportunități și influență socială nu doar prin pedepse și vânarea greșelilor, ci mai ales prin recompense.

Sigur că dvs. vă formulați ipotezele și concluziile având una sau mai multe abordări (a)testate științific. Totuși, zi de zi, auzim frecvent formulări ca: „românisme” sau „așa-i românul”. Cât de reduționiste sunt aceste interpretări pentru cei care analizează doar intuitiv mentalitatea românilor?

Oamenii nu au așteptat apariția psihologiei științifice moderne pentru a încerca să se înțeleagă pe ei, pe ceilalți și grupurile din care fac parte (ei sau ceilalți). Astfel s-a născut o psihologie de simț comun. Această psihologie de simț comun este însă naivă când vorbim de mecanismele individuale ale minții umane, de procesele la nivel de grup (mai ales grup mare), potrivit, totuși, unele aspecte, nu prea multe, la nivel interpersonal. În logica acestei psihologii, fiecare român crede că se pricepe la psihologia românilor, iar dacă este și educat și/sau are o notorietate publică crede că este și chiar

***România se află astăzi,
psihocultural, într-o
criză sau chiar luptă
paradigmatică între
profilul României vechi
și cel al României
moderne. România
modernă, reprezentată
mai ales de psihologia
tinerilor, ar însemna
promovarea
autonomiei individului,
descentralizarea
puterii sociale...***

îndrăguit să ne spună care este psihologia românilor. Adevărul este că psihologia de simț comun a generat stereotipuri despre psihologia românilor, derivate din experiențe limitate și personale, observații nesistematice, generalizări excesive și/sau motivații de diverse feluri. De aceea, adesea a produs stereotipuri contradictorii, de la „românii nu pot face nimic bine” până la „românii sunt cei mai speciali”. În plus, a produs frecvent confuzie între „cum suntem psihocultural”, „cum ne credem” și „cum am vrea să fim”. Chiar dacă este un truism, trebuie reamintit că de psihologia românilor, la modul serios și riguros, se ocupă psihologia științifică și psihologii; orice altă abordare duce la pseudoștiință și/sau impostură.

Schimbările

**generaționale aduc
atribute diferite. Spre
exemplu, la tinerii
români încrederea
interpersonală este
mai ridicată, cu
potențialul bun pe care
îl are acest lucru în
țesătura psihosocială.**

**În ultimii ani, mai ales, se vehiculează o
sinonimie între statul român și corupție, hoție,
analfabetism etc. La ce tip de comportamente
sociale conduc etichetele de tipul acesta? S-a
ajuns până într-acolo încât mulți tineri consideră
o luptă rămânerea în țară. Credeți că românii
pot ieși din tiparele propriei mentalități,
pentru a se primeni sau chiar civiliza?**

Da, studiile de psihologie arată că eticheta odată pusă, mai ales pe situații psihologice ambigue, mișcă lucrurile în direcția confirmării în timp a etichetei! Da, profilul psihocultural se poate schimba și asta nu doar prin schimbarea cadrului de referință (schimbare relativă). Atributele psihoculturale reunite în profilul psihologic se pot schimba la rândul lor (schimbare absolută). Într-adevăr, schimbările generaționale aduc atribute diferite. Spre exemplu, la tinerii români încrederea interpersonală este mai ridicată, cu potențialul bun pe care îl are acest lucru în țesătura psihosocială. În fine, schimbările se pot face și altfel, nu doar generațional. Spre exemplu, educația mai serioasă și de lungă durată,

urbanizarea și dezvoltarea economică (cu apariția unor noi joburi cu prestigiu social) pot grăbi profilul descris în cadrul generațiilor mai tinere.

**Recitind lucrarea dvs. de acum ceva ani, mă
întreb ce credeți astăzi despre modul în care
mediul cultural din România stimulează
potențialul intelectual al copiilor și adulților,
respectiv creativitatea lor, inteligența
emoțională, identitatea și stima de sine?**

Depinde ce înțelegem prin mediul cultural. Dacă îl înțelegem larg, ca un ansamblu de valori, norme și axiome sociale, atunci aș spune că este încă unul care nu ne ajută să ne ancorăm în modernitatea spațiului vestic. Spre exemplu, spațiul vestic este construit pe două valori fundamentale diferite de cele care ne caracterizează încă pe noi: descentralizarea puterii și individul autonom. Așadar, instituțiile vestice, pe care trebuie să le implementăm ca parte a Uniunii Europene, nu au terenul fertil în țară, ceea ce ne face să le distorsionăm, iar asta afectează apoi realizarea potențialului intelectual și de alt tip al românilor. Dacă definim mediul cultural mai îngust, prin valori umaniste, atunci încă nu sunt foarte optimiste. Cultura română a alunecat prea des într-un solipsism periculos, care pe alocuri ne creează o lume iluzorie, iar când întâlnim realitatea lumii globalizate rămânem șocați. Marii oameni de cultură români din vremurile vechi (ex. interbelice) au scris în limbi de circulație internațională, și-au testat ideile în spațiul cultural internațional, iar apoi le-au argumentat și implementat în țară. La noi, moștenind practicile comuniste, unii umaniști, de pe poziții de putere socială, au creat sisteme culturale locale pe care au încercat să le impună autoritar. Dar și aici tinerii umaniști încep să fie mai ancorați în circuitul ideilor internaționale. Dacă definim cultura și mai îngust, mai ales prin valori estetice, cred că mediul cultural românesc este unul bun și apreciat internațional; dar aici lucrurile nu mai țin de expertiza mea, așa că vă spun ce cred eu, nu neapărat cum stau lucrurile.

**Probabil că unul dintre cei mai importanți
factori care modelează un popor modern la
nivel emoțional și cognitiv este educația. Sunteți
și profesor. Cum vedeți că sunt formați copiii,
respectiv tinerii români, formal și non-formal?**

Prost! În primul rând, prea mulți profesori încă exprimă în actul educațional profilul psihocultural al României vechi. Astfel, colectivul omoară dezvoltarea individului autonom, forțând nediferențierea; spre exemplu, cine iese din rând, mai ales fără acordul „șefului”, este pedepsit într-un fel sau altul. Concentrarea puterii duce la un învățământ centrat pe profesori și „șefi”, învățământul centrat pe elev/studenti fiind mai ales pe hârtie. Frica de impredictibilitățile viitorului omoară schimbarea și inovarea, fundamentale în educație. În fine, folosirea pedepselor și vânărea greșelilor, în dauna recompenselor, generează tensiune și insatisfacție. Ca urmare a acestor lucruri apare o tensiune între modelul educațional și profilul psihocultural al tinerilor, profil care este mult mai globalizat și congruent cu spațiul vestic. În fine, mulți profesorii (mai ales în poziții de putere socială) fiind încă formați în mentalitatea secolului XX, îi pregătesc pe copii pentru acel secol, nu pentru secolul XXI!

Putem vorbi de valori naționale, constante în viața noastră socială? Sau avem mai degrabă idoli, valori de simpatie pentru anumite persoane, inițiative, contexte etc.?

Problema este că despre patriotism, românism, români și valori naționale vorbesc gălăgios și prea mult semidoctii și cei ancorați în paradigmele vechi. Ei sunt cei care adesea maximizează pozitivul, negând sau minimizând negativul, îi împoașcă cu ură și noroi pe toți cei care nu acceptă aceste generalizări excesive, făcând astfel mult rău țării și românilor, paradoxal, clamând iubirea față de țară și români. Ei nu înțeleg că trăim într-o lume în care adevărul nu mai poate să fie distorsionat prin a ascunde cel mai bine sau a striga cel mai tare. Este timpul să nu lăsăm patriotismul să fie doar apanajul acestor oameni, ci să fie asumat în cele mai oneste și avansate medii de cultură românească modernă. Cum facem asta? Am scris o serie de texte în acest sens și nu mai insist aici. Important este aici să înțelegem că trebuie să asumăm patriotismul ca o valoare modernă, motivațională. Iar o valoare unificatoare care trebuie să transcendă timpul este limba română! Restul se redefineste mereu, în funcție de cum se regăsește românismul într-o anumită epocă; iar asta este bine, deoarece ne dă flexibilitate și stimulează evoluția, cu păstrarea constanței prin limba română și a motivației prin patriotismul modern.

***Despre patriotism,
românism, români
și valori naționale
vorbesc gălăgios și
prea mult semidoctii
și cei ancorați în
paradigmele vechi.
Ei sunt cei care
adesea maximizează
pozitivul, negând sau
minimizând negativul...***

***Important este aici să
înțelegem că trebuie să
asumăm patriotismul
ca o valoare modernă,
motivațională.***

Daniel David este profesor „Aaron T. Beck” de psihologie clinică și psihoterapie. Este directorul fondator al Departamentului de Psihologie Clinică și Psihoterapie din cadrul Universității Babeș-Bolyai și rector al aceleiași Universități. A fost președinte al International Institute for the Advanced Studies of Psychotherapy and Applied Mental Health, al Colegiului Psihologilor din România filiala Cluj (2005-2012) și al Asociației de Psihoterapii Cognitive și Comportamentale din România (2000-2012).

Material realizat de Corina Taraș-Lungu

„Trebuie să ținem ochii deschiși și să fim atenți la oportunități”

Interviu cu Dragoș Anastasiu

Educație și turism.

Nu putem avea o economie sănătoasă dacă nu o pregătim să fie așa, iar educația este un foarte important motor de dezvoltare.

Credeți că este o necesitate ca România să își construiască o imagine de țară reprezentativă pentru partenerii externi și interni? Dacă da, care ar fi beneficiile economice ale unei astfel de imagini?

Cred că este o necesitate strategică a României să își construiască imaginea pe care dorește să o aibă și să o promoveze în exterior, pentru parteneriate, mai ales, economice. Este una dintre nereușitele ultimilor 30 de ani faptul că

noi nu am construit și poziționat un brand de țară unitar. România are o imagine, cum este și firesc, mai bună sau mai puțin bună, cum a reieșit ea în urma tuturor acțiunilor întreprinse de-a lungul atâtor ani. Ne-am fi dorit să fie o imagine mai bună, care să ducă la mai multe exporturi și la mai multe investiții, care să genereze mai mult turism. Din fericire, realitatea este mult mai bună decât percepția străinilor despre țara noastră. România e mult mai plăcută odată ce călătorești aici și ajungi să cunoști oamenii și locurile. Și este mult mai sigură decât se crede.

În lume devine din ce în ce mai importantă puterea intangibilă a unui stat, soft power. România nu se clasează prea bine în top-urile oficiale. Care credeți că pot fi sectoarele de dezvoltare care ar putea propulsa țara noastră?

Turismul poate reprezenta o zonă de creștere și de dezvoltare. România atrage ca destinație de „experiență”, turiștii caută zone autentice și neatinse de tehnologie, exact ce reprezentăm noi, o direcție pe care o vedem crescând, fără să facem eforturi coordonate. O a doua putere soft poate fi creșterea economică constantă, așa am putea atrage investiții străine în continuare.

Activați în domeniul turismului de mult timp și ați afirmat de mai multe ori, sub alte formulări, că turismul poate deveni un brand al României. La ce ar trebui să privească instituțiile statului român pentru a-și dezvolta potențialul turistic?

Autoritățile statului ar trebui să facă un parteneriat cu firmele private din România, din industrie, și împreună să dezvolte conceptele. Să învețe din trecut ce a mers bine și ce a mers rău, să se uite la țări cu potențial similar și să se inspire din „best practices”, să investească în imaginea țării, care este mult mai proastă decât realitatea.

Ați fost reales președinte al Camerei de Comerț și Industrie Româno-Germană. Germania ocupă al treilea loc în The Soft Power Index în 2019. Care credeți că sunt punctele forte ale acestei țări și cât de departe este România de standardele occidentale?

România are o imagine, cum este și firesc, mai bună sau mai puțin bună, cum a reieșit ea în urma tuturor acțiunilor întreprinse de-a lungul atâtor ani. Din fericire, realitatea este mult mai bună decât percepția străinilor despre țara noastră.

Germania stă foarte bine pe zona de tehnologie și este foarte apreciată pentru economia stabilă și puternică. Și, mai ales, Germania este predictibilă. Aceasta este lucrul care mi-aș dori cel mai mult să caracterizeze și țara noastră, mai ales în mediul economic, antreprenorial și în educație. Cred că România nu are cum să depășească distanța

*Toate aceste relații
care au crescut
în atâția ani s-ar
fi dezvoltat mai
puternic și ar fi atras
altele, dacă și noi
am fi făcut câțiva
pași esențiali, cum
ar fi, de exemplu,
infrastructura.*

care o desparte de Germania sau de restul Europei Occidentale, decât făcând anumite salturi calitative și mergând pe zonele de nișă – turism, servicii externalizate, agricultură sustenabilă.

Cum este percepută, din punctul dumneavoastră de vedere, România în relațiile diplomatice, economice, comerciale de către partenerii internaționali?

Cred că mare parte din aceste relații, odată începute, au fost mai bune de la an la an. Numărul investițiilor crește, schimburile comerciale se dezvoltă, facem parte din diverse parteneriate strategice. Suntem departe de a atinge potențialul, însă. Toate aceste relații care au crescut în atâția ani s-ar fi dezvoltat mai puternic și ar fi atras altele dacă și noi am fi făcut câțiva pași esențiali, cum ar fi, de exemplu, infrastructura.

Acest soft power și încrederea pe care o presupune în sustenabilitatea mediului de afaceri, respectiv a investițiilor dintr-un stat, ar putea favoriza România consistent în această perioadă de impas economic generat de pandemie. Totuși, în această perioadă toți indicii soft power se pare că sunt și mai grav afectați – cultură și artă, educație, industria HoReCa, piața muncii ș.a. Cum credeți că va reuși România să se restructureze în viitor, astfel încât să traverseze această perioadă dificilă?

Mereu va exista o zonă din care putem reîncepe. Noi trebuie să ținem ochii deschiși și să fim atenți la oportunități. Oamenii vor dori să călătorească din nou, să meargă la spectacole și concerte, vor dori să revină la normalitate, așa cum o știau până acum 8 luni. Așadar, cred că mediul antreprenorial și clienții vor stabili ce industrii își vor reveni primele, va fi o mișcare naturală. Din păcate, multe afaceri nu își vor reveni, mai ales din HoReCa. Și aici sper ca statul român, principalul acționar din fiecare firmă românească, să ofere sprijin companiilor aflate în situații grave, indiferent de industrie.

Dacă ați avea puterea să propuneți niște soluții de dezvoltare pentru România, cu ce ați începe?

Educație și turism. Nu putem avea o economie sănătoasă dacă nu o pregătim să fie așa, iar educația este un foarte important motor de dezvoltare. Cât despre turism, eu nu obosesc să spun că România poate fi o destinație și mai căutată, și mai atractivă, dar ea nu poate crește fără strategie și programe. Am atras mai mulți turiști dacă am crește

calitatea serviciilor, de exemplu, ceea ce ține tot de educație, până la urmă. Educația de a livra servicii de calitate clienților.

Dragoș Anastasiu este președinte al Camerei de Comerț și Industrie Româno-Germane, membru al Romanian Business Leaders, membru al Task Force Antreprenariat și Leader al Task Force Turism în cadrul Coaliției Pentru Dezvoltarea României. Este președintele Grupului Eurolines România și este implicat în numeroase proiecte din domeniul educației, fiind unul dintre inițiatorii proiectelor „SuperTeach” și „Vreau să fiu antreprenor”, desfășurate prin Fundația Romanian Business Leaders.

Material realizat de Corina Taraș-Lungu

Am atrage mai mulți turiști dacă am crește calitatea serviciilor, de exemplu, ceea ce ține tot de educație, până la urmă. Educația de a livra servicii de calitate clienților.

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

„Dacă Ministerul Culturii nu ar fi tratat ca un domeniu ne-esențial, ca a cincea roată la căruță...”

Interviu cu Oana Giurgiu

*În lumea filmului,
România este o
țară respectată,
o voce puternică,
profesionistă, nu
numai la nivel
european, ci mondial.
O politică diplomatică
mai coerentă probabil
că s-ar fi putut folosi
mai bine de acest atu.*

Industria cinematografică este un promotor al culturii românești. Are filmul românesc, pe lângă dimensiunea artistică, și o dimensiune diplomatică?

Absolut, de altfel în Europa colaborarea între țări, în domeniul filmului, așa numita co-producție, este sprijinită de organismele comunitare, în primul

rând pentru a provoca un schimb cultural între acele țări și mai apoi pentru a disemina acel produs cultural, filmul, și în restul țărilor europene. În lumea filmului, România este o țară respectată, o voce puternică, profesionistă, nu numai la nivel european, ci mondial. O politică diplomatică mai coerentă probabil că s-ar fi putut folosi mai bine de acest atu.

Care este imaginea țării în filmele românești și cum este receptată ea de publicul internațional?

„Imaginea țării” este un concept care mie îmi dă fiori, fac parte dintr-o generație căreia încă îi mai răsună în urechi limbajul de lemn al „Epocii de aur”, de care ne-a fost greu să scăpăm, mai ales în film. Imaginea țării este cea care este. Filmul românesc „al noului val” surprinde „felii de viață”, nu edulcorează societatea în care trăim. La ce ne-ar folosi să arătăm o Românie cosmetizată? Arătăm România așa cum e ea, dar surprinsă cu un umor fin, de regizori buni, care știu să pună în valoare actori talentați. Iar ceea ce iese din mâna acestor echipe e înțeles până în cele mai îndepărtate colțuri ale lunii.

Dacă vorbim despre marca TIFF, care credeți că a fost impactul acestui festival? Este el un emisar al culturii cinematografice?

Marca TIFF este o garanție a calității filmelor. TIFF reușește an de an să țină publicul cinefil aproape, dar și să atragă o audiență nouă. Și nu e vorba doar de un public clujean, fiindcă la TIFF vin oameni din toată țara. Dincolo de componenta sa de divertisment, TIFF a avut întotdeauna ca obiectiv promovarea filmului de artă, a filmului european și românesc în special. TIFF a luptat pentru salvarea cinematografelor din țară, iar lipsa acestora este an de an compensată prin Caravana TIFF, care poartă filmele în orașele unde fie nu sunt cinematografe, fie nu sunt distribuite în bună măsură filmele de artă.

Dacă segmentul cinematografic este atât de important ca formă de schimb intercultural, de ce acest segment nu este susținut de politicile de stat la potențialul lui? Cu atât mai mult cu cât vedem destul de des producții premiate la festivaluri internaționale de prestigiu, ca o confirmare a direcției bune pe care o are filmul românesc. Unde se blochează sprijinul economic al statului, infrastructura, proiectele și politicile culturale din domeniu?

Se blochează, la fel ca în alte domenii, la inconsecvența politicilor culturale. Asta prezumând că ar fi existat politici culturale. Nu sunt o expertă, dar e destul de simplu de imaginat că, pentru

*Ar fi destul de muncă
numai în acest
domeniu, dacă ar fi ca
un ministru să reziste
măcar patru ani...*

a construi o politică culturală, ar fi necesar mai mult timp. Or, în ultimii cinci ani s-au schimbat 7 miniștri, unii nu au apucat să rămână în funcție nici măcar un an. Despre ce politică am putea vorbi?!

Ce credeți că funcționează în alte state în care filmul ocupă locul cuvenit și trebuie îmbunătățit în România?

E o lungă listă de lucruri care trebuie schimbate, de la modul de finanțare a filmelor, sprijinirea debuturilor, înlesnirea realizării co-producțiilor, garantarea unui sprijin financiar pentru producțiile străine care sunt filmate în România, resuscitarea cinematografelor, educație cinematografică în școli etc. Ar fi destul de muncă numai în acest domeniu, dacă ar fi ca un ministru să reziste măcar patru ani, pentru a pune lucrurile la punct. Ar fi multe de făcut dacă Ministerul Culturii nu ar fi tratat în Guvern ca un domeniu ne-esențial, mai pe românește, ca a cincea roată la căruță.

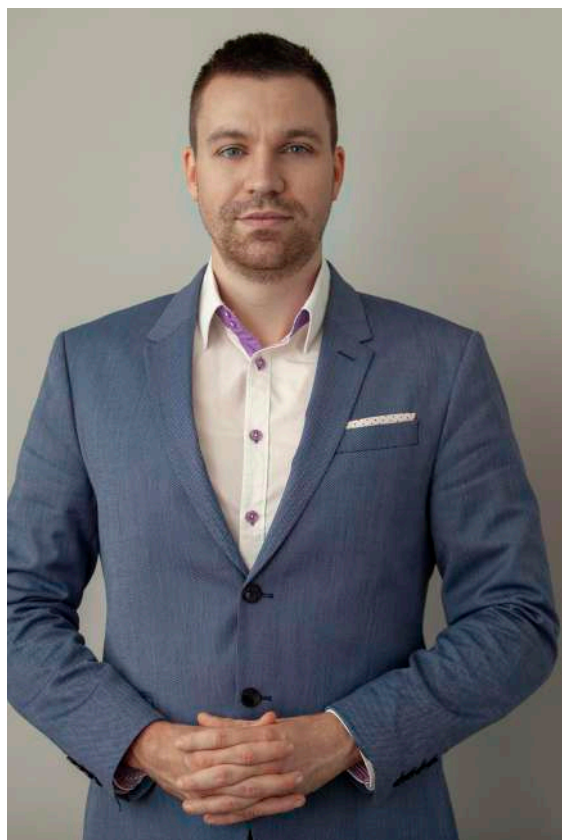
Oana Giurgiu este producător de film și face parte din board-ul Transilvania International Film Festival (TIFF). A realizat mai multe emisiuni, documentare de televiziune și un lungmetraj documentar.

Material realizat de Cosmina Gherghe

„O țară iubită, apreciată și respectată de locuitorii săi pleacă din prima poziție în eventualul top al unei relevanțe regionale”

Interviu cu Radu Delicote

Cred că este o perioadă foarte bună, ținând cont de schimbările mari care au loc pe scena lumii, ținând cont de crizele cu care ne confruntăm, să punctăm pozitiv la capitolul relevanță externă. Cred că este o perioadă bună în care să ne folosim resursele de imagine la maximum.

Ați elaborat strategii de marketing, PR și lobby pentru multe entități comerciale și politice, la nivel național și internațional. Cum credeți că se construiește o imagine

de țară validă pe plan intern și extern?
În cât timp și care ar fi investițiile?

Orice comunicare, fie ea de brand politic, comercial, de țară sau personal, trebuie să aibă 4

piloni pe care să se sprijine: Misiune – cine sunt, cum mă diferențiez, Viziune – ce vreau să aplic pentru a declanșa în mintea publicurilor mele acest element (sau elemente) diferențiator, Valori – cum aplic atributele și Povestea de Viață (în cazul nostru Specific de Țară). Aș adăuga, în plus, disciplina de comunicare. O imagine de țară validă intern și extern se construiește prin disciplină. Acest lucru funcționează în ambele sensuri, și în mod pozitiv, și în mod negativ. Atunci când ne referim la un brand de țară, ei bine, ambadorii de brand sunt cei care o reprezintă la toate nivelurile și intern, și extern. Imaginați-vă următoarea situație: să spunem că vinzi un stilou de aur și vrei să exporti produsul tău pe o piață străină. Care este primul lucru pe care eventualii clienți, practic distribuitorii, îl fac? Caută recenzii despre stiloul cu pricina. În funcție de ce au scris cei care au achiziționat stiloul, cum se comportă, cum îmbătrânește în timp, distribuitorii iau sau nu decizia de achiziție. Practic, degeaba ai un stilou bun, care poate scrie corect, dacă utilizatorii lui nu îl plac sau preferă alte pixuri în schimb. Degeaba crezi că stiloul de aur este instrumentul suprem de scris, dacă există și alte alternative. Cam la fel funcționează și cu brandul de țară: o țară iubită, apreciată și respectată de locuitorii săi pleacă din prima poziție în eventualul top al unei relevanțe regionale.

Ce îi lipsește României când se pune problema să își construiască această imagine?

Un fir roșu. Orice brand are nevoie de o promovare unitară. România suferă la multe capitole, din acest punct de vedere. Am observat o tendință de promovare a extremelor: fie țara excelează la un capitol, fie se află în coada listei. Nu poți să construiești în extreme. Pe termen lung te doboară abordarea echilibrată.

O imagine bună pe plan extern înseamnă soft power, care se traduce în plan intern în beneficii economice, comerciale, investiții, predictibilitate a pieței, avantaje politice și diplomatice etc. Suntem plasați pe locul 52 în top-urile privind soft power. Ce implică și care sunt costurile unei astfel de clasări?

*Orice brand
are nevoie de o
promovare unitară.
România suferă
la multe capitole,
din acest punct
de vedere. Am
observat o tendință
de promovare a
extremelor: fie țara
excelează la un
capitol, fie se află
în coada listei. Nu
poți să construiești
în extreme.*

Soft power funcționează în felul următor: un individ performează dacă cercul său din care face parte este performant. Iar cercul din care

Nu există un plan de comunicare cu obiective și termene limită asumate al clasei politice. Practic, influența excesivă a politicianului riscă să diminueze orice construcție pe termen lung. România nu are un memorandum sau un document adoptat și respectat deopotrivă de către toate partidele și, în acest context, este dificil să planifici ceva pe 10 sau 15 ani.

face parte este performant dacă este compus din indivizi care performează. Este o stradă cu două sensuri. Dacă unul dintre sensuri se blochează, apar problemele. Degeaba ai o

imagine bună pe plan intern dacă nu reușești să o pui în valoare pe plan extern, degeaba ai o imagine bună pe plan extern, dacă societatea nu este dispusă să se implice activ. Și deodată, vedem cum conceptul de soft power devine low power. Desigur, clasamentul țărilor influente în lume este în sine un exercițiu de soft power. O clasare în prima jumătate aduce cu sine beneficii și la nivel intern și la nivel extern. Cred că este o perioadă foarte bună, ținând cont de schimbările mari care au loc pe scena lumii, ținând cont de crizele cu care ne confruntăm, să punctăm pozitiv la capitolul relevanță externă. Cred, de asemenea, că este o perioadă bună în care să ne folosim resursele de imagine la maximum. O asemenea ocazie vine o dată la două generații.

Dintre indicii soft power, România a obținut, printre altele, un scor foarte mic la categoria „afaceri și relații internaționale”. Aveți în palmares o importantă experiență în afaceri și campanii politice. Unde credeți că pierde foarte mult România la capitolul ăsta și ce ar fi de făcut?

Lipsa poveștilor de succes. Sau, cel puțin, lipsa promovării poveștilor de succes. Am intrat într-o vrie cu accente periculoase pentru încrederea cetățenilor în puterea țării: scăderea credibilității. Cu alte cuvinte, și dacă există diferite insule de știri pozitive, nu pot fi asimilate din cauza lipsei de încredere. Orice element pozitiv ajunge să fie eclipsat de o armată de titluri alarmiste, negative, problematice. Sigur, există și o parte bună în această rețetă: presiunea opiniei publice este ceva mai mare, standardul ceva mai ridicat. Însă, pe termen lung, rezultatele sunt mult mai greu de cuantificat.

Referitor la campaniile de construire a unei imagini politice, de ce nu fac parte cultura și diplomația culturală din obiectivele strategice ale entităților politice românești?

Nu există un plan de comunicare cu obiective și termene limită asumate al clasei politice. Practic, influența excesivă a politicianului riscă să diminueze orice construcție pe termen lung. România nu

are un memorandum sau un document adoptat și respectat deopotrivă de către toate partidele și, în acest context, este dificil să planifici ceva pe 10 sau 15 ani. Maximum, ești obligat să comunici strategic din perioadă electorală în perioadă electorală sau din ciclu electoral în ciclu electoral.

Radu Delicote este consultant internațional și analist. A fost implicat în numeroase campanii politice locale, naționale și internaționale. Este specializat în training de imagine și risc politic, instruind numeroși oameni politici, activiști sau membri ai societății civile în țară și în străinătate.

Material realizat de Cosmina Gherghe

***O clasare în prima
jumătate aduce
cu sine beneficii și
la nivel intern și
la nivel extern.***

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

arte media științe Așa cum s-a văzut

Filmul „Colectiv” a fost recent nominalizat pe lista scurtă a categoriei producțiilor documentare în cadrul Premiilor Academiei Europene de Film, iar „The Guardian” nominalizează producția românească la poziția 4 pe lista celor mai bune 20 de filme ale acestui an în Marea Britanie.

(Militon Stănescu)

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

THEGUARDIAN.COM

The 50 best films of 2020 in the UK, No 4: Colectiv

A tragic nightclub fire leads to a domino effect of consequences th...

Film. În capul pieptului ca un nod și în moalele capului ca un ciocan

MILITON STĂNESCU

Filmul „Colectiv” a fost recent nominalizat pe lista scurtă a categoriei producțiilor documentare în cadrul Premiilor Academiei Europene de Film, iar „The Guardian” nominalizează producția românească la poziția 4 pe lista celor mai bune 20 de filme ale acestui an în Marea Britanie. În plus, „Colectiv” este și propunerea României pentru secțiunea destinată filmelor internaționale la Oscar-urile americane.

Pentru cine nu a văzut filmul la lansare, dar și pentru cine l-a văzut doar atunci, ar fi un moment propice pentru o experiență a vizionării lui în trei paradigme diferite. În ordine:

1. Românul. Noi, românii, am avut ocazia unei înțelegeri foarte personale a conceptului de „six

degrees of separation”. Nu au fost șase, au fost mai puține, și le-am conștientizat cu ocazia tragediei de la clubul Colectiv, atunci, în 2015. Cu toții am descoperit că știam pe cineva sau știam pe cineva care știa pe cineva, șamd, care a fost afectat direct. Din punctul acesta de vedere, documentarul lui Nanau este o experiență intensă, care a reactivat emoții variind de la tristețe la revoltă și de la furie impotentă la ură, cu ușoare nuanțe de speranță.

Nu am să vă fac un rezumat al lui – pentru asta există un articol decent pe Wikipedia în limba engleză (există și unul pe Wikipedia în română, dar ignorați-l, întrucât constă în două informații, din care una e greșită și una e prost formulată). Vă voi spune însă că este mai puțin despre incendiul de la clubul Colectiv în sine, și mai mult despre aftermath. Despre ce (și cum) a ieșit la iveală după. Dacă vă gândeați circumspecți că e greu de văzut și v-ați relaxat aflând că nu tratează direct tragedia din 2015, derelaxați-vă.

S-ar putea spune că, prin „Colectiv”, Alexander Nanau aduce un tribut adevărului, această rară avis a vremurilor noastre. Munca echipei de la Gazeta Sporturilor, care a investigat situația halucinantă în care se afla sistemul medical românesc, este redată onest și deschis în documentar, simplu și fără apeluri forțate la sentiment, așa cum te și aștepti de la o creație a unui absolvent al Academiei Germane de Film și Televiziune din Berlin (DFFB).

Nu vă pot descrie exact experiența primei vizionări, pentru că a fost în esență una emoțională (cu atât mai mult cu cât filmul nu cade în capcana patetismului). Pot însă să vă spun că am ieșit din ea zdruncinat, cu mai multe întrebări legate de realitatea în care trăiesc și de mine însumi decât m-aș fi așteptat. Există un interviu luat lui Nanau de Toader Păun pentru Europa FM, disponibil pe youtube, care mă face să cred că regizorul româno-german ar fi mulțumit să afle asta. Dramele părinților, dilemele „whistleblower”-ilor, motivația jurnaliștilor sunt lucruri pe care Nanau le-a intuit și le-a observat direct, cu care a empatizat și pe care în final le-a înțeles suficient de bine încât să ni le poată prezenta atât de real și onest.

**Alexander Nanau
aduce un tribut
adevărului, această
rara avis a vremurilor
noastre. Munca
echipei de la „Gazeta
Sporturilor”, care a
investigat situația
halucinantă în care se
afla sistemul medical
românesc, este redată
onest și deschis în
documentar, simplu și
fără apeluri forțate la
sentiment...**

2. Străinul. Am încercat să îmi imaginez că nu știu despre ce e vorba, iar a doua vizionare a fost una la limita incredibilului. Ca străin, detașat de țara asta, de dramele și tarele ei, ai putea foarte ușor să crezi că ceea ce a realizat Alexander Nanau este un film artistic.

Evident, primul lucru care îți vine în minte este „All the President’s Men” și, trăgând inevitabila paralelă, ai fi poate impresionat de cât de convingători sunt Robert Redford și Dustin Hoffmannii de România, dar și ușor nemulțumit de implauzabilitatea

***Și când afli că e totuși
un documentar? Ce-ți
închipui atunci despre
români? Când afli
că Alexander Nanau
a început lucrul la
documentarul său
observațional fără
să știe unde se va
ajunge?***

scenariului. „Oare o fi bazat pe fapte reale?”, te-ai întreba justificat și ți-ai răspunde că, și dacă ar fi, e clar că cineva le-a tras tare de păr de a scos ceva așa de dramatic din ele. Ar fi strigător la cer ca

într-o țară să se întâmple așa ceva și, presupunând prin absurd că asta ar fi într-adevăr situația, ar fi de neconceput ca un popor să reacționeze așa aflând de ea și având la îndemână nu neapărat cea mai bună soluție, dar totuși o soluție.

Și când afli că e totuși un documentar? Ce-ți închipui atunci despre români? Când afli că Alexander Nanau a început lucrul la documentarul său observațional fără să știe unde se va ajunge, văzând o situație specială, aflând că cineva încearcă să o facă publică și mergând cu evenimentele și cu investigația până la deznodământul lor (ne)firesc. Pentru că filmul, care e suficient de dureros oricum, se și termină prost. De la lovitura de stat din '89, ei își bat joc de noi. Și noi începusem, cred, să ne împăcăm cu gândul, când un Cătălin Tolontan și un Vlad Voiculescu ne-au arătat câteva lucruri. Că mai există oameni dispuși să își pună persoana și familia în pericol pentru a aduce adevărul la lumină, că mai există oameni care, cu puterea în mână, au ca prim gând modul în care poate fi ea cel mai bine folosită în slujba poporului și nu a propriului buzunar. Un fel de eroi. Și când începi parcă să speri că țara o cotește încet spre normalitate, ce se întâmplă? 45%, aia se întâmplă. The end. Acesta este sfârșitul filmului. Celălalt, ar spune Divertis, celălalt este sfârșitul nostru, al tuturor.

3. Extraterestrul. În interviul menționat mai devreme, Alexander spune: „[...] e vorba mai mult

de o dezamăgire în rasa umană. Nu credeam că este posibil ca cineva să meargă atât de departe în a nu da doi bani pe viața semenilor săi”. Dezamăgirea e până la urmă leitmotivul acestui documentar. De la cea a lui Nanau vis-à-vis de umanitate, la cea a denunțătorilor din spitale față de sistem (a se citi mafie), a tatălui lui Vlad Voiculescu, pentru rezultatul alegerilor de atunci, și a privitorului pentru aparenta incapacitate a poporului român, și poate (ca să închidem cercul) a oamenilor în general, de a învăța până și cele mai simple și importante lecții. Pe măsură ce minutele treceau, mi-am dat seama că din ce în ce mai mult intervine o alienare. M-am simțit din ce în ce mai detașat. Poate e un fel subit de înțelepciune care-mi cere să accept ce nu pot schimba, sau mai degrabă o fugă din fața unei realități urâte și copleșitoare. Oricum ar fi, am terminat filmul fredonând niște versuri din melodia „Postcard from Planet Earth” de Skyclad: Now I think I understand why they live in such confusion / Sadly they'll never change, I have come to this conclusion / Planet Earth is great to visit / Great to visit but you wouldn't want to live there.

Filmul lui Alexander Nanau – trebuie să vă recomand să-l vedeți; de asemenea, să vă recomand să-l recomandați. Cred că avem nevoie. O să îl simțiți în capul pieptului, ca pe un nod, și în moalele capului, ca pe un ciocan. Nu e un film plăcut de urmărit. Așa cum m-a durut pe mine, cred (sau sper?) că o să vă doară și pe voi. E necesar însă să ne doară din când

**Filmul lui Alexander
Nanau trebuie să
vă recomand să-l
vedeți. De asemenea,
să vă recomand să-l
recomandați. Cred
că avem nevoie să
îl simțim în capul
pieptului ca pe un nod
și în moalele capului,
ca pe un ciocan.**

în când, pentru că altfel uităm că suntem în toiul unui conflict. Păstrați-vă deci furia acumulată văzând „Colectiv”, cultivați-o, și canalizați-o într-o direcție utilă. Eu le sunt recunoscător lui Tolontan și lui Nanau pentru ea.

Teatru. Post-drama, jocuri video, cabaret

CRISTINA RUSIECKI

Noiembrie, una dintre cele mai aglomerate luni în teatru, cu două festivaluri la care toți specialiștii se înghesuie, Festivalul Național și Interferențe. De data aceasta, însă, cu toată desfășurarea mutată în online, nu s-au mai auzit nici forfota obișnuită în săli, nici discuțiile aprinse de după spectacole, nici luările fumegânde de poziție. Poate că cele din urmă au existat, totuși, în legătură cu selecția din FNT Altfel, care a alăturat spectacole

vii cu cele de patrimoniu, dar s-au consumat deja. Cât despre Interferențe, a șasea ediție plănuită de Teatrul Maghiar de Stat din Cluj s-a derulat sub titlul „Orizonturi”. Organizatorii unui festival cu nume așteptate, ca Josef Nadj, Silviu Purcărete, András Urbán, Michal Dočekal, au mizat până în ultima clipă că publicul se va bucura de artiști față către față. Dar restricțiile impuse de pandemie s-au dovedit, încă o dată, nemiloase. „În aceste vremuri, în lume se întâmplă o mulțime de lucruri în paralel, ca atare, cu greu putem afirma că trăim timpuri obișnuite. Suntem în mijlocul pandemiei de coronavirus care ține de aproape un an, respectiv, în contextul unor

evenimente politice semnificative, care vizează diferite alegeri, culminând cu alegerile prezidențiale americane. Aceste evenimente tulbură în mod incontestabil apele liniștite ale întregului continent, mai mult, ale întregului glob, făcându-ne existența incertă, fapt care a ajuns să ne definească traiul cotidian”, a spus directorul teatrului, regizorul Tompa Gábor. Pe lângă spectacolele celebrităților, festivalul a cuprins și o secțiune off, menită să aducă în prim-plan evenimente teatrale neconvenționale, intenția fiind de a pune în valoare o parte dintre creatorii tineri.

(In)vizibil

În acest context, a fost prezentat „(In)vizibil”, colaj post-dramatic de poezie contemporană românească și maghiară, semnat de regizoarea Leta Popescu. O idee bună, odată pentru că spectacolul acoperă deficitul de poezie din teatrul nostru, apoi pentru că surprinde, în atmosfera eterată a genului, identitatea noastră culturală. Coperta stă sub semnul meta-teatrului, căci regizoarea chestionează arta pe care o practică, prin vocea actriței care se aude din off. Pe scenă, întuneric total. „Spectacolele, cărțile, imaginile pot fi acte de trădare”, șoptește vocea creatorului, a cărui străveche conotație demiurgică nu poate fi trecută cu vederea nici măcar în post-modernism. Așa că trădarea realității, cu mijloacele sofisticat-manipulative ale artei, poate să înceapă. Atmosfera este de sfârșit de lume, cu acorduri repetitive de jazz și cu un clarobscur marca Mihai Păcurar. Insule translucide de lumină decupează lungul întuneric de început, pentru a deveni locul de desfășurare al câte unei secvențe din spectacolul construit într-un ritm excelent. Debutul fixează cadrul general, planeta, cu penumbra din care se aud vocile actorilor. Vorbesc despre frig, despre nostalgia liniștii, despre dorința de a pleca sau despre impulsul a trăi, de fiecare dată, exact opusul situației existente. Pe scurt, despre condiția umană. Apoi, siluetele de actori decupează întunericul și fumul. Stocarea experienței se depozitează pe nisipuri evanescente, „amintirile sunt stocate în mișcarea norilor, în curenții de aer”, nicidecum în creier. Memoria speciei se mixează cu fluxul planetei. Trupa se mișcă la unison pe scena din care se luminează când o zonă, când alta. Refuzul de a se maturiza, de a îmbătrâni laolaltă cu mediul, evoluează într-un spațiu al contrastelor. În spate, în scena interpretată

de Csilla Varga, proiecția cu vegetație luxuriantă atrage nevoia de simplitate, nostalgia goliciunii, a lipsei de constrângeri, a contopirii cu planeta-mamă. Tăcerile lungi, bine alese, acordurile repetitive de jazz, filmarea live suprapusă peste proiecție nu fac decât să sporească straniețatea.

De la identitatea planetară coborâm la cea națională, interculturală, româno-maghiară, cu referiri la mitul „Mioriței” și cu un excelent exercițiu muzical al actorilor. Aceștia vocalizează în cor, în canon, în tot soiul de structuri ce augmentează tensiunea poveștii cu repere simbolice. Statusul este alarmant-depresiv în istoriile fondatoare ale copilăriei, cu Miorița care a devenit butaforie și cu gândăcelul strivit de mâna copilului din poezia Elenei Farago. În capul mesei unde este adunată familia maghiară, tatăl (Áron Dimény) își învață copiii – la limita constrângerii – să rostească corect „ă”-urile românești și să memoreze versurile triste. Gata să se îmbroșteze în scena următoare, a dragostei, atmosfera recade în bizarerie în imaginea de sfârșit de lume sau de planetă, cu tona de peturi care, odată cu lumina, va inunda scena, și cu apariția unei ciuperci atomice corporalizate. Dincolo de magnetismul special al poeziei, spectacolul cucerește prin tușa suprarealistă, prin juxtapunerea de imagini incongruente, de lumină-întuneric, prin știința pauzelor și a tăcerilor, prin mișcare, prin performanța actorilor, prin flerul regizoarei de a coagula toate aceste instrumente în misterul care umple scena. Bine ai revenit, Poezie, în teatru! Sper să mai rămâi.

Marele B – un cabaret despre Burnout

O ușă din șiraguri sclipicioase pe care intră artiștii. O pianistă supersexy (Renata Burcă), cu perucă blondă, fustă mini și jartiere. Două fete și doi băieți, printre care un MC machiat cu sprâncene și mustăți de pisoiaș se mișcă apetisant. Muzica interpretată la pian este light. Așa și trebuie, doar suntem la cabaret. E drept că în fața publicului se desfășoară un glamour de teatru independent (producție Sound Reactor x ZUG) în care lipsesc corpul-ansamblu și desfășurarea impresionantă de forțe pe care o antrenează acesta în spectacolele de gen. În rest, toate ingredientele sunt prezente în „Marele B – un cabaret despre Burnout” de Maria Manolescu Borșa, regia Adonis Tanța: și muzica, și cupletele, și recitalurile, și poante din belșug, spre buna dispoziție a spectatorilor.

Dacă ceva nu corespunde întocmai genului, aceasta este tema abordată de autoare: epuizarea datorată muncii, tratată în scene distincte, în mediul corporatist, familial și medical. Greu de asociat un spectacol la care, prin firea lucrurilor, te duci să te distrezi, cu o temă al cărei referent te stoarce, chiar dacă subliminal. Dar „să ne dezbrăcăm de prejudecățile despre muncă”, așa cum ne sfătuiește un personaj, și să cultivăm empatia, „capacitatea de a te bucura liber, cu toată atenția, de nefericirea altora”. Textul este bine scris, cu subtilități pe care nu le-ai aștepta de la genul cabaretului, rimele sunt simpatice, poantele inspirate, iar artiștii, de cele mai multe ori, o încântare. Firește, cântăreții profesioniști strălucesc prin calitățile vocale, iar actorii prin prezența de scenă. Împreună fac farmecul spectacolului.

Pretextul este concursul anunțat de un MC haios foc (Adonis Tanța, absolvent de Conservator dedulcit în ale actoriei), al cărui premiu constă în bani pentru un an sabatic. Prima participantă este Corporatista Trista, angajata ajunsă la capătul puterilor, care face munca tuturor (Oana Hodade, întru totul credibilă în femeia zdrobită de oboseală, când epuizată, când revendicativă). Doar că șeful se pricepe să o manipuleze punct cu punct, aruncând în discuție un întreg evantai de teme trendy, ca echilibrul hormonal și maternitatea, dansul capabil să ne pună „în flow”, ba chiar și recomandarea unui „kundalini awakening”. Lucian Teodor Rus construiește un personaj ca argintul viu, a cărui versatilitate se întinde de la terapia prin rap la mindfulness, concluzia fiind că „moralitatea nu este neapărat ceva bun pentru evoluție”. Următoarea concurentă este Mama Deea Medeea, mamă cu trei perechi de gene, epuizată de eforturile de părinte (Cristina Tureanu impresionează prin calitățile vocale și distrează prin accentul ardelenesc speculat comic), iar ultimul este Doctorul fără de minți (Lucian Teodor Rus), care, la vederea unui corp gol, își spune: „la fel ca interiorul meu”.

Lipsea în teatrul românesc (nu și în cel maghiar din România, unde e foarte popular) cabaretul făcut de independenți. Spectacolul lui Adonis Tanța demonstrează că dacă există talent, chef de joc și joacă, plus un profesionist care știe să conducă ițele, lucrurile ies bine și unitar. În plus, mai aduc și hohote de râs.

Dia-Pozitiv

Un joc video. Evident, interactiv. Treci la nivelul următor numai dacă apeși pe butonul corect. Caută-! Poate îl găsești pe ușa de la avion. Cel care te conduce la început este un jucător înfocat. Se filmează și vorbește în rețea. Fan Superman. Este natural, spontan și simpatic. Nu uită să ceară like, subscribe și share the page. Îi plac glumele și vizibilitatea. Cum le plac tuturor puștilor. Poate să fie cool, poate să fie haios, poate să se laude cu tatăl lui care îi ia tot ce vrea. Hm, dar asta nu e tocmai adevărat. De fapt, puștiului jucat de Vlad Nemeș îi lipsește mult tatăl plecat, de șapte ani, la muncă în străinătate. Ca, de altfel, tuturor personajelor din secvențele următoare ale „Dia-Pozitiv-ului”. Produs de VAR Cultural, „Dia-Pozitiv” este un proiect video inedit, co-finanțat de AFCN. Încadrat într-o platformă web, organizatorii îl definesc ca „labirint vizual și psihologic interactiv”. Textul scris de Vero Nica se bazează pe o documentare de două luni, care a presupus ateliere cu copiii în situația amintită, coordonate de actriță și de psihologul Magda Cernea. Regia aparține lui Jenniffer Corrales și Andu Dumitrescu. Într-o perspectivă blândă, lipsită de incriminare sau de patetism, „Dia-Pozitiv” vorbește despre trauma copiilor din familiile în care tatăl absentează. În ciuda absenței, personajele se ancorează, inconștient, în proiecția ocrotitoare a acestuia. Fete sau băieți, copiii recurg la aceleași mecanisme pentru a se proteja, pentru a-și îngropa cât mai adânc nevoia de părintele lipsă, în condițiile în care mamele și-au găsit noi parteneri. „M-am învățat să stau singură. Iubesc să stau singură. Încă un an. Altă adresă. Alt oraș. Încă un tată. O poză nouă”, va spune personajul interpretat de Vero Nica. La suprafață, copiii gestionează bine situația. Fiecare își găsește debușeul în ce poate, în realități imaginare, în povești cu păpuși sau cu roboți, menite să compenseze situația reală. Fiecare reacționează cu propriile instrumente de camuflare a realității. Subiacent, apar teme de actualitate, ca bullying-ul, abuzul sexual, consumismul sau problema mediului.

Trecerile între secvențele structurii performative conotează situația de du-te-vino din viața părinților prin imaginile filmate la aeroport, benzi, avioane, în interior și exterior, picioare de pasageri, accentuând lipsa stabilității. Fiecare copil se manifestă în spațiul

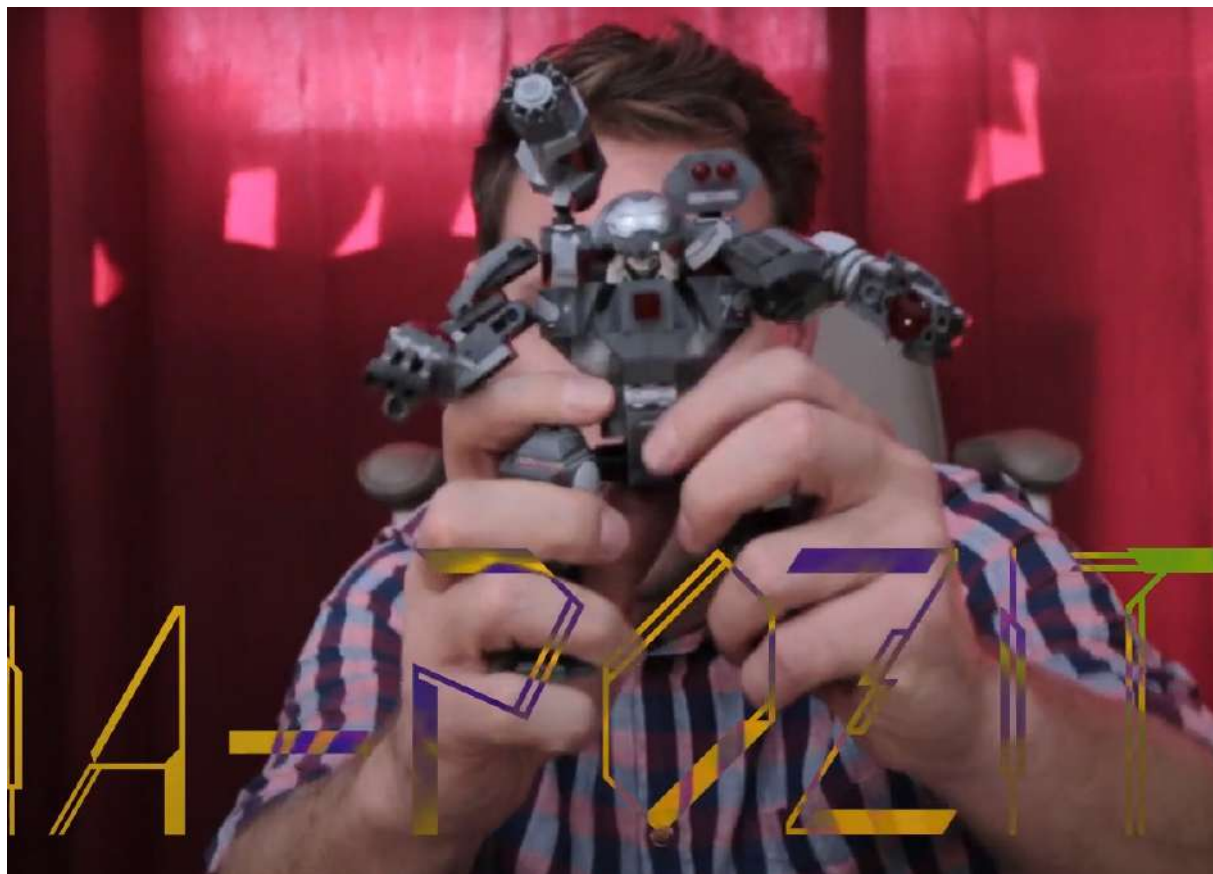
propriu, cu detalii și culori diferite, fie căsuța de jucărie cu păpușelele ei, fie cărțile de povești, fie ursuleți, fie mormanul de peștișori morți din cauza gunoaielor din apă, în scena interpretată de Ovidiu Ușvat.

În universul sensibil al celor mici, victime (și) ale educației care pedalează pe rușine și inhibiție, traumele se consolidează. „Am învățat să fiu indiferentă ca să nu sufăr”, va spune fetița interpretată de Anca Pitar. Dar concluzia este clară: „N-o să am copii. N-o să am soț. Decât dacă-l voi iubi”. Asemenea convingeri înrădăcinate în orizontul mental, pasibile să lase urme îndelungate, răsar din universul tipic al copilei, cu desene, cu animația inspirată a lui Andu Dumitrescu, și cu poveștile născocite.

Oricât de bine ar fi ascunse, traumele celor mici și vulnerabili nu pot decât să genereze anxietate și agresivitate. Într-o secvență care rupe ritmul, filmată într-o hală unde se aud mai multe voci, camera se învârtă după mișcările coreografului Arcadie Rusu,

materializări ale neliniștii. „Urăsc violența. Urăsc frica. Urăsc boala. Urăsc moartea.” Fiecare tată promite că pleacă pentru scurt timp, dar absența se întinde pe ani. Fiecare dintre copii își exteriorizează dezamăgirea în maniera proprie. Cu mânuși roșii, fata interpretată de Vero Nica se antrenează la box după cursuri online. „Mă enervează că mi-e dor de el. Înainte să plece mi-a promis că vom pleca la vânătoare de curcubeie”.

În intenția echipei, conceptul online interactiv al proiectului „DIA-POZITIV” contribuie la împlinirea misiunii de a crea o punte de comunicare între copii din țară și părinții plecați peste granițe. Cât de util poate fi un asemenea program au apreciat specialiștii care lucrează cu diferite cazuri în diaspora, la discuțiile pe zoom de după premieră. Proiectul este inovator, iar caracterul interactiv al jocului video va fi, cu siguranță, o atracție pentru cei mici.

Proză.

La limita utopiei și a straniului

DORICA BOLTAȘU

Câștigător al concursului de debut al Editurii Polirom și al Premiului „Sofia Nădejde” pentru debut, romanul „Copiii lui Marcel” pornește de la o dorință, de la un vis, dintr-o rebeliune interioară a unei tinere bucureștene care se implică total, alături de prietenul Matei și de ruda acestuia, Francisc cel crescut la orfelinat, într-o aventură ce crește și se rostogolește până la epuizare. Deși toate florile din garsonieră îi mor, vrea să se mute la țară și să crească plante, sperând că are ceea ce se cheamă „green fingers”, talentul de a face orice să înflorească. Așadar, cei trei găsesc un teren într-un sat din Buzău, Sânceni – un spațiu care devine repede mitologic. Proprietatea are mulți moștenitori, ai familiei Serebreakov, fii legitimi și nelegitimi ai unui personaj enigmatic, Marcel. Se adună acolo peste treizeci de adulți și copii și fac un fel de falanster, organizare utopică a unei comunități care își propune să lucreze laolaltă în vederea unui iluzoriu beneficiu din agricultură. Cu foarte multe personaje, reușite tipologii umane și tipic rurale, cu umor, cu situații la limita burlescului și a tragicului, cu trimiteri livrești și cu scene dramatice, în care experiența în teatru a autoarei se face simțită, cu detalii și schimbări benefice de ritm și de registru stilistic, romanul Emei

Stere devine un tablou stratificat al lumii românești postdecembriste, unde se topesc lalolaltă eșecul, visul, revolta, sărăcia, familia, dezrădăcinarea, nostalgia, ruralul și urbanul, utopia și destrămarea ei.

Am crezut că fac un lucru bun transformându-i pe marceloți în viitori cetățeni cu inițiativă. Mă gândeam: poate e cazul să mai preia și ei unele responsabilități. În loc să mergem cu hoarda la plivit, ar fi fost o idee bună să ne diversificăm, să găsim chestii noi din care să câștigăm bani: o echipă să cultive pământul, alta să pună conserve, o a treia să primească turiști... Fiecare grup de oameni să aibă conducător separat și eu să devin așa, un fel de regină a Angliei, să vin mai mult la ceremonii. Asta demonstrează – și n-am nicio problemă să recunosc – ce puțin îi înțelegeam pe membrii micii noastre cooperative. Lor le trebuia un conducător de oțel. Aveau nevoie să le spui ce să facă. Liberalismul nu era pentru ei, deloc. Iar eu, din păcate, obosisem. Un conducător adevărat n-are voie să obosească. Și nici să se lase de fumat.

Ema Stere,
„Copiii lui Marcel”, roman,
Editura Polirom, 2020

Ca și Ema Stere, Antoaneta Zaharia a debutat în 2005 la editura Polirom, în urma unui concurs de manuscrise, cu romanul *Garsonieră* în centru și are experiență în dramaturgie, încă din 2000 a început să publice piese de teatru. În 2007 a luat premiul de dramaturgie Piatra Neamț pentru piesa „Just for fun”, iar în 2008 premiul UNITER pentru cea mai bună piesă românească, „Ziua perfectă”. Povestirile din noua ei carte creează simultan stări, atmosferă și personaje atașante, reușind performanța de a trece de la registrul ludic-realist la introspecția dureros-nostalgică și, uneori, până la secvențe fantastic-simbolice, afirmând, cu alte cuvinte, multiplele dimensiuni ale vieții noastre aparent mărunte și dezvăluind, mai mult prin imagini și sugestie, resorturi profunde ale reacțiilor și comportamentelor umane:

Flavius caută în amintiri și se văzu a doua zi, mic, în colțul camerei părinților, ghemotocit după pat, așteptând-o singur pe mama să se întoarcă de la serviciu. Auzi ușa descuindu-se cu cheia, de trei ori, apoi scârțâitul de metal greu al balamalelor, mama apărău în prag, iar el fugi spre intrare fericit. Mama, ai venit! Oprindu-se, văzu că ea nu venise. Ușa era neagră, înaltă. Deschise cu teamă și verifică. Strigă tare din capul scărilor privind în jos către ușa blocului: mama! Nimeni nu era prin întunericul treptelor, nimeni, până jos la geamul care strălucea de lumină. [...]
Întoarse discul care fâșâia repetitiv, dezbracă halatul și îl puse în cui, își lăsă mâna în jos trecând peste cutele muștar și verzi. Răsturnă soda în apă, uleiurile esențiale din castronaș. Un săpun mare! spuse cu o voce gravă scoasă din pieptul de taur, răsă, apoi se scufundă în apă. [...]. Simți cum pielea îi pocnește, înmugurește, cum naște rădăcini, cum desface cârceii de ferigă, cum explodează răspândind semințe zburătoare de păpădie. Auzi ușa descuindu-se de trei ori, scârțâitul de metal al balamalelor, văzu lumina dreaptă ca o linie cum aruncă raze ascuțite și invadează întunericul holului.

Antoaneta Zaharia,
„În căutarea lui Porcelaine”, proză scurtă,
Editura Casa de Pariuri Literare, 2020

Primul roman al Oharei Donovetsky se numește „Casting pentru ursitoare” și are în centru personaje feminine atipice, interesante, extravagante. „Puzzle cu peșitoare”, al doilea roman, păstrează preferința pentru lumea femininului, în ipostaze originale, mai puțin obișnuite, care își construiesc un univers ușor straniu, în jurul unei aparent banale cereri în căsătorie. Pendulând între rațiune și descoperirea unor zone psihice adânci, chiar maladive, femeile își ascultă propria singurătate și își dezvăluie capriciile și pluriile sufletești complicate. Proza rafinată și erudită a autoarei garantează o lectură de plăcere:

Nu, nu i-ar fi plăcut un astfel de bărbat pentru a-i deveni soț, pentru că bănuia că era îngrozitor. Cu instrucție precară. Plat, dominator, interesat de zestre, cel puțin, și deloc tolerant. Zgârcit. Și cumva bolnăvior. Cu o constituție fragilă. Ava se ambalase. S-a întrebat apoi, așa, în joacă, cum ar trebui să fie un bărbat ca să-i placă ei. Asta schimba toată socoteala, că da, ar fi învățat peste noapte treaba cu învertitul lingurii la foc și ar fi descoperit brusc și deliciile vieaței la țeară, precum și pe cele ale chiverniselii, atât de prețuite de ofițeraș. Dar bărbatul ăsta din matrimonial nu-i plăcea. M-am întrebat și eu, încă o dată, ce fel de bărbat i-ar plăcea totuși Avei.

Da, ăsta trebuie că e cel mai mare secret. Asta e. Să-ți placă omul. Atât de tare, încât să devii, fără să vrei și fără să știi când și cum, tot ce-i place lui. Norocul cel mare e să fie de la bun început ce-ți place ție, iar tu să fii ce-i place lui. Un fel de potrivire la marele fix.

Ohara Donovetsky,
„Puzzle cu peșitoare”, roman,
Editura Trei, 2020

Poezie. Debuturi, poeți mai vechi, poeme aduse în stradă

YIGRU ZELTIL

Recent, la Tracus Arte au apărut „note din secolul kitsch” de Antonia Mihăilescu, „o cană de noviciok la bătrânețe” de Lena Chilari – ambele câștigătoare ale Concursului „Alexandru Mușina” –, precum și „liniștea de suprafață” de Ovidiu Baron, volum recomandat de Radu Vancu drept o revelație în materie de poezie a „noului ruralism”.

La Max Blecher a apărut „Larvae”, în care Mircea Andrei Florea își dă măsura poetică după ani de participare la scena de poezie, fiind unul dintre cele mai reprezentative nume ale promoției sale. Cel de-al doilea câștigător al concursului de debut a fost basarabeanul Dumitru Fanfarov, care propune în „stepă și transă” o revigorare a zonei de spoken word, a poeticilor proxime rap-ului. Nu în ultimul rând, a apărut prima antologie postumă din poezia lui Adrian Diniș, „Toate zborurile au fost anulate”, un volum cu texte ce vor fi neîndoielnic, și de acum încolo, amintite și prizate de poeții tineri:

„nu mai caut decât
un alt fel de liniște
pe care nu mi-a dat-o
niciodată poezia
poate doar câteodată
muzica mâna ei rece
încercând să încălzească
mâna mea caldă tremurând
frisoanele ți-am zis
e din cauză că sunt fericit
o să treacă”

(„Alt fel de liniște”)

Editura OMG își încheie aclamata serie de debuturi de anul acesta cu alte două titluri așteptate, „Un om mai important decât oamenii” al vasluiianului Lucian Brad – care se înscrie oarecum alături de Fanfarov în aceeași tendință, a versurilor muzicalizate și cu atitudine –, precum și „Mă uit înapoi și dispare” de Teona Galgoțiu, un volum bogat ilustrat și cu texte bine lucrate în linia poeziei confesive:

„penitența nu funcționează dacă n-o duci
până la capăt, teona
să-ți imaginezi înseamnă să fii absent,
să te lansezi într-o nouă viață
poți să scormonești pământul cu fața
până când n-o mai simți
dar pedeapsa tot în așteptare o să fie,
neclintită pe fundul apei

vina ca mersul pe bicicletă
vina ca dumnezeu
n-o uiți, n-o vezi
dar e mereu aici
pe tron”

(„am uitat cine m-a învățat despre vină”)

După un an 2019 cu mai multe volume poetice scoase mai mult pentru a ține financiar editura pe linia de plutire, Casa de Pariuri Litere a revenit cu o serie Nora Iuga, iar acum, alături de o antologie din poezia Ioanei Geacă, „sfumato”, propune din nou un debut notabil, destul de inegal dar debordând de vitalitate agonică, „acid” de Alexandru Buruiană, amintind de Acosmei, Ion Buzu sau T.S. Khasis:

„pas cu pas tot mai aproape de-o gură de
canalizare
dus pe rahatul orașului
nu-mi rămâne decât să mă împrietenesc cu
șobolani”

„Pe străzi cu fântâni fără capac”)

Am avut însă în ultima vreme și volume notabile ale poezilor mai în vârstă: șaptezecistul Dinu Flămând revine cu „Om cu o vâslă pe umăr”, probabil unul dintre cele mai bune volume ale sale din ultimele decenii, optzecistul Romulus Bucur își omagiază regretații colegi de generație în „despre prieteni & singurătate” (Tracus Arte), iar nouăzecistul atipic Vasile Baghiu publică la Eikon „Visuri pe care mi le pot permite”.

Am lăsat la urmă manifestările în fuziune cu alte arte: Jasmina Al-Qaisi și Anastasia Manole au realizat un „film-poem” intitulat „Weather Report from the Immediate Unreality” (Spam Index), iar cei din spatele proiectului Poster X Poem, în care câte un grafician transpune într-un afiș câte un text din poezia română actuală, au realizat în perioada aceasta o expoziție de 21 de afișe lipite de gardurile de la Cărturești Verona și de la mai multe filiale ale Bibliotecii Metropolitane – o idee ce ar merita să devină practică regulată nu numai în București, ci și pentru alte orașe unde poezia e mai puțin vizibilă.

Arte vizuale. Sezonul de iarnă la MNAC

YIGRU ZELTIL

Tocmai s-a deschis sezonul expozițional de iarnă de la Muzeul Național de Artă Contemporană, însă fără vernisaj, așa cum era de așteptat. La parter se afla deja „Acționând pe de rost”, expoziția Larisei Crunțeanu, cu trei instalații în care

au intervenit Irina și Adriana Gheorghe, Jasmina Al-Qaisi și alte câteva artiste performative, într-un fel de comuniune feministă pe un fundal arhaico-futurist... În schimb, în Sala de Marmură, este proaspăt introdusă instalația multimedia a timișoreanului Bogdan Rața, „Părăsirea umbrei / prinderea luminii”. La parter se mai află și „o selecție de lucrări omagiale din Colecția MNAC”.

Etajul doi este ocupat de expoziția îndelung așteptată, după ce MNAC a încheiat prima sa „procedură de achiziții publice de artă contemporană din ultimii 12 ani”, expoziție intitulată „După doisprezece ani. Producția artistică din România în 180 de lucrări”, formată din 167 de lucrări achiziționate din bani publici, reprezentând în jur de o sută de artiști, artiste, grupuri – în marea lor majoritate, nume familiare pentru cunoscătorii de artă contemporană din România: de la Ștefan Câlția, Gheorghe Rasovszky, Decebal Scriba, Doru Tulcan sau Marian și Victoria Zidaru până la Larisa Sitar, Raluca Ilaria Demetrescu sau Biroul de Cercetări Melodramatice. Din păcate, expoziția aceasta nu va dura decât puțin peste o lună.

La etajul trei merită vizitată „Bildfahrzeuge [Vehicule ale imaginii]. O retrospectivă Peter Jacobi”, acesta fiind artistul vizual născut în Ploiești – și cu o primă expoziție personală la Galeria Simeza din București, în 1965 – ce a realizat Monumentul Holocaustului din București, inaugurat în 2009. Un nume important în istoria artei postbelice și contemporane din România, a contribuit la noua artă textilă și la evoluția sculpturii către postmodernism.

Două expoziții notabile se află la ultimul etaj: Proiectul UMAN. Etapa 11. „Și apoi...” (Ciprian Paleologu) și Spațiul Dialog – Ceci n’est pas un vote (Diana Matilda Crișan, Loredana Ilie, Andrei Ilincaru, Ruxandra Ivan, Sorina Popescu, Sandra Gabriela Puișor, Andra Semciuc, Răzvan Cristian Uță; curator: Mihai Zgondoiu).

Muzeul de Artă Recentă, în ultima parte a programului „Sejur la MARE” de anul acesta, a înlocuit „Răsărit de soare” (2004) a lui Roman Tolici

cu un alt tablou al aceluiași artist, „There is No Hope” (2014), o lucrare mai subtil parabolică – o structură de sticlă care se desface într-o spirală ce devoalează celule-cubicluri cu mulțimi umanoide, un fel de turn Babel al corporatismului și stratificării societății –, executată excelent, fiind probabil una dintre cele mai valoroase picturi recente ale lui Tolici.

Rezidența BRD Scena9 prezintă „proiectul AICI. ACUM, o declarație a tinerei generații de artiști despre starea actuală a culturii contemporane în România”. Este o expoziție multimedia, în care artele vizuale sunt reprezentate de Dragoș Dogioiu și grupul wundrkam (Alessandro Grigoriu, Liviu Ralea & Ștefan Simion), cinematografia de către Lucia Chicoș și Gabriel Durlan, iar muzica: Rareș Andrei Constantinescu și Bety Pistică.

În materie de cărți, reperul anului îl constituie „Romanian Contemporary Art 2010 – 2020. Rethinking the Image of the world. Project and sketches” (editat de curatorii Adrian Bojenoiu și Cristian Nae la Hatje Cantz Verlag, Berlin), un volum care prezintă 29 de artiști români activi în ultimul deceniu (în mod derutant, prezentați toți ca fiind „tineri”), de la regretata Geta Brătescu și Lia Perjovschi până la Ciprian Mureșan, Mi Kafchin sau Taietzel Ticalos. Pe lângă contribuții eseistice, cartea este și bogat ilustrată – așadar, va deveni curând un instrument pentru colecționari.

În ceea ce privește teoria-ca-practică-artistică, în descendența ODD, a apărut o nouă platformă online intitulată Out of Stock, proiect coordonat de Edith Lázár de la Aici Acolo Pop Up Gallery, cu autoare din România și din alte țări care abordează teme actuale și de viitor.

Muzică. Scheme, compromisuri, continuități

YIGRU ZELTIL

Pandemia a lăsat să se vadă, mai mult ca oricând, dependența artiștilor muzicali „de carieră” față de mersul obișnuit al afacerilor. Aici nu mă refer doar la povestea schemei pentru ajutorarea sectorului cultural (gândită, s-ar părea, mai mult pentru organizatorii de concerte și festivaluri), ci și la alte compromisuri. La o extremă, mulți s-au amuzat sau indignat pe Facebook că Adi Despot, Killa Fonic, Adi de la Vâlcea și Ovidiu Lipan Țândărică au făcut împreună o piesă de nu-metal pentru a face reclamă la un nou serviciu de livrare; la cealaltă extremă, nimeni nu pare să fie surprins că un lanț de hipermarket-uri a ajuns să „curatorizeze” o serie de sesiuni live la Sunrise Hub, cu mai mulți DJ de pe scena house/minimal și techno (Arapu, Dan Andrei, Julian ș.a.) care trăiau din festivaluri...

Ediția XIV a Transilvania Jazz Festival s-a desfășurat integral online. Alături de alte cinci înregistrări, cu muzicieni din Marea Britanie, Franța, Germania, Italia, Liban și Puerto Rico, a fost și una cu o formație care a reprezentat România și Republica Moldova, și anume Arcuș Trio (Alexandru Arcuș, saxofon și efecte; Florian Nicolau, bas; Iulian Nicolau, tobe), care practică un jazz-fusion energic... Prezentarea festivalului a fost asigurată de muzicologul Virgil Mihaiu.

Festivalul de muzică camerală SoNoRo a ajuns la ediția cu numărul XV, „Pasărea Măiastră”, cu o serie de concerte, așa cum ne-au obișnuit organizatorii, în diverse clădiri istorice, de patrimoniu național, interpretate fiind de muzicieni din străinătate și de români precum violistul – și inițiatorul festivalului – Răzvan Popovici. Cele mai multe concerte au fost dedicate lui Beethoven, dar au fost interpretate și lucrări de Bach, Mozart, Ceaikovski, Dvořák, Schönberg, Enescu, Bartók, Astor Piazzolla, Nino Rota, Arvo Pärt și alte nume importante.

Dragoș Rusu de la The Attic a realizat un excepțional podcast de patru ore, „Romanian Contemporary Music”, în două părți, una dedicată compozitorilor

perioadei comuniste, incluzându-i pe Corneliu Cezar, recent dispărutul dintre noi Octavian Nemescu (cărui i s-a mai dedicat pe site și un alt podcast, de două ore, dedicat integral operei sale), Costin Mioreanu, Iancu Dumitrescu, Myriam Marbé și alții, precum și una dedicată perioadei postcomuniste, în care pe regretata Ana-Maria Avram și pe Doina Rotaru le regăsim alături de diverse nume și proiecte sonore de pe orbita spectralismului, de la Somnoroase Păsărele la Shanyio (cu Irinel Anghel), Alina Kalancea ș.a.

Programul curatoriat de Mitoș Micleușanu, „Post Muzica”, a ajuns la numărul 29, moment la care a fost invitat Cosmin Nicolae, alias Cosmin TRG (Berlin, de origine din Buzău), un DJ și producător mai greu de încadrat, cu o gamă de influențe ce include școala berlineză de muzică electronică progresivă, ambient techno sau chiar și spectralismul românesc. El a lansat anul acesta și câteva mini-albume interesante („Protoflora”, „Protection 1”), însă aici a fost prezent cu un excelent mix de secvențe video berlineze cuplate cu înregistrări de teren, sunete și ritmuri care construiesc laolaltă, cu mult grijă, o atmosferă foarte specifică. Un artist al sunetului și imaginii de urmărit în continuare.

Casa de discuri Psihodrom Records (Timișoara/Berlin) a lansat o compilație eclectică de muzică electronică, „ONE”, cu peste 10 proiecte ce abordează destul de original influențe cuprinse între downtempo și IDM, respectiv techno, house sau dubstep. Printre cei care au contribuit se numără Vlaicu Golcea & Kinga Ötvös, precum și formația Thy Veils, care au realizat și un videoclip pe măsură pentru excelenta piesă de pe

disc, „Upstream”. Daniel Dorobanțu de la Thy Veils contribuie și cu o piesă solo; în plus, acesta tocmai a mai lansat un album de muzică ambientală, „Pământul Străveziu”, cu single-ul „Isvoare de senin” (cu, iarăși, un videoclip interesant în calitate ultra HD).

O prezență activă în underground-ul muzical bucureștean al ultimilor ani (PFA Orchestra, Jah Cuzzi) și deținătorul casei de discuri Beach Buddies Records, Michiu a lansat pe casetă „Bounce”, o compoziție pentru chitară electrică, aranjată probabil în stilul lui Keith Rowe – muzică experimentală, controlat haotică, nu tocmai pentru neinițiați, dar e de apreciat că se face așa ceva și pe la noi.

Tot de pe scena independentă, dar din Brașov, chitaristul Rareș Savu prezintă pe albumul „Musical Chronicles in a Madhouse” un amalgam de influențe incongruente – de la metal alternativ până la synthwave sau... lo-fi hip-hop –, fără a suna experimental. Muzica sa trece dintr-o stare într-alta, dar păstrează o simplitate și o accesibilitate care o fac recomandabilă tinerilor eclecticici și mai lipsiți de prejudecăți.

Centrul Național al Dansului București a ajuns la cea de-a șaptea ediție a premiilor sale, unde, de data aceasta, a fost invitată platforma Corp., dedicată promovării femeilor pe scena muzicii electronice din România, care le-au propus pe Admina, Chlorys și von Bülove să asigure închiderea evenimentului online cu DJ set-uri pe măsura dansului extrem-contemporan.

Idei și societate.

Analize ale perioadei socialiste

AURELIAN GIUGĂL

La sfârșitul lui 2019 a apărut la editura Tritonic volumul lui Emanuel Copilaș, „Generația anului 2000. Cultură și subculturi ale tineretului în România socialistă. Studiu de caz: Timișoara”. Câteva întrebări de cercetare, spre exemplu, dacă se poate discuta de o cultură aparte a tineretului în perioada socialistă și, dacă da, în ce măsură au existat întretăieri și discordanțe între cultura oficială și subculturile de tineret, structurează cadrul analitic al volumului. Pe baza acestora, încă de la început, autorul subliniază ideea generală a studiului, precizându-se că între cultura oficială socialistă și diferitele subculturi de tineret nu a existat o anumită ostilitate reciprocă, mai degrabă se poate vorbi de o coabitare (tacită) între cele două forme culturale.

Sursele bibliografice sunt generoase. În primul rând, sunt folosite studiile sociologice publicate de Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului (CCPT), o sursă importantă de analiză din vreme ce, după cum afirmă Vladimir Pasti, „libertatea cercetătorilor în a cerceta, prelucra și interpreta rezultatele era (una) reală” (p. 266). Ca o paranteză,

ceea ce afirmă Alexandra Bardan, parafrazată de Emanuel Copilaș, anume că „CCPT a fost înființat mai degrabă pentru ca România socialistă să ofere impresia, în interior și în exterior deopotrivă, că este realmente interesată de problemele tineretului, să se încadreze în noua tendință internațională în acest sens” (p. 14), ni se pare lipsit de relevanță practică. Cum societățile moderne sunt unele ale cunoașterii, cu toate implicațiile ce decurg de aici, inclusiv controlul societal, România socialistă nu putea fi o excepție în acest cadru al modernității politico-sociale.

Tot la sursele bibliografice se adaugă arhivele, e.g. Universității de Vest din Timișoara, Arhivele Naționale, Direcția Județeană Timiș, Direcția Județeană pentru Cultură Timiș, arhiva Casei Tineretului, documentele propagandistice, plus o bogată listă bibliografică și interviurile din diferite jurnale sau volume cu cercetători, universitari sau chiar muzicieni precum Adrian Paul Iliescu, Vladimir Pasti sau Nicu Covaci.

Rezultă trei părți distincte și inegale ca dezvoltare, (i) Dimensiuni ale integrării tineretului în cultura socialistă, forma în care își imagina statul că trebuie să existe cultural tineretul și cum măsura el asta, (ii) Subculturile Timișoarei socialiste. Forme culturale alternative sau contestatate?, în opinia autorului, acestea fiind simple forme culturale alternative, nici măcar unele radical alternative și (iii) Tineretul și revoluția din decembrie 1989 de la Timișoara. Implicații culturale și nu numai, cu referințe la

rolul tineretului în ceea ce au fost manifestațiile anticomuniste de la Timișoara – evident, tinerii au fost în prima linie (p. 221).

Este un volum util, îmbibat de date și idei, dar impresia generală pe care o lasă analiza este că aceasta nu este încă una finalizată. Este mai degrabă un început, un crochiu. Chiar dacă Emanuel Copilaș ne spune că „demersul științific pe care l-am propus aici se înscrie în direcția cercetărilor produse de Alexei Yurchak, Gleb Tsipursky și William Jay Ritsch” (p. 238), totuși, considerăm că un cadru teoretic general lipsește. Mai mult, volumul nu ne spune prea multe despre dezvoltări similare în Europa Centrală și de Est, iar în acest mod nu știm care-i valoarea adăugată a analizei universitarului timișorean. Pe de altă parte, și aici nu-i (doar) vina autorului, editarea volumului este una slabă calitativ. Nu este prima dată când observăm asemenea deficiențe la această editură, tot mai mult axată în ultima vreme pe studii din zona academică. Spre exemplu, graficele și tabelele din corpul textului sunt inserate fără nici cea mai mică editare.

Concluzionând, vom spune că volumul ar trebui completat, re-editat, vastul material analizat meritând o soartă mai bună. Spre exemplu, contrar opiniilor dominante din societatea românească postcomunistă, Emanuel Copilaș subliniază că „rebeliunea rock din România socialistă, deși mai puțin vizibilă decât în cadrul altor state est-europene, păstra elemente anticapitaliste importante” (p. 239). O asemenea concluzie are nevoie de mai multă atenție analitică. Din dezvoltarea capitolelor nu se desprinde cu claritate o asemenea judecată. În acest sens, drumul lui Nicu Covaci, dinspre comunism către capitalism și retur, este ilustrativ și poate înseamna un cap de pod. Dezinteresat de politică („...nu ne-a interesat niciodată politica. Am făcut politică prin muzica noastră” – interviu din 1994 în *Renașterea Bănățenă*), interzis în România socialistă, Covaci ia drumul vestului, dar se plectisește repede de untul Germaniei și revine la matcă, imaginându-se în chip de Vlad Țepeș justițiar, afurisind deopotrivă perfidul occident și postcomunismul românesc – „diferențele astea uriașe între multimilionarii hoți și poporul

***Poate că un al
patrulea capitol,
focusat pe evoluția
post-1989 a acestor
tineri din zona
diferitelor subculturi,
cu interviuri
structurate sau
semi-structurate, ar
fi necesar și chiar
benefic.***

care moare de foame... Nu sunt de acord cu ceea ce se întâmplă astăzi” (p. 200). Poate că un al patrulea capitol, focalizat pe evoluția post-1989 a acestor tineri din zona diferitelor subculturi, cu interviuri structurate sau semi-structurate, ar fi necesar și chiar benefic. În acest fel, ieșind din cadrele bio-bibliografice, volumul ar căpăta consistență și ar puncta la capitolul cunoaștere.

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

„Arta, dansul, teatrul sunt peste orice gen, orice orientare sexuală sau religioasă”

Dacă frumusețea vine de la sine, se naște în timpul procesului, din profunzimile textului, din munca și prezența noastră, atunci poți simți cum apare chiar atunci, pe loc, un limbaj cu totul special ce nu mai ține de spațiile lingvistice.

(Botond Nagy)

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

Interviu cu regizorul Botond Nagy

MATERIAL REALIZAT DE
CRISTINA RUSIECKI

Când anume exclamați „da, aș vrea să montez textul acesta”?

Sunt în căutare de lucrări care au de spus ceva important, care nu au nimic artificial. Texte unde găsesc, sub căptușeala catifelată a temelor majore, material cu întrebări simple cu care mă trezesc zilnic: despre dorințe, dezamăgiri, relația cu propriul trecut, cu propriul corp, cu părinții mei, vise și boli, speranța viitorului apropiat și teama prezentului neobservat.

Există mai multe perioade în opera unui creator. În ce perioadă considerați că sunteți dumneavoastră acum? Ce tip de teatru vă interesează să faceți? De ce?

În ultimul an am observat că îmi propuneam anumite texte clasice, care se descompuneau în mine până ajungeam să repet cu actorii pe scenă. Pur și simplu, nu mă mai tentau. Așa a fost de exemplu la Suceava, unde inițial mi-am propus să fac Figaro după Mozart

și Beaumarchais, care, până la urmă, a ajuns să fie un spectacol ce vorbește intens despre abuzul în societatea în care trăim, cu texte de Kali Ágnes, Bukovski, Sylvia Plath și László Krasznahorkay. Apoi urma să încep un Hamlet, care s-a anulat din diverse motive, dar unde tot așa, scenariul conținea mai mult Coetzee și Kafka decât Shakespeare. Acum lucrez la un spectacol care are ca titlu „Talking Toilets” și se conturează după o idee a mea. Ar fi al treilea spectacol de autor, după „Hidden Abuse Holdings” și „All Over Your Face”. În plus, mă pregătesc de montarea unui roman de o complexitate și o lume specială, de o frumusețe aparte, vorbim de „Călătorul și clarul de lună”, de Antal Szerb. Repetițiile vor demara la începutul anului viitor, la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj. În timpul carantinei m-am ocupat de dramatizarea unui roman al lui Coetzee, „Zilele de școală ale lui Isus”, care, în dramatizarea mea, poartă titlul „Huerfano”. Momentan, aceste lucrări îmi sunt foarte personale și constituie o provocare mult mai periculoasă decât dacă m-aș apuca de un Molière. Tot un proiect mai îndepărtat ar fi o trilogie „Batman” al cărei scenariu l-aș face împreună cu Horváth Benji, o figură imensă a literaturii maghiare, un poet și un artist a cărui operă o consider foarte importantă.

Ați montat multe texte clasice, în care operați actualizări inspirate. Ce loc ocupă new media în spectacolele dumneavoastră? Când simțiți nevoia să apelați la ele?

Nevoia actualizării mi se pare evidentă. Fiind un copil al secolului XXI, nu-mi permit neutralitatea. Iar aceste new media, pentru mine și, cred, pentru generația mea nu mai sunt chiar atât de new... Să lucrez cu un visual artist sau cu un grafician digital, să am mai mereu filmări live în spectacole, să folosesc lavalieră sunt lucruri la fel de firești ca prezența actorilor, a scenografului, a compozitorului sau a dramaturgului. Sigur, nu contest că pentru unii să proiectezi frontal ceva pe tot decorul, cu actori cu tot pe el, încă poate fi ceva exotic, dar pe mine personal nu mă mai excită deloc. Întrebarea nu se mai referă la prezența acestor elemente new media, ci cât de departe poți ajunge cu ele, ca să nu rămână doar la nivel de idee. Este ca la sport, poți alerga liniștit două ture de teren și Strava de pe brațul tău te pupă și îți spune bravo, ai primit două achievement-uri. Dar cred că partea interesantă

Întrebarea nu se mai referă la prezența acestor elemente new media, ci cât de departe poți ajunge cu ele, ca să nu rămână doar la nivel de idee.

intervine când ești într-o pădure și, după ce ai alergat 14 km, apare ursul și trebuie să-ți aduni de undeva ceva ce nici nu ai crezut că deții și bagi un sprint de încă patru km. În momentul acela ai depășit un prag în tine. Și doar asta contează! În teatru, la fel! Sunt în zodia taurului, pentru mine teatrul înseamnă revoltă. Nu cred că merită să aruncăm bani publici spunând aceleași lucruri ca acum o sută de ani sau chiar ca acum cinci ani.

Porniți lucrul la un spectacol de la un concept bine structurat din capul locului sau conceptul se încheagă pe parcursul repetițiilor?

Sunt fluvii imense de energie ce vin spre tine. Fiindcă ele vin mereu. Vin și pleacă, așa cum fac toate sentimentele noastre. Pentru mine, pregătirea este esențială și aici vorbesc în primul rând de o adâncire în interior, de o meditație îndelungată. Trebuie să

*Visez ca într-o zi să
montez un spectacol
la Berghain, visez o
liniște tarkovskiană
acolo, visez cum
elementele universului
se vor întâlni într-o
zi pe beat-uri de
techno, iar asta nu
va fi neapărat teatru.
Visez fluiditatea unei
energii anume...*

ajung foarte aproape de acel feeling, acea energie fabuloasă, sentiment care va învălui tot procesul creației. Când meditez, o fac nu ca să găsesc o idee, ci mai mult să expandez acel container din mine, ca să pot observa ideile mai ușor în afara meditației. Apoi ajung la concept, fiindcă fără asta nu mă avânt în repetiții. Dar este ciudat, fiindcă lucrezi foarte mult la un concept, la o idee, apoi se poate întâmpla ca din întâlnirea cu un actor sau dintr-un accident să se reconfigureze tot, iar asta este, din nou, fantastic. Trebuie să lași loc pentru toate. Pregătesc un spectacol câte jumătate de an minimum înainte să încep repetițiile propriu-zise cu actorii. Din acest motiv nu accept să montez mai mult de trei spectacole pe an.

În „Casa cu păpuși” de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, aş spune că atmosfera este halucinant-poetică. În opinia mea, această dimensiune pregnant poetică dă valoare, adâncime şi fluiditate spectacolelor. Din câte am citit, afirmaţi că spectacolele dumneavoastră sunt instalaţii techno-poetice. Ce înseamnă pentru regizorul Botond Nagy o instalaţie techno-poetică?

Visez ca într-o zi să montez un spectacol la Berghain, visez o liniște tarkovskiană acolo, visez cum elementele universului se vor întâlni într-o zi pe beat-uri de techno, iar asta nu va fi neapărat teatru. Visez fluiditatea unei energii anume, un dans care prin prezența corpului nostru va deschide noi dimensiuni către a ne cunoaște realitatea cu adevărat. Știm că sunt atâtea mistere, atâtea ciudățenii, atâtea forțe care câștigă teren, ce ne așteaptă pe noi zi de zi, pe noi, oamenii. Noi suntem ca niște detectivi, vrem să aflăm adevărul lucrurilor, vrem să aflăm ce se petrece și vedem această lume a noastră. O simțim, simțim că se întâmplă niște lucruri, iar apoi ne vin niște idei, acele idei se împerechează și apare ceva asemănător ca o instalație techno-poetică. Înseamnă cam tot ce am făcut până acum. Este un trademark al meu. Un fel de a face teatru. Felul meu. Un univers ce are regulile lui exacte.

Există niște teme care vă preocupă în mod fundamental? Care? Sau, de fapt, nu temele vă interesează, ci textul funcționează pentru dumneavoastră doar ca un cadru în care să vă puteţi exprima personalitatea şi căutările dintr-un anume moment?

Bănuiesc că fiecare artist are un vocabular al său. La fel și eu. Iar acel vocabular trebuie să ți-l aprofundezi cât mai bine, trebuie să-i descoperi liniștea dintre elementele ce îl constituie. Sunt atras de acea liniște. De sunetul, muzicalitatea ei. Mă intrigă mult, mult de tot când trebuie să traduc cât de încântat, cât de disponibil sau cât de fragil mă pot face în acest moment. Este vorba de a face foarte puțin și de a simți atât de mult. În momentul de față, căutarea unor canale care pot produce un flux de energie între public și actorii mei, unde sentimentele se simt și de o parte și de cealaltă, constituie baza creației mele.

Pentru mult timp am avut impresia că, în afară de câteva excepții, regizorii de azi nu mai simt nevoia să se apropie de Ibsen. E prea clasic, are conflicte prea dramatice, are piese prea bine construite, are personaje prea consistente, deci, într-o oarecare măsură, constrângătoare pentru un regizor care vrea să inoveze... nu știu care e motivul. Și totuși ați montat „Nora” la Cluj și „Hedda Gabler” la Teatrul Național din Sibiu. Cum se explică afinitatea cu Ibsen?

Când sunt în pădure, pe munte, îmi dau seama că natura ne învață atât de multe... dacă suntem în stare să o observăm. Dacă nu, apare câte un tip ca Ibsen, care ne împinge în propriul nostru coșmar și nu, nu ne setează alarma la iPhone ca să ne trezim din el. Am montat și anul acesta „Hedda Gabler” la Teatrul Național Experimental „Kujtim Spahivogli” din Tirana (Albania). Un spectacol total diferit de cel din Sibiu, din toate punctele de vedere. Îmi place complexitatea textelor lui Ibsen. Mă inspiră mult personajele lui. Ibsen este foarte apropiat de mine, îi văd zgomotul respirației. Cred că la el, story-ul este doar modalitatea sigură de a scăpa. Se petrec lucruri mult mai complicate și cutremurătoare la el decât story-ul în sine, decât faptul că Hedda se plictisește acasă, iar Nora pleacă de acasă. Ibsen este violent, este atât de violent ca și frica și singurătatea lumii noastre de acum.

Între piesele montate de dumneavoastră se află și „Yvonne”, după „Ivonna, principesa Burgundiei” de Gombrowicz, și „Un tramvai numit dorință”, și „Miss Julie” cu scene din Tarkovski. Adică o galerie de personaje feminine puternice și problematice. S-ar zice că sunteți într-o perioadă în care vă interesează să decipitați universul feminin. Sau... să-l recriptați. Prin ce anume vă suscită interesul genul acesta de personaje?

Îmi pare rău, știu că asta nu va suna deloc popular acum, fiindcă nu mă interesează deloc să fiu politically corect, dar sunt de părere că arta, dansul, teatrul sunt peste orice gen, orice orientare sexuală sau religioasă. Iar faptul că spectacolele puse în scenă de mine s-au focusat pe personaje feminine ține de anumite probleme despre care simțeam nevoia să vorbesc. Nu are absolut nicio legătură cu faptul că

ele sunt femei sau că ar fi putut fi bărbați. Eu vorbesc de om. De om și de legătura lui cu lumea ce ne înconjoară.

Cum alegeți actorii? Ce trăsături trebuie să aibă un actor ca să doriți să lucrați cu el și ca să vă facă plăcere să-l aveți la repetiții?

Sunt actori care îți deschid inima, care te inspiră atât de mult încât îți dorești să-i ai aproape de tine mereu. Mă interesează actorii inteligenți, actorii care, prin faptul că gândesc, îmi pot pune la încercare conceptul. Am întâlnit pe parcursul a șase ani, actori, dansatori, muzicieni atât de fantastici, atât de speciali, cu care am o conexiune aparte, încât chiar am început să mă gândesc să pun bazele unei companii internaționale. Vom vedea...

Sunteți genul de regizor autoritar? Sau genul prietenos? Ce vă supără la o repetiție?

Trebuie neapărat să mă supere ceva? (râde) Nu știu, poate nu sunt eu persoana potrivită care ar putea răspunde la această întrebare. Poate nu sunt destul de obiectiv. Cred că sunt un regizor care este îndrăgostit de ceea ce face, care cere foarte mult de la artiștii împreună cu care lucrează. Uneori simt că viața mea depinde de actorii care sunt pe scenă și nu te joci cu chestia asta.

La fel ca Tompa Gábor, montați în două spații lingvistice, în română și maghiară. Există diferențe când lucrați cu o trupă română și una maghiară? Are fiecare dintre ele anumite afinități pentru un anumit stil, un anumit tip de interpretare, de abordare a spectacolului, poate chiar un anumit tip de spectacol?

Am montat până acum în germană, albaneză, română și maghiară. Toate au magia lor aparte. Dacă frumusețea vine de la sine, se naște în timpul procesului, din profunzimile textului, din munca și prezența noastră, atunci poți simți cum apare chiar atunci, pe loc, un limbaj cu totul special ce nu mai ține de spațiile lingvistice. Acel limbaj va persista în amintirile noastre și după ce spectacolul își va trăi viața și după ce noi ne vom trăi viața.

Reimaginăm sustenabilitatea

o campanie

CULTURA și FEPRA INTERNAȚIONAL SA
pentru susținerea economiei circulare în România

LUCRURI PE CARE LE ȘTIM ȘI E BINE SĂ NU LE UITĂM

Timpul mediu de descompunere
pentru diferite tipuri de ambalaje și
deșeuri:

Șervețele de hârtie – 2-4 săptămâni
Pungă de hârtie – o lună
Ziar – 1,5 luni
Carton – 2 luni
Placaj – 1-3 ani
Cutie de lapte – 5 ani
Filtru de țigară – 10-12 ani
Recipiente de tablă zincată – 50 de
ani
Pahare de plastic expandat – 50 de
ani
Cutii de plastic – 50-80 de ani
Cutie de aluminiu pentru băuturi –
200-500 de ani
Sticle de plastic – 450 de ani
Scutece – 550 de ani
Pungi de plastic – 200-1000 de ani

LISTA CU „SE POATE”

#ResponsabilitatePentruSănătate

„Responsabilitate Pentru Sănătate” este un proiect desfășurat de FEPPA International în parteneriat cu Asociația Planeta Verde în perioada aprilie-mai 2020. Beneficiari au fost atât persoane fizice, cât și juridice, centre de bătrâni, centre de plasament sau spitale suport COVID 19.

„Cultura noastră organizațională ne-a învățat să privim responsabilitatea ca pe un mod de viață. Iar responsabilitatea vine la pachet cu dezvoltarea durabilă și sustenabilitatea, principii după care se ghidează exclusiv compania noastră, încă de la început. Până acum, principala noastră responsabilitate a fost aceea de a educa oamenii și de a-i informa cum să facă corect colectarea selectivă a deșeurilor de ambalaje. Acum, schimbăm ușor direcția și ne îndreptăm responsabilitatea pentru a oferi ajutor material acelor oameni care au mare nevoie de el. Și am reușit acest lucru ajutați de alți oameni, respectiv de partenerii noștri, care au dat dovadă de empatie și solidaritate atunci când le-am prezentat inițiativa. Printr-un efort comun, am reușit să implementăm într-o perioadă atât de scurtă acest proiect care vine în sprijinul persoanelor vulnerabile sau a celor care salvează vieți. Le mulțumim tuturor celor care s-au implicat în proiect.” – Sorina Bănică, Director de Marketing și Comunicare al FEPPA International.

„Suntem bucuroși să facem parte din acest proiect. Pentru că responsabilitatea înseamnă empatie, solidaritate și implicare în momente și situații cheie. Iar acum, traversăm un astfel de moment. Sperăm că la încheierea acestei perioade dificile pe care o traversăm acum, cetățenii și companiile, într-un număr din ce în ce mai mare, să adere la acest concept al responsabilității sociale” – Mihaela Papazu, Director General al Asociației Planeta Verde.

(FEPPA INTERNATIONAL)

5 ÎNTREBĂRI SIMPLE PENTRU CINEVA CARE ȘTIE TOATE LUCRURILE COMPLICATE DESPRE RECICLARE

IONUȚ GEORGESCU,
DIRECTOR GENERAL
FEPRA INTERNATIONAL SA:

« În anumite sisteme, cum este și acesta, al gestionării deșeurilor, este nevoie de o mai mare transparență. »

ÎNTREBAREA NO 02. Care este narativul din spatele reciclării, la nivel de societate și la nivel de individ?

Noi suntem într-o zonă de complexitate crescută a vieții, iar gestionarea deșeurilor, inevitabil, crește această complexitate. Hai să vedem: am șapte tipuri de plastic? ce ar trebui să fac eu? să împart deșeurile de plastic în șapte tipuri, în șapte recipiente separate? și mai îmi spui că hârtia se împarte în două tipuri? cea printată, care are cerneluri, și cea simplă de ambalaj, care nu are? să împart și hârtia în două recipiente separate? și la câte recipiente ajung? deja mă doare capul! Și e normal să doară capul pe oricine când vede în ce complexitate uriașă ne duce consumul. Asta pe lângă faptul că, oricum, viața omului e foarte complexă. Noi, în viața noastră, trebuie să facem deja foarte multe lucruri: trebuie să îmi duc copilul la lecții de aia, apoi trebuie să-l duc la lecții de ailaltă, trebuie să mă duc la teatru, trebuie să mă duc la film, trebuie să intru pe internet să văd știrile și pe site-ul ăla și pe site-ul celălalt, am nu știu câte canale de tv pe care trebuie să mă uit. Viața noastră este foarte complexă. Și mai trebuie să stăm o jumătate de oră să sortăm deșeurile pe care le producem? Normal că ni se pare greu. Nu mai spun că, după ce stăm o jumătate de oră să le sortăm, le ducem afară și vine salubristul și le ia pe toate și le amestecă. Și noi ne punem mâinile în cap și zicem: dar de ce am pierdut eu minutele alea din viața mea, dacă tot vine ăla și le amestecă? nu le mai sortez nici eu, lasă-le așa! E normală o astfel de reacție. Din punctul meu de vedere, soluția se configurează pe două

direcții principale: dezvoltarea tehnologiei și educația. În acest moment noi suntem într-o paradigmă a deșeurilor și a reciclării care are o componentă neschimbată de șase mii de ani. Acum șase mii de ani duceam deșeurile din peșteră undeva în afara ei, pentru că nu ne plăcea să avem deșeurile lângă noi în peșteră. Deci exista această practică să ducem gunoiul în altă parte și să îl lăsam acolo, să îl depozitam acolo. Facem același lucru și acum. Colectarea deșeurilor este, așadar, aceeași de șase mii de ani. Doar compoziția deșeurilor s-a schimbat. Și s-a schimbat radical după apariția plasticului. Deci vorbim despre necesitatea de a dezvolta tehnologia gestionării deșeurilor. Pentru cealaltă direcție, educația, vorbim despre necesitatea de a crește gradul de încredere, adică de transparență. În anumite sisteme, cum este și acesta, al gestionării deșeurilor, este nevoie de o mai mare transparență. Dacă am avea posibilitatea, de exemplu, printr-un simplu click într-o aplicație pe telefon, să aflăm de la cei care au ridicat gunoiul că deșeurile au ajuns la reciclat acolo și acolo și apoi am vedea în magazin că pe o sticlă este eticheta care ne spune că ea a fost obținută prin reciclare sau că e o sticlă reutilizată, încrederea noastră ar crește. S-ar crea acea emoție pozitivă care ne-ar face pe noi să fim mulțumiți de acțiunile și de efortul nostru în ceea ce privește deșeurile. Dar și de consumul pe care îl facem în acel moment.

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

studii & cercetări

Dincolo de titlul pompos, dincolo de legile care-l protejează, monumentul – fie el biserică, obiectiv arhitectural, memorial, de for public, sit arheologic – ne spune o poveste. Rădăcina cuvântului „monument” provine din latinul „monere”, a face atent, a atrage atenția, a aminti, dar și a sfătui, a îndemna, a recomanda. Legiuitorul a ales să ne spună asta în cuvinte și legi serioase și sobre, așa cum se cuvine.

(Florin Pop)

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

Jurnal de teren

FLORIN POP

**[Stejera, Țara Chioarului
25 septembrie 2019]**

Am ajuns în Stejera. Ploaie. Început de toamnă. Țara Chioarului. Din Șomcuta Mare pe „calea Mireșului” – asfalt, vile mari, case mici, beton, inox, chirpici, cai, mercedes, marmură, audi, căruțe, elevi, câini, bmw, nuci zdrobite în asfalt. Viraj scurt la stânga. Iadăra. Prapori și prohod într-o curte. La capătul satului se termină lumea și asfaltul. „E bun drumul până-ntr-un loc” – zice o doamnă din Iadăra. „Noi avem asfalt doar pe hârtie” – ne spune unul dintre cei mai puțin de treizeci de trăitori din Stejera.

Drumul prin pădure se lipește ca o cârpă udă de un șanț de pârâiaș secăt. Mici poienițe și două case de vacanță. În rest, codrul – frate cu românul. Ne întâlnim cu un tractor leneș pe drumul îngust, strâmt ca o venă ce se îndreaptă spre un organ extirpat. Mergem încet în spatele lui. Grigore, colegul de la volan, caută pitoi lipindu-și fruntea de parbriz. „Locuri bune – zice el – dar prea puțină ploaie”.

După un sfert de oră, pădurea se deschide și ne întâmpină un semn convențional de intrare în localitate cu stema comunei Mireșu Mare și o stație de autobuz, pe dreapta, construită din cărămidă

mică, puțin crăpată și cu ierburi crescute până la spărtura ce ține loc de geam. Cum s-o fi adunat aici într-o vreme prea-plinul satului, revărsându-se spre fabricile și uzinele orașului, n-am apucat să ne imaginăm în culori. Am zărit doar cu colțul gândului doi-trei școlari așteptând microbuzul galben ce-i duce la școala din centrul comunei. Navetiști. De mici. Mai devreme decât se termină bucuria de a fugi până la hotarul satului. După vaci. După ciuperci. După minge. Aiurea. Și-apoi, până căutăm din priviri turla bisericii, tot îmi rămâne timp să mă gândesc că degeaba facem proiecte și programe despre satul tradițional românesc, dacă de la început încărcăm copiii în microbuze pentru a-i duce spre centre ce funcționează după alte – frumos numite – proceduri. Oare nu ar fi mai

bine să facem acest pustiu de bine să investim în copiii satelor acum, lăsându-i să crească în sat, cu școală și biserică alături, nu rupându-i de sat și reînvățându-i pe urmă, prin programe academice și bisericești, valorile culturii tradiționale?

Mașina se oprește lângă un podeț, lăsând tractorul să treacă pe drumul îngust ce se prelinge printre casele din Stejera. Acesta e avantajul drumurilor înguste, te lasă să te apropii și de întrebările de care ți-ar fi cam rușine să le spui cu voce tare. Pentru că nu sunt toate racordate la zilele noastre și sunt cam „pășuniste” – paseiste. (Vorba celor de la Taxi – „Câteodată mă-ntreb ce guvernează România: Ipocrizia sau pudibonderia?”). Ajungem la biserica de lemn, trecând pe lângă cea nouă.

E mică, cam de zece pași, înconjurată de un gard aproape înverzit și putred. Construcții noi sunt în imediata ei apropiere și vechiul gând de funcționar public se aprinde incandescent în creier, acuzând încălcări ale zonei de protecție. Clădiri vechi dărâmate fără aviz. Clădiri noi ridicate fără aviz, fără taxă achitată pe metru pătrat. Ne învârtim în strâmta curte a bisericii. Fotografiem. Măsurăm. Facem fișe. Căutăm cheia bisericii. E la a treia casă în dreapta. „Sunt niște haine la uscat” – ne spune un om de lângă biserică. Vine fătul bisericii. E tânăr pentru acest capăt de lume. Întrebăm de ultimele lucrări la biserică, de învelitoare, de când se desprinde pânza de pe lemn și plouă prin învelitoare? De ce îs toate ștergarele astea în biserică bătute cu cuie în lemnul pictat? Când s-au construit toate astea lângă biserică? Și el se retrage din fața noastră, precum s-a retras biseriцута de lemn în interiorul ei.

„Oamenii din sat au venit către biserică, femeile din sat au adus ștergare să împodobească biserica, noi le-am pus în biserică cum ne-am priceput. Lucrează la aceste șterguri o iarnă întreagă, se supără dacă nu le punem pe pereți. Aici se mai face slujbă

doar la hram, de «Cuvioasa Paraschiva». Acum suntem mai puțin de 30 de oameni în sat și nu mergem toți la biserică. La biserica nouă. Înainte, încăpeam tot satul în biserica asta de lemn. Mulți oameni. Că era mai mare satul. Îmi amintesc de când eram copil, cum veneam aici de Paști”.

L-am ascultat și, cum ne-am adunat cinci oameni în fața bisericii, am văzut că nu încăpem toți cinci în pridvor. Am plecat capul și am intrat pe rând în biseriцута de lemn. Fătul bisericii înainte. Biserica s-a deschis, așa cum s-a deschis pădurea când am intrat în Stejera. Spațiul interior strâmt și jos al pronaosului s-a făcut drum larg către inima bisericii. Cinci oameni ce nu încăpeam în pridvor, strânși în gândurile noastre, abia ne puteam ajunge cu degetele în naos. Câți oameni vor fi încăput aici în alte vremuri când satul se aduna de Crăciun să se scuture de noapte și să creadă într-un alt început de veac? Spatele lor lipit de perete a șters pictura din pronaos cu diavoli și păcate, aburii respirației lor s-au adunat să înmoaie bolta naosului făcând-o aproape străvezie. Din mica biseriцута din Stejera or fi privit mulți din acest capăt de lume către altă Lume. Navetiști – cum s-ar zice...

[Lăpuș, Țara Lăpușului 14 septembrie 2018]

Zilele trecute, așteptând să vină colegii din Baia Mare, am stat la o cafea pe una din terasele din Copalnic-Mănăstur. Cu bagajul după mine, cu aparate de fotografiat, trepied și rucsac, dădeam tocmai bine în figură de excursionist. Pierde-vară pe terasă. Mă întâlnesc cu Ion. Ion, la serviciu. Eu, nu tocmai, încă, la serviciu. Îl chem la o cafea. Vine, după ce se asigură că nu-l cheamă îndatoririle de la muncă. Țigări, cafea, povestim. De agricultură. De iarbă. De porci. De porci mistreți. De mere. Nimeni nu mai vrea să cosească, să crească animale, să crească porci. Chin. Greu. Trebe bani. Cum ar veni, îți trebe bani să cosești, să dai la animale de mâncare, să faci din mere horincă ori suc, să iei gard electric să-ți aperi holda de mistreți. Pentru toate trebe bani. Trebe, trebe. Colegii întârzie. Discuția se prelungește. Cădem noi de acord că banii nu pot veni decât de la serviciu. Adică, trebuie să ții de serviciu, să-ți faci treaba, și-apoi cu banii ăia mai poți încerca, așa de plăcere, să faci fân, să crești animale, să păzești holda de animale, să faci horincă. Costisitoare plăceri. Cum eu tot trăgeam de cafeaua aia îndelung să-mi ajungă până vin colegii, Ion mă întreabă și de serviciul meu. Cam ce fac, cam cât câștig, cam ce produc... Mi-a trecut prin minte rapid ce răspunde un prieten drag, Danpopdelamuzeu, de fiecare dată când îl întreb ce face. Răspunde hâtru, invariabil, „produc știință!” și de la acel ton încolo pornește discuția. Bun, acum lui Ion nu-i puteam spune și eu că „produc știință”, una la mână pentru că nu tare produc, doi la mână, că Ion m-ar fi întrebat automat de unealta cu care se face producția asta, cât costă, cum merge. În fine, când vorbești cu Ion, trebuie să gândești ca la șah: cel puțin două-trei mutări, răspunsuri, înainte. E deștept și nu acceptă figuri de limbaj și preumblări metaforice gratuite. Tocmai de aceea, răspunsul lui de final mi-a rămas în minte (însă vi-l spun puțin mai târziu). Îi răspund lui Ion cam ce vrem să facem noi, cum mergem pe teren pe la monumente, pe la oameni, ce fotografiem, ce filmăm, ce scriem, în fine... ce vrem să producem. Și cu bisericile vechi, și de ce-s importante și desenam prin fumul țigărilor lungi șiruri de care cu boi ce mutau bisericile dintr-un loc

în altul – din Dumbrăvița până în Dobricu Lăpușului, din Mănăstur până în Dealu Corbului... Cu oameni care-și prind biserica în brațe și-o poartă în spate și-n creier și învață că de sub streșina ei începe lumea să crească. Vorbim de părinții ce se odihnesc în umbra bisericii, însă înainte s-au botezat și s-au cununat în aceste biserici. Oamenii, pe vremuri, erau cu credință și sănătoși, îmi spune Ion. Nu mâncau prostii. Și țineau unii la alții. Nu era atâta ură-n lume. Și-apoi se uită peste masa cu cafele și scrumiera plină de mucuri de țigări: Io ți-oi spune ceva, noi nu suntem din lumea asta... Și-apoi am luat-o de la capăt cu salarii, serviciu, agricultură, fân, porci, porci mistreți, mere... bani. Mi-a strâns mâna și-a plecat.

Puțin mai târziu, ajungem la biserica din Lăpuș. Asimetrică, având acoperișul prelungit spre sud ca să acopere „masa moșilor”. Din lemn, caldă sub palmă, masa e o scândură lată ce face parte organic din biserică. Spațiul sacru începe cu ea și curge prin pronaos și naos spre altar. De-o parte și de alta, picturile scriu povestea lumii de dincolo, cu scenele Raiului și Iadului, zugrăvite deopotrivă. Roata lumii, roata vieții, e scrisă în pronaos. Încercând să fac o poză cu toată biserica, cu acoperișul așezat ca un clop de moroșan peste masa moșilor, sfidând orice simetrie, îmi amintesc de cuvintele lui Ion – noi nu suntem din lumea asta...

Încep Zilele europene ale patrimoniului. Anul 2018 – Anul European al Patrimoniului Cultural, instituit prin Decizia UE 2017/864 a Parlamentului European și a Consiliului. Suntem refractari la orice propuneri ce vin din alt spațiu, ca și cum ar călca în bocanci sfânta noastră tradiție. Noi cu ale noastre, ei cu ale lor. Poate vă faceți, totuși, zilele astea vreme să vizitați un monument istoric. Dincolo de titlul pompos, dincolo de legile care-l protejează, monumentul – fie el biserică, obiectiv arhitectural, memorial, de for public, sit arheologic – ne spune o poveste. Rădăcina cuvântului „monument” provine din latinul „monere”, a face atent, a atrage atenția, a aminti dar și a sfătui, a îndemna, a recomanda. Legiutorul a ales să ne spună asta în cuvinte și legi sperioase și sobre, așa cum se cuvine (422/2001, 182/2000, 26/2008, OG 43/2000 etc.). În mare parte, legile ne spun despre ce nu e voie să faci. Rece,

impersonal, fără spațiu și timp viețuit. Însă dincolo de aceste prescripții necesare, să ne închipuim monumentele precum momentele și spațiile pe care le avem și care-au fost investite cu puterea de a face legătura dintre moși, noi și lumea ce va să vină. E o scriere lungă și veche. Legile ne spun doar că nu e voie să ștergem această scriere. Putem scrie mai departe alte pagini, putem face adnotări, putem citi și re-citi, însă să nu rupem paginile de început. Într-un fel, întreaga noastră zestre materială și spirituală, ne spune că nu suntem din lumea asta și nici pentru lumea asta... Vorba lui Ion. Nici de azi, nici de mâine. În trecere.

La biserica din Lăpuș, cineva a lăsat azi la o fereastră dinspre nord un buchet de flori. Pentru soarele care renaște noaptea, pentru răposați, pentru moși, pentru biserică, pentru Înălțarea Sfintei Cruci, pentru noi, pentru cei ce vor veni...

[Larga, Țara Lăpușului 21 septembrie 2018]

Larga, Țara Lăpușului. Zi minunată de toamnă. Satul tăcut și ars de soare. Biserica de lemn „Sfântul Dumitru” pe un deal mic. Cald în suflet

și în gând. Interior umbros și tăcut. În pronaos: Roata Vieții. 25 de ani: Începe a curge lumea... 40 de ani: Cine-i ca mine... 50 de ani: O, cum merg spre moarte... 70 de ani: O, lume cum m-ai înșelat. Merele încă necoapte toate cad peste mormintele din cimitir. Pe ulițe, rar întâlnești oameni. Bucuroși de oaspeți. Lasă lucrul și vorbesc cu noi. Despre sat, despre biserică, despre viață, despre copiii plecați la școli sau departe în lume. Alții vor să plece de aici, din capătul lumii. Se despart de lucrurile vechi. Parcă vor să șteargă tot din urmă: O, lume, cum m-ai înșelat...

[Larga, Țara Lăpușului 13 septembrie 2018]

Început timid de toamnă în Țara Lăpușului. Dimineată frumoasă la Drăghia, în livada bisericii. Interiorul umbros miroase a busuioc. Tanti Maria ne aduce struguri dulci. Ne povestește câte știe ea din cei 80 de ani trăiți lângă biserică. Cum se aduna mai demult toată suflarea din sat la mica bisericuță. Cum se cânta la sărbători din turn. Cum respirau oamenii... Cum trăiau și povesteau. Doamna Petronela Radu ne invită acasă. În curtea largă ne vorbește de familia ei. De generații, ei sunt cei care

Îngrijesc cu drag monumentul. Vorbește despre bisericuță cu atâta dragoste, de simți cum tocmai pe acolo trece osia lumii. Ne omenește cu brânză de capră, pâine și horincă veche. În curte se învârte, ca un mareșal, găscanul Balzac. În nouă ani de viață, a văzut și el multe în lumea asta. Împărțim pâinea cu el și el ne învață cum curge timpul pe aici... rar, legănat, în tihnă... Brânza de capră e extraordinară – cumpărăm și noi să ne facem provizii de drum și să ducem acasă. Domnul Sorin din Drăghia are patruzeci de capre. Vorbim de pășunat, muls, făcut brânză... Colegul nostru se hidratează cu un pahar de lapte proaspăt de capră... și pornim spre Vălenii Lăpușului. Început timid de toamnă, biserici de lemn și oameni frumoși în Țara Lăpușului...

Florin Pop este cadru didactic asociat la Facultatea de Litere din Baia Mare. A fost consilier în cadrul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș. Ca fotograf, folosește semnătura Emanuel Luca.

De la voturi la mandate

Scurte considerații privind modul de repartizare a mandatelor în sistemul proporțional

AURELIAN GIUGĂL

1. Sistemul românesc pentru alegerile parlamentare (inclusiv cele din 2020) este unul proporțional.

2. Pragul electoral:

„5% din totalul voturilor valabil exprimate la nivel național sau 20% din totalul voturilor valabil exprimate în cel puțin 4 circumscripții electorale pentru toți competitorii electorali” – Art. 94(2a) / Legea nr. 208 din 20 iulie 2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente.
„În cazul alianțelor politice și alianțelor electorale, la pragul de 5% prevăzut la lit. a) se adaugă, pentru al doilea membru al alianței, 3% din voturile valabil exprimate pe întreaga țară și, pentru fiecare membru al alianței, începând cu al treilea, câte un singur procent din voturile valabil exprimate în toate circumscripțiile electorale, fără a se putea depăși 10% din aceste voturi” – Art. 94(2b).

3. Repartizarea mandatelor de deputat și de senator se face în două etape: la nivelul fiecărei circumscripții electorale (METODA HARE) și la nivel național (METODA D'HONDT) – Art. 95(6).

Vom exemplifica modul de calcul folosind datele de la alegerile parlamentare din 2008, pentru că pe noi ne interesează aici modul de calcul și nu rezultatele ca atare.

Notă: Poate cineva va spune că în 2008 sistemul electoral a fost diferit. Da, doar că repartizarea mandatelor pentru partide s-a făcut folosindu-se tot sistemul proporțional. Abia apoi, la alocarea mandatelor candidaților, partea a doua a fostului sistem electoral, a existat adaosul numit colegii uninominale, sistem electoral care nu mai există începând cu alegerile parlamentare din 2016. Dar, repet, sistemul proporțional de repartizare a mandatelor partidelor a rămas neschimbat.

4. Repartizarea mandatelor la nivel de circumscripție – Metoda Hare.

Se calculează coeficientul electoral al circumscripției (o circumscripție = un județ, la care se adaugă circumscripțiile București și Diaspora).

CE (coeficient electoral) = VVE (voturi valabil exprimate)/numărul de deputați/senatori din circumscripția respectivă.

Exemplu – Teleorman (2008 – Camera Deputaților):
 $CE = 162.802$ (VVE) de împărțit la 6 (atâția deputați au fost alocați pentru Teleorman) = 27.133,66 – se reține partea întreagă, respectiv 27.133 (acesta e coeficientul electoral al circumscripției).

Notă 1: Toate datele electorale pe care le vom folosi în acest articol sunt cele furnizate de Biroul Electoral Central (BEC).

Nota 2: În 2008 PSD și Partidul Conservator au format o alianță – Alianța Politică Partidul

Social Democrat + Partidul Conservator.
Pentru simplificare vom folosi acronimul PSD, partidul ce a supraviețuit acelei alianțe.

Tabelul 1. Repartizare mandate (Metoda Hare) – circumscripția Teleorman (Camera Deputaților)

Partid	VVE	CE	VVE/CE	Mandate repartizate
PSD	69.471	27.133	2,560	2
PDL	47.275	27.133	1,742	1
PNL	45.874	27.133	1,691	1
UDMR	182	27.133	0,007	0

Prin urmare, în prima etapă de repartizare, la nivel de circumscripție, s-au alocat 4 din cele 6 mandate. Conform sistemului de acum, cei 4 deputați de la aceste partide vor fi aleși – evident, primii de pe lista înaintată de partide (locurile 1 și 2 în cazul PSD, doar primii clasati pentru PDL și PNL).

„Atribuirea mandatelor se face de către biroul electoral de circumscripție, în ordinea înscrierii candidaților pe listă” – Art. 94(6c).

IMPORTANT: Împărțirea din cadrul metodei Hare dă niște resturi, adică voturi rămase neutilizate:
PSD = 15.205 (adică diferența dintre 69.479 minus de 2 ori 27.133 – cele două mandate alocate PSD).

PDL = 20.142.

PNL = 16.742.

UDMR = 182.

La nivelul întregii țări, în toate circumscripțiile/județele, voturile neutilizate de partidele ce au trecut pragul electoral au fost următoarele:

PSD = 372.658 voturi neutilizate.

PDL = 439.107.

PNL = 424.604.

UDMR = 153.735.

La fel de important, mandatele nerepartizate la Camera Deputaților după această primă metodă (Hare) = 71.

5. Repartizarea mandatelor la nivel de circumscripție – Metoda d'Hondt.

5a. Stabilirea câturilor conform metodei d'Hondt. Pentru fiecare partid în parte voturile neutilizate (372.658 în cazul PSD) se împart la 1, la 2, până la 71, obținându-se (pentru fiecare partid) 71 de câturi rezultate din aceste împărțiri.

Exemplu: PSD – 372.658 de împărțit la 1 = 372.658.

372.658 de împărțit la 2 = 186.329.

.....

372.658 de împărțit la 71

= 5.248,70422535

Toate aceste câturi calculate pentru toate cele 4 partide se ordonează descrescător, iar al 71-lea cât este cifra de 19.216,875, acesta nefiind altceva decât coeficientul electoral pe țară.

Tabelul 2. Repartizarea mandatelor prin metoda d'Hondt – la nivel național

Partid	Voturi neutilizate (VN)	Coeficientul electoral pe țară (CET)	VN/CET	Mandate repartizate
PSD	372.658	19.216,875	19,39222688	19
PDL	439.107	19.216,875	22,85007317	22
PNL	424.604	19.216,875	22,09537190	22
UDMR	153.735	19.216,875	8,00000000	8
TOTAL	1.390.104	X	X	71

Iată cum, după această etapă a doua, d'Hondt, știm cum s-au repartizat cele 71 de mandate. Dar unde se duc aceste mandate? În care

județ(e) merg mandatele PSD? Dar ale PDL, PNL și UDMR? Mergem mai departe cu explicația...

Tabelul 3. Lista partidelor politice ordonate descrescător în cadrul fiecărei circumscripții electorale în funcție de **valoare produs** (folosim în continuare circumscripția Teleorman)

Partid	Circumscripția electorală	Valoare produs
PDL	Teleorman	1,00914811
PNL	Teleorman	0,97102712
PSD	Teleorman	0,77522822
UDMR	Teleorman	0,00947084

5b. Ce reprezintă această valoare produs?
Valoare produs = $\text{Voturi valabile rămase neutilizate la nivel de circumscripție} / \text{Voturi valabile rămase neutilizate la nivel național} * (\text{de înmulțit})$ cu mandatele repartizate în etapa a II-a prin metoda d'Hondt fiecărui partid.

Valoare produs (exemplu PSD) = $15.205 (\text{voturi valabile neutilizate la nivel de circumscripție - vezi Tabelul 1}) / 372.658 (\text{voturi valabile neutilizate la nivel național - vezi Tabelul 2}) * 19 (\text{mandate repartizate în etapa a II-a pentru PSD - vezi Tabelul 2}) = 0,77522822$ (vezi valoare produs PSD în Tabelul 3).
Mergem mai departe...

Tabelul 4. Determinarea repartitoarelor la nivel de circumscripție electorală (Teleorman cazul nostru)

Circumscripție	Mandate rămase de repartizat	Repartitor
Teleorman	2	0,97102712

5c. Explicație Tabel 4: După prima etapă de repartizare (metoda Hare), în Teleorman se repartizaseră 4 din cele 6 mandate. Prin urmare, la nivel național au rămas de repartizat 2 mandate - vezi caseta 2 din tabelul de mai sus (Mandate rămase

de repartizat). Repartitorul este a doua valoare din Tabelul 3, adică a doua valoare produs din Tabelul 3, valoare din dreptul PNL (= 0,97102712), cifră ce se regăsește în Tabelul 4 în caseta Repartitor.

Tabelul 5. Lista partidelor & alianțelor ordonate descrescător la nivel național (în funcție de coloana **Valoare Produs**)

Partid	Circumscripție	Valoare produs	Repartitor	Valoare produs/repartitor	Mandat: DA=1/NU = 0)
1. PNL	Mehedinți	1,17869355	0,66575117	1,77047161	1
2. PDL	Dâmbovița	1,10353968	1,02620794	1,07535679	1
3. PSD	Buzău	1,08633921	1,08633921	1,00000000	1
4. PNL	Brașov	1,05423877	0,70516147	1,49503172	1
5. PNL	Dâmbovița	1,02060794	1,02060794	1,00000000	1
6. UDMR	Satu Mare	1,00958142	0,63491629	1,59010161	1
7. PDL	Teleorman	1,00914811	0,97102712	1,03925841	1
8. PNL	Bistrița-N.	0,99833256	0,67842689	1,47154037	1
9. PNL	Teleorman	0,97102712	0,97102712	1,00000000	1
...	...	...	...	...	...
71. PSD	Diaspora	...	...	...	...

5d. Aici este finalul.

Prin urmare, în circumscripția/județul Teleorman, cele două mandate rămase nealocate în prima etapă (metoda Hare) au fost repartizate în etapa a II-a PDL-ului – 1 mandat și PNL-ului – 1 mandat (vezi Tabelul 5, liniile colorate cu galben). La final, completându-se cele 71 de mandate rămase nerepartizate în prima etapă, se completează și acest puzzle electoral.

Două concluzii mari pentru sistemul proporțional prezentat mai sus:

Nu există nicio redistribuție, cum greșit se spune în presă și în limbajul cotidian, există doar un sistem proporțional cu două etape de repartizare – metoda Hare (la nivel de circumscripție) și metoda d'Hondt (la nivel național).

Similar, nu există negocieri și tranzacții între partide pentru alocarea pe circumscripții, ci doar matematică simplă de repartizare, așa cum o demonstrează (simplu) exemplele prezentate mai sus.

Pe baza rezultatelor finale furnizate de BEC, oricine poate reface aceste calcule, doar pentru a demonstra că nu există o cabală politico-electorală între partide, ci (doar) o lege electorală ce are la bază calcule matematice (aritmetice, respectiv împărțiri și înmulțiri) destul de simple, complicat-prolixă doar în măsura în care trebuie mai multe operațiuni succesive de efectuat pentru a înțelege mecanismul.

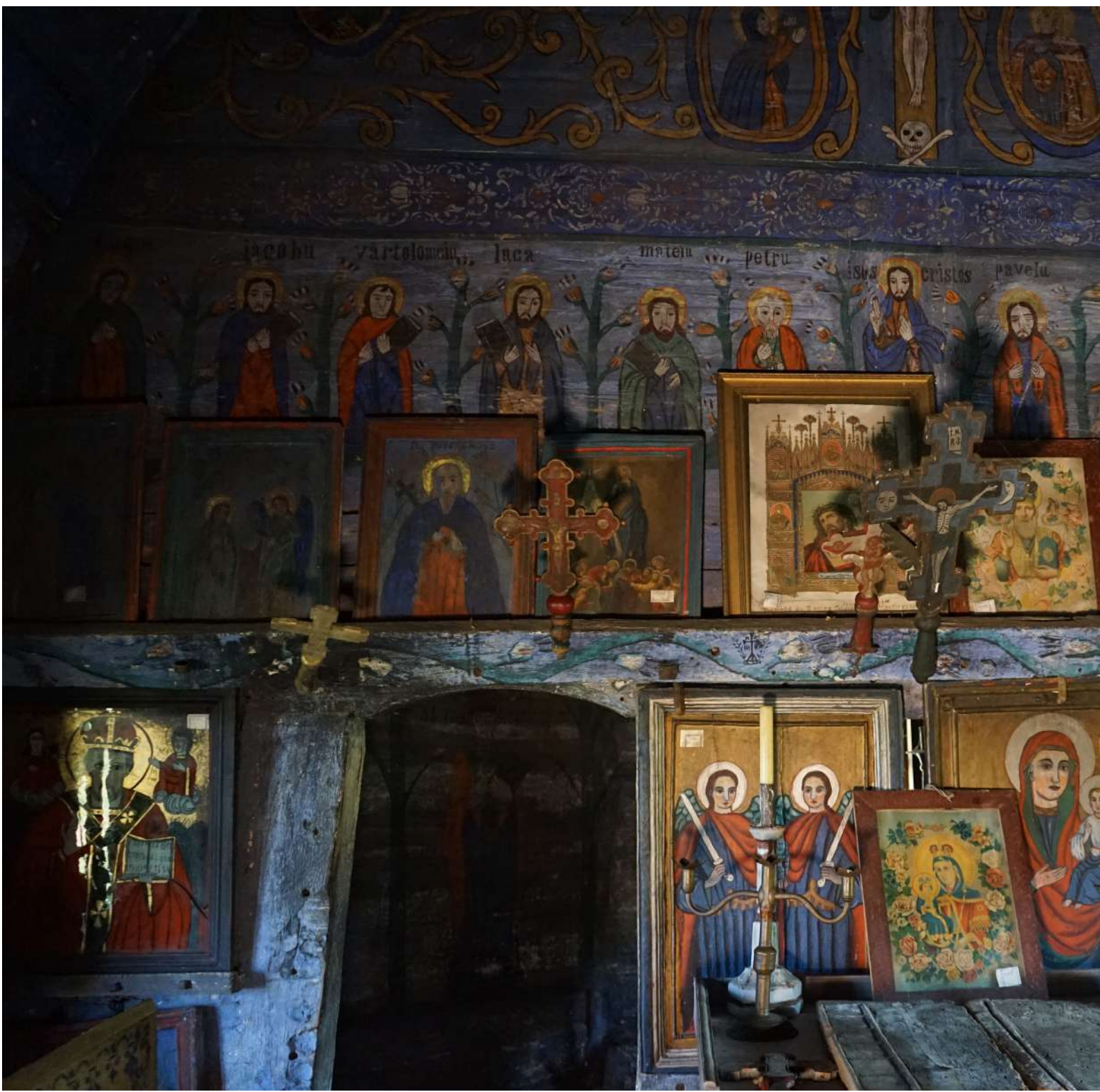
*Legea nr. 208 din 20 iulie 2015: <https://www.roatp.ro/legislatie/wp-content/uploads/2015/12/Lege-nr.-208-2015-actulizare-22-11-2015.pdf>

***Nu există nicio
redistribuție, cum
greșit se spune în
presă și în limbajul
cotidian, există
doar un sistem
proporțional cu două
etape de repartizare
– metoda Hare și
metoda d'Hondt.
Similar, nu există
negocieri și tranzacții
între partide
pentru alocarea pe
circumscripții.***

Aurelian Giugăl este doctor în științe politice, cercetător la Centrul Interdisciplinar de Cercetări Avansate asupra Dinamicii Teritoriale. Este cadru didactic la Universitatea din București.

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

români în lume

L-am provocat pe Valer Popa să îmi vorbească despre chemarea de a studia istoria României din resurse accesibile în Statele Unite în timpul facultății și nevoia sa de a reconcilia propria percepție a „rădăcinilor” cu realitatea unui trecut fracturat.

(Teodor Stan)

Emanuel Luca. Proiectul fotografic „Biserici de lemn din Maramureș”

Renegocierea trecutului

Interviu cu scriitorul Valer Popa

TEODOR STAN

Scriitorul româno-american Valer Popa predă cursuri de compoziție literară la Universitatea Loyola din Chicago. Lucrările sale, publicate recent în „New York Times”, „Chicago Magazine” și „The Believer”, atrag atenția asupra tematicii definirii identitare, a articulării unei culturi hibride, constituită în spațiul

cultural divers și competitiv al Statelor Unite. Spre deosebire de scriitorii exilului (oameni formați în țară, ale căror mărturii personale atrăgeau un anumit public în Occident), scriitorii generației „milenarilor” sunt formați în țara adoptivă și aduc în lumină o mitologie a dramelor trăite, relatate de apropiați sau captate din surse documentare, căutând să proceseze propria lor poziționare emoțională față de dileme sociale din trecutul țării, pe care încearcă să le actualizeze, propunându-le ca teme universale, relevante pentru societatea în care trăiesc. Interesul

lor față de trecut, fie el al familiei sau al țării, nu este accidental. Fără memorie nu poate exista o conștiință identitară. Atât memoria individuală, cât și cea colectivă au o componentă autobiografică, un proces narativ în perpetuă evoluție, care ne încadrează într-o continuitate și ne oferă sentimentul unicității. Ceea ce spunem despre noi se împletește cu ceea ce se spune despre noi, având un impact major asupra percepției tuturor experiențelor trăite.

L-am cunoscut pe Valer Popa spre sfârșitul lunii octombrie, prin intermediul unui exercițiu de promovare în spațiul virtual a filmului documentar „Prin cortina de fier – Din România”, o coproducție a Corporației Publice de Radiodifuziune Twin Cities cu Organizația Moștenirii Româno-Americanilor din Minnesota (HORA). Forumul de Cercetare a Imigrației, organizație pe care am fondat-o în Washington, DC, a fost implicat în promovarea evenimentului în diferite centre ale diasporei și în țară, căutând să încurajeze replicarea acestor proiecte de preservare a istoriilor orale personale și comunitare.

Am început prin a-l întreba pe Valer Popa ce anume din bagajul cultural specific societății în care s-a născut a jucat un rol important în integrarea sa socială și profesională în comunitatea gazdă. Născut în București în 1988, Valer Popa aparține unei generații pentru care viața în comunism și căderea „cortinei de fier” sunt trăite doar prin poveștile spuse în intimitatea familiei, printr-o mecanică similară spațiului mitologic. A copilărit, în mare parte, „în casa bunicilor, dintr-un sat din apropierea Buzăului”, fiind ancorat emoțional atât în lumea urbană, cât și în cea rurală a unei societăți în plină transformare. Părintii locuiau în cartierul Drumul Taberei, spațiu de mare încărcătură descris de Valer Popa ca „epicentru al evenimentelor din timpul Revoluției”. Primele amintiri ale copilăriei sunt însă legate de spațiul rural, de casa bunicilor, unde a ajuns să descopere o anumită continuitate a unei existențe și gândiri ce definește societatea românească. Deși născut în Capitală, consideră că „în multe privințe România continuă să fie o societate rurală”.

Valer Popa nu a avut ocazia să facă școala în țară. Părinții lui, câștigători ai „loteriei vizelor”, au decis în 1995, pe când Valer Popa avea doar șapte ani,

***Născut în București
în 1988, Valer Popa
aparține unei
generații pentru care
viața în comunism
și căderea „cortinei
de fier” sunt trăite
doar prin poveștile
spuse în intimitatea
familiei, printr-o
mecanică similară
spațiului mitologic.***

strămutarea familiei în Minnesota. Știa doar o singură persoană în SUA, care locuia în Minnesota, un prieten din liceu al tatălui, care își termina doctoratul acolo. Proaspăt ajunși, au locuit temporar cu acest prieten. „Ne-am chinuit o vreme, dar, încet, ne-am adaptat la viața din Minnesota. Părinții au avut noroc să își găsească slujbe relativ repede. Mă gândesc cât de dificil ar fi fost să venim acum, când discursul public asupra imigrației este atât de politizat și economia prezintă alte condiții decât cele de atunci. Pentru mama, profesoară de engleză în țară, tranziția a fost destul de ușoară, lucrând o vreme la școli Montessori. Tatăl a terminat în București

***Modelul părinților
– de adaptare,
integrare, apreciere
și deschidere față de
valorile comunității
de care au ales să
aparțină – a fost
transmis fiului,
oferindu-i capacitatea
de a percepe
societatea gazdă
ca pe un mediu plin
de oportunități.***

facultatea de matematică și în primii ani ce au urmat căderii regimului comunist a înființat, cu prieteni din zona Buzăului, un business de manufactură și comercializare a lustrelor artizanale lucrate în sticlă cameo, o tehnică atribuită artistului francez Émile Gallé. Ajuns în SUA, a lucrat ca inginer tehnician într-o fabrică de semiconductoare până în 2001, când, în timpul recesiunii de atunci, și-a pierdut slujba.” Adaptabilitatea și reziliența tatălui au lăsat o impresie puternică asupra lui Valer Popa. La 40 de ani, în plină recesiune, tatăl său a ales din nou să nu se lase definit de circumstanțe și a urmat un program doctoral în „computational neuroscience”, un domeniu în care lucrează și acum, ca cercetător

într-un laborator bine cotate în publicațiile academice. Modelul părinților – de adaptare, integrare, apreciere și deschidere față de valorile comunității de care au ales să aparțină – a fost transmis fiului, oferindu-i capacitatea de a percepe societatea gazdă ca pe un mediu plin de oportunități. Valer Popa a început școala în engleză, limba în care funcționează, scrie și își formulează gândurile. Abilitatea de a folosi limba maternă ține de un context anume, crede Valer Popa. În timpul vacanțelor petrecute la bunici, în România, își regăsea abilitatea de a se exprima și a gândi în această limbă. „Când ne duceam la țară, la «casa părintească» (unde au copilarit bunica, tatăl ei și multe generații înaintea lor), aveam sentimentul că în colțul acesta al lumii sunt rădăcinile mele. Era locul tuturor poveștilor spuse de bunici din viața lor și asta m-a fascinat enorm. Erau povești personale din cel de-al doilea război mondial, despre trecerea armatei rusești prin valea lor. Nu eram familiar cu istoria din manuale, dar întotdeauna puteam simți prezența istoriei asupra locului.”

Nu toată „mitologia” transmisă în familie și adusă în valizele imigranților este însă atât de pitorească. L-am provocat pe Valer Popa să îmi vorbească despre chemarea de a studia istoria României din resurse accesibile în Statele Unite în timpul facultății și nevoia sa de a reconcilia propria percepție a „rădăcinilor” cu realitatea unui trecut fracturat. Provocarea mea făcea referință la un articol al său, publicat în „New York Times” cu titlul „Reîntoarcerea Rinocerului”. Acest eseu abordează abil tematica piesei de teatru a lui Eugen Ionesco, care ilustrează contagiunea ideologiei naziste ce a precedat atrocitățile celui de al doilea război mondial. În acel articol, Valer Popa actualizează tematica dezlănțuirii virale a jingoismului (termen care în engleză numește naționalismul agresiv și extremist, apropiat de șovinism – n.r.) și a furiei xenofobe pentru a atrage atenția asupra lecțiilor neasumate ale trecutului. Acestea continuă să ne bântuie ca spectre întunecate ale naturii noastre sociale, iar ele încă pot răni cu o surprinzătoare violență. Eseul menționează în treacăt încarcerarea străbunicului autorului, împreună cu filosoful Emil Cioran și istoricul Mircea Eliade, din cauza asocierii cu „Garda de Fier”. Spre deosebire de distanțarea abilă a intelectualilor evadați în Occident, străbunicul său a schimbat celula închisorii din perioada regimului

monarhic cu cea a „reeducării la canal” pentru 11 ani. Valer Popa procesează la nivel personal aceste traume transmise transgenerațional. E un puternic conflict aici. Imaginea pe care străbunica sa i-o transmisese în copilărie era cea a străbunicului ca „erou insurgent”. Dar Valer realizează că același om, care a fost victimă a regimului comunist, a fost totuși cel puțin un simpatizant nazist. Conflictul intern nu este doar de a se raporta la acel complex context istoric, ci și de a respinge complicitatea morală permisă de acest proces care am convenit să îl numim „al sanitarizării trecutului”. „Ca adult, aceste povești de familie le revezi cu alți ochi”, spune Valer, „și realizezi că această «sanitarizare» are loc nu doar în intimitatea familiei, ci continuă să fie facilitată și promovată în spațiul public. Trecutul e în perpetuă schimbare. Așa cum un imigrant trebuie să își renegocieze identitatea în societatea gazdă, tot așa România pare a-și renegocia trecutul, redefinindu-l în noi conjuncturi.”

Este posibilă detașarea completă de trecut în procesul de redefinire socială a individului în societatea gazdă? Pentru un copil plecat la șapte ani, opțiunea ignorării trecutului și chiar a bagajului identitar pare a fi viabilă. Într-un articol publicat în revista „Chicago”, Valer Popa abordează această temă a trecutului care ne urmărește, a atracției ambivalente de a evita și de a cerceta misterele întunecate ale trecutului. Intitulat „Cazul nesoluționat al asasinării unui profesor al Universității Chicago,” articolul lui Valer Popa prezintă cititorilor americani cazul (prea puțin cunoscut) al uciderii lui Petru Culianu și toate intrigile cercurilor literare ale exilului formate în jurul acestui misterios caz. Articolul nu caută a oferi o soluționare a cazului, ci este un exercițiu de a reflecta asupra condiției de imigrant care nu poate scăpa de umbra trecutului. „Condiția de imigrant te forțează ori să uiți trecutul, tot ce s-a întâmplat înainte, ori să rămâi paralizat... și aceasta este experiența multor imigranți încercați de asemenea emoții. A fost motivul pentru care am ales să abordez această poveste a lui Culianu, a exilului care a încercat să își creeze o nouă viață, să pună trecutul deoparte și nu a reușit.”

Este imigrarea o școală care îți ghidează alegerile profesionale și chiar deciziile personale? „Emigrarea

***„Am simțit un fel de
confuzie, o stare de
neliniște, o nevoie
a cărei alinare am
găsit-o doar prin
a scrie proză...”***

din România a contribuit la decizia de a fi scriitor”, confirmă Valer Popa. „Am simțit un fel de confuzie, o stare de neliniște, o nevoie a cărei alinare am găsit-o doar prin a scrie proză. Mulți dintre cei care au ambiția de a alege o astfel de carieră o fac pentru a alina o lipsă simțită din copilărie, o nevoie care îi împinge să se exprime și să exploreze emoțiile trăite. Soția mea este și ea scriitoare, imigrantă venită din China la aceeași vârstă ca mine. Observ însă o diferență în modul cum ne raportăm fiecare la țara de origine. Amândoi scriem despre experiența imigrației, dar, în timp ce eu ancoriez temele obsesiv în trecut și în ceea ce simt că am pierdut, ea se raportează la dilemele apartenenței actuale în diaspora”. I-am sugerat lui Valer Popa că există o mulțime de factori care pot determina aceste raportări diferite, de cele legate de contextul în care diaspora chineză este într-o accelerată creștere numerică în Statele Unite, în comparație cu prezența mult mai firavă și disipată a diasporei românești, la atitudinile formate prin acele „povești intime ale familiei” despre care vorbisem. Valer Popa a confirmat importanța atitudinilor parentale față de integrare și definirea identității culturale în țara gazdă. „Părinții mei au fost întotdeauna interesați să se integreze în societatea adoptivă, dornici de a explora cultura americană – producții de teatru, operă, concerte, festivaluri de film și restaurante cu

***Admir foarte mult
abilitatea regizorilor
români de a accesa
umbrele trecutului
pentru a ne ajuta
să ne renegociem
înțelegerea a ceea
ce suntem.”***

specific culinar divers, în timp ce părinții soției nu se simt confortabil când ies altundeva decât, poate, la restaurante chinezești. Atitudinea și expectanțele părinților față de societatea gazdă au un impact major asupra modului în care fiica lor se raportează la țara părăsită, încercând să se distanțeze, să nu se lase definită și limitată de apartenența la o comunitate etnică închisă. Pentru ea este mult mai accentuată nevoia de a se autodefini în contextul țării gazdă. Răspunsul meu este de a căuta în trecut pentru a crea, pentru viitor, orizonturi de așteptare. În schimb, toate personajele din scrierile soției mele sunt imigranți din China. Nu putem vorbi de o rejectare a culturii, ci de un interes mult mai redus de a lega cultura diasporei chineze de țara de origine.”

Pentru a înțelege cum se raportează față de România copilăriei sale și față de cea actuală, l-am întrebat pe Valer Popa ce produse artistice, ce personalități ale vieții culturale din România consideră că suscită interes în diaspora. „Mă

fascinează filmele «noului val», în special filmele regizorului Radu Jude, care abordează teme tabu ale istoriei noastre, precum ‘Aferim!’ sau ‘Îmi este indiferent dacă în istorie vom intra ca barbari’. Admir foarte mult abilitatea regizorilor români de a accesa umbrele trecutului pentru a ne ajuta să ne renegociem înțelegerea a ceea ce suntem.”

În imaginația publicului american aparținem spațiului euroatlantic occidental sau unei lumi orientale care fascinează și atrage atenția tocmai prin elementele sale exotice? Întrebarea mea făcea aluzie la un eseu al său publicat în această vară în revista „Believer”, intitulat „Monștrii mlaștinii”. Valer Popa tratează tema fascinației publicului occidental de acum un secol față de viața de zi cu zi orientală, descrisă de presa timpului și consacrată de scriitori precum Panait Istrati. Imaginea era cea a unui circ grotesc de la periferia civilizației europene, o lume în care sălbăticia este analizată, studiată „științific” și asanată pentru gratificarea publicului occidental. „Acum avem percepția că suntem europeni, dar pentru sute de ani europenii occidentali nu ne percepeau ca fiind parte din Europa, ci aparținând unei alte lumi, exotice, cea a Imperiului Otoman. Avem o relație destul de complicată cu acest trecut al apartenenței la culturile orientale. Istoria propusă în școli este atentă în a accentua independența Principatelor în cadrul Imperiului Otoman. E o distincție mai mult retorică, menită a ascunde impregnarea culturală profundă, inclusiv a bagajului lingvistic, de care încercăm încă din secolul 19 să ne debarasăm inventând o identitate europeană, inițial francofonă. Un exemplu este cuvântul «mahala», încă folosit în Turcia și în alte țări balcanice pentru a descrie noțiunea de cartier. În România a devenit termen derogatoriu, al marginalității vulgare, murdare, sau este asociat cu etnia romilor, externalizat, proiectat asupra altei entități și, prin urmare, nereprezentativ pentru cultura noastră. Dar, în fond, acest cuvânt arată cum ne negociem identitatea și indică disconfortul nostru de a ne asocia cu o cultură orientală. Transformarea lingvistică ne-a oferit iluzia de a ne simți mai puțin orientali, mai europeni, dar nu a schimbat modul în care suntem percepuți în Occident. Din păcate, România rămâne un spațiu destul de exotic și nu foarte bine înțeles de publicul american. Nu știu dacă există un public sau vreo receptivitate aici

pentru aceste teme ale asumării trecutului despre care scriu. Încercarea mea de a aborda aceste teme este o obsesie personală. Urgența abordării acestor teme este creată de nevoia de a mă înțelege pe mine însumi. Când scriu, nu am în minte un anumit segment al publicului american. Mi-ar face plăcere să existe acest public sensibilizat și poate că el există, dar rămâne foarte dificil să propun aceste teme editorilor americani. Publicul american nu are termeni referențiali față de cultura și societatea României, așa cum are pentru țări din Europa occidentală, în parte pentru că imigrația din acele țări europene a fost mai substanțială sau diaspora acelor țări a fost mai vizibil mobilizată. Pentru diaspora rusă sau pentru cea chineză există un interes și un public dovedit, iar acesta este un aspect important pentru decizii editoriale, care cuantifică potențialul și viabilitatea comercială a produsului cultural, oricât de bine făcut sau original ar fi el.”

Am decis să privesc ca pe o provocare răspunsul lui Valer Popa legat de marginalitatea noastră în spațiul de referințe culturale ale publicului american. Este o provocare care se aplică atât scriitorilor, cât și regizorilor care încearcă să pătrundă pe scena culturală americană și să propună produse culturale autentice, radiografii sociale care tratează dileme universale. Aceste exerciții de afirmare a matricei stilistice românești în spațiul american evocă aspecte descrise de Lucian Blaga în „Trilogia culturii”, unde acesta formulează distincții între „culturi minore” și „culturi majore”. Răspunsurile interlocutorului meu (în postura sa de creator de cultură) reflectă tocmai distincția între ceea ce Blaga denumea „vârsta adoptivă” a copilăriei, în care încorporăm miturile transmise, acceptând naiv și necondiționat încadrarea într-un continuum multigenerațional și „vârsta biologică” a maturității intelectuale, când individualitatea primează și spiritul critic se opune miturilor și ideologiilor. Se depășește ipostaza de recipient emoțional al mitologiei însușite. În acest sens, al „închiziției” mature, ce transcende mitologii, dar și situații și dileme sociale specifice, cred că se încadrează toate

***Publicul american
nu are termeni
referențiali față de
cultura și societatea
României, așa cum
are pentru țări din
Europa occidentală,
în parte pentru că
imigrația din acele
țări europene a fost
mai substanțială
sau diaspora acelor
țări a fost mai
vizibil mobilizată.***

filmele românești care apar în ultimii ani (ca un nou val al realismului autohton). Geniul acestora nu este doar în abordarea dilemelor trecutului și nu se reduce la angajarea în radiografii punctuale, ci constă în tratarea lor ca teme universale, care transcend timpul și spațiul discutat, provocând o maturizare și intenționând o responsabilizare a publicului.

**GRAMPET
GROUP**

Motion is our business

20
DE ANI

**PROMOVĂM
SPIRITUL ROMÂNESC
PESTE HOTARE
DIN 1999**

Prima multinațională cu capital românesc.

Profesionalismul și perseverența noastră din ultimii 20 de ani au pus România pe harta feroviară globală și la conjuncția strategică a industriilor europene și internaționale. Suntem un pilon de dezvoltare a României și ne propunem să continuăm în aceeași direcție.

România

Austria

Serbia

Germania

Ungaria

Grecia

Bulgaria

Croația

Proiectele Fundației Augustin Buzura

Inițial, opțiunile profesionale ale lui Augustin Buzura n-au vizat nici scrisul, nici medicina, ci mai degrabă pictura sau sculptura. Scrisul a venit mult mai târziu, în perioada studenției clujene.

(Dana Gagniuc-Buzura)

Jean-Jacques Askenasy este medic și cercetător în domeniul neurologiei și este membru al Academiei Române. În 2018 i-a fost decernat Premiul de excelență al Fundației Augustin Buzura.

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

De la modelajul în argilă, la autoportret

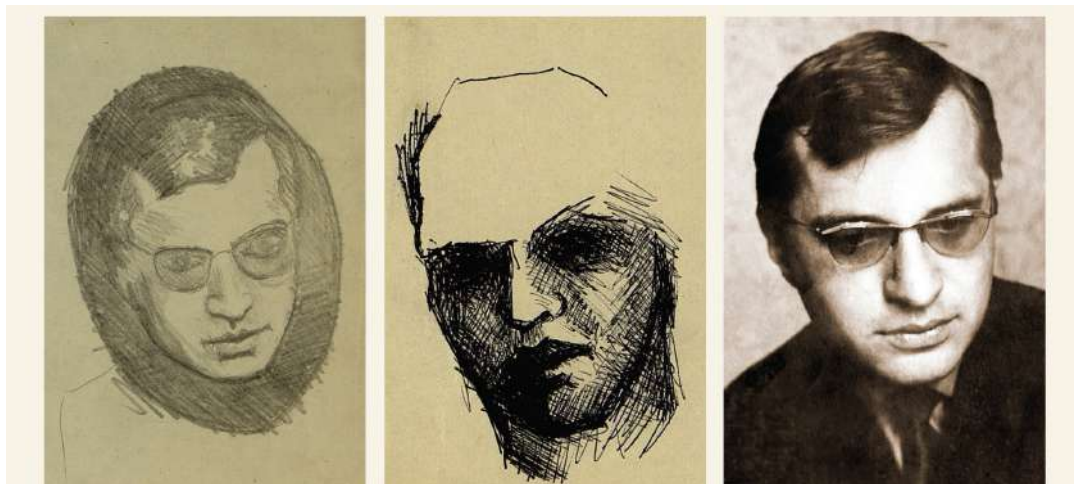
Inițial, opțiunile profesionale ale lui Augustin Buzura n-au vizat nici scrisul, nici medicina, ci mai degrabă pictura sau sculptura. Scrisul a venit mult mai târziu, în perioada studenției clujene.

De altfel, scriitorul mărturisește acest fapt în „Teroarea iluziei. Convorbiri cu Crisula Ștefănescu”: „Eu visam să mă fac sculptor, visam la artele plastice. Trăiam într-o zonă argiloasă și, cum misiunea mea principală de primăvara până toamna era să îngrijesc vacile, toată ziua păzeam animalele și modelam. Aveam sute de modelaje. Figuri omenești. (...) Dar nici cu sculptura n-a fost să fie. Școala de pictură din Baia Mare s-a desființat, bani să-mi plătesc lecțiile particulare nu aveam, iar mamei i se părea

profund neserioasă o asemenea meserie. Tata și-a dat și el cu părerea. I-ar fi plăcut să mă vadă preot, dar nici agricultor n-ar fi fost rău. Oricum, el nu s-a amestecat prea mult și m-a lăsat pe mine să hotărăsc. În schimb, mama avea o idee fixă: medicina. Dar nu orice fel de medicină, ci cea veterinară.”

La maturitate Augustin Buzura recunoaște că a visat să scrie o carte, să facă o expoziție de pictură, una de sculptură și că și-ar fi dorit să scrie o simfonie.

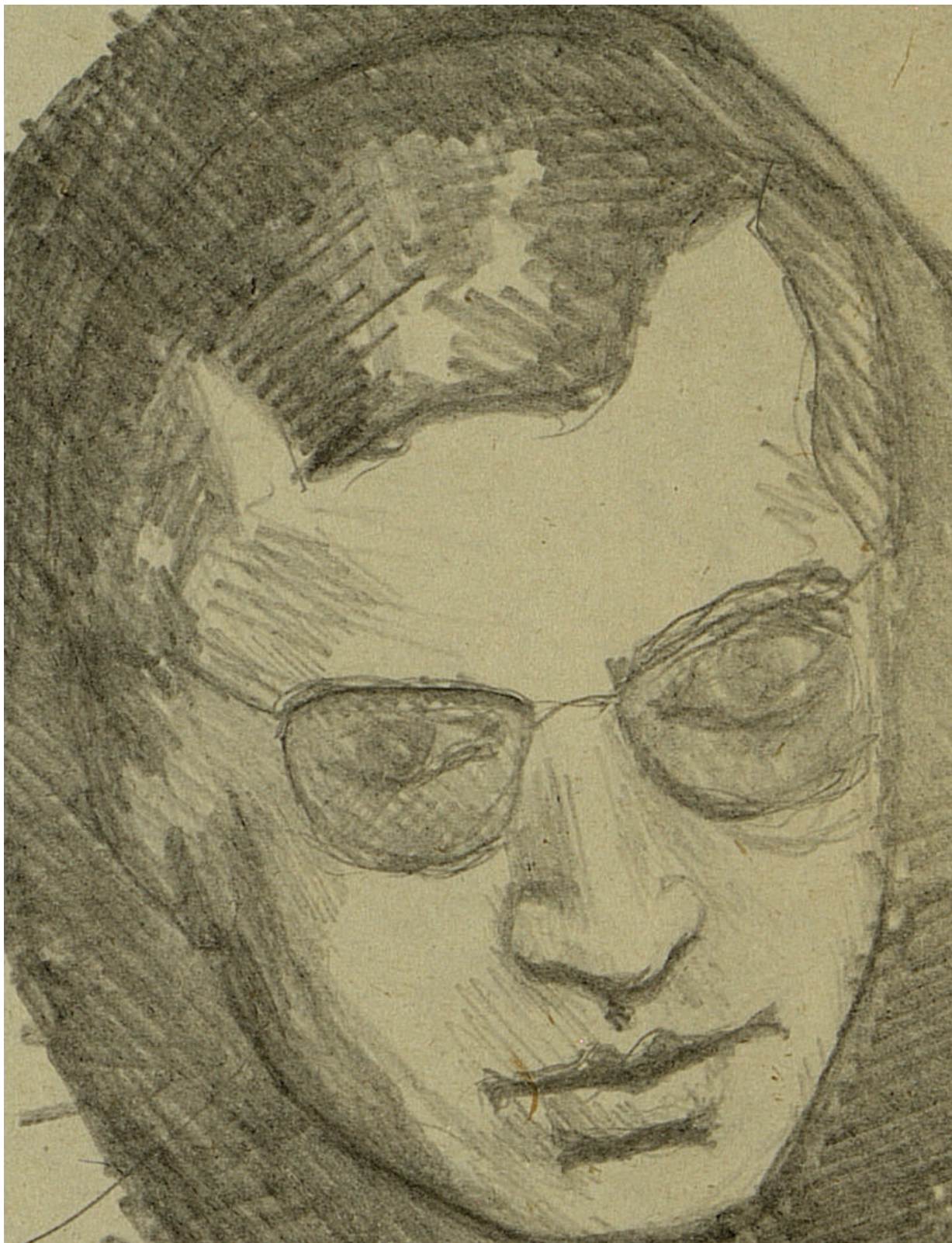
O parte din schițele sale, în special autoportrete, s-au păstrat, ele fiind prezentate în cadrul expoziției „Augustin Buzura – Conștiința scrisului”, vernisată în cadrul sesiunii omagiale organizată de Academia Română la doi ani de la dispariția sa.

Panou din expoziția „Augustin Buzura – Conștiința scrisului”

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

Schiță de autoportret din manuscrisele perioadei 1960-1970

PREMIILE DE EXCELENȚĂ

Jean-Jacques Askenasy

Jean-Jacques Askenasy este medic și cercetător în domeniul neurologiei și este membru al Academiei Române. În 2018 i-a fost decernat Premiul de excelență al Fundației Augustin Buzura.

Mihai Eminescu

Am răsfoit cartea lui Nicolae Georgescu „EMINESCU TÂRZIU - TRECEREA”, editată în 2008, și am fost cutremurat de emoții. Este inimaginabil, de necrezut și uimitor cum o armată de scriitori consacrați, medici renumiți și oameni politici au pornit un război pentru ceea ce este considerat „păstrarea neîntinată a geniului poeziei române”. Am senzația că mai multe armate de patrioți s-au angajat într-un război pe viață și pe

moarte, pentru a da jos de pe pantoful goliatului poeziei române un grăunte de praf. Sacrificiu pe atât de total pe cât de inutil. Citesc și nu-mi vine să cred, mă frec la ochi, citesc și recitesc din cartea ilustrului G. Călinescu: „De 7 nopții, de când stau lângă nenorocitul, numai astăzi a putut fi scos din cămașa de forță, având niște furii ce seamănă mai mult a turbat decât a alienat. Îndată ce-l dezleagă, rupe tot cu-o putere de fiară și strigă de produce un ecou îngrozitor în spital, unde se află 80 de

alienați, afară de femei, dar nici unul în starea grozavă a lui. Capul îi este spart și umflat; nu pot însă afla de la nimeni cine-a comis această cruzime contra lui; eu cred că vr-un alt nenorocit nebun. Doctorul Șuțu mi-a declarat că umflătura este de 99 de ori mortală și că numai al sutelea poate scăpa. Eu însă rog pe D-zeu, dacă este drept, să-i curme suferințele, căci nu mai sunt de suportat.” (articol scris la moartea poetului; este posibil ca Scipione Bădescu să fi fost să-l vadă pe Eminescu în spital).

Văd imaginea unui goliat înalt de 1 kilometru, legat în lanțuri care cântăresc mii de tone, care are pe vârful degetului 5 de la piciorul drept un grăunte de praf și mii de furnici cu cap de om, se chinuiesc de ani de zile să-l dea jos, fără să reușească.

Dragi prieteni, geniul poeziei, Mihai Eminescu cu acest grăunte de praf pe degetul 5 sau fără el, rămâne pe veci ceea ce a fost, până la apariția unuia mai genial decât el. Ce importanță are dacă a avut o boală venerică sau nu? Un bărbat frumos după care alergau fetele, a locuit la Viena, Berlin și alte zeci de orașe, într-o perioadă istorică (a doua jumătate a secolului XIX și începutul secolului XX), în care blenoragia, sifilisul și tuberculoza erau epidemice și endemice. Într-o epocă în care gonococii, spirochetele și bacilul Koch se aflau pe toate robinetele și WC-urile, iar clinicile de boli venerice erau cum sunt azi farmaciile, pe toate străzile, pe cine interesează dacă Mihai Eminescu a avut o boală venerică sau nu? Când un creier unic pe lume desfată prin creațiile lui, și fiindu-i concetățean ți se umple inima de mândrie, ce importanță are dacă el a fost sau nu unul din sutele de milioane de infestați cu microbi cu care întrega omenire a trăit în acele vremuri? O armată de Don Quichoți au pornit războiul cu morile de vânt, de ce?

E foarte bine să se cunoască biografia lui Eminescu, dar nu trebuie să uităm că omul nu mai este de 131 de ani, iar nouă ne-a rămas opera. Eminescu a creat realmente până pe la 33 de ani, în ultimii șase eclipsa stelei sale a fost evidentă. Chiar dacă bolile au impact asupra operelor, relația nu este de simplă cauzalitate, iar succesiunea în timp le separă. Opera și concepțiile sale filosofice și politice, se pot deduce din creația celor 15 ani de efervescență poetică și nicidecum din prezența sau absența bolilor sale venerice. Cei vreo cincisprezece ani de creație genială nu și-au epuizat puterea de fascinație până azi. După 1989, pe fondul unei vaste lupte contra canonului moștenit de la național-comunism cu nuanțe legionare, multe statui au fost doborâte, iar altele au fost ridicate, reclădite și machiate. Așa s-a ajuns și la revizionismul anticanonic din cultură, adesea delirant. Dintre toți „idolii tribului”, Eminescu a fost cel mai afectat de iconoclasmul complexațiilor, care nu trebuie confundat cu gândirea critică. În loc de a lua „La Steaua” și a scrie o trilogie sau o enciclopedie despre o singură poezie, care va înălța demnitatea geniului și prestația creației sale, ne-am impotmolit în organele lui genitale și ne chinuim să le sterilizăm, împotriva realității acelor timpuri. Organele lui genitale, dacă au fost sterile sau infectate, nu interesează decât minți complexate.

Ne aflăm în fața creierului unui geniu care, în decurs de 15 ani, a lăsat un tezaur unic de poezie, egal în muzică cu tezaurul mozartian și datoria tuturor este de a-l onora și respecta. „Păstrarea neîntinată a geniului poeziei române” o face poezia eminesciană însăși, iar armatele care-i scormonesc bolile se supun iradiațiilor de raze gama, care izvoresc din acest creier unic. O spune neurologul

Jean-Jacques Askenasy

Despre noi

Fundația Culturală Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura a fost înființată în 2017, la puțin timp după dispariția academicianului Augustin Buzura. Inițiatorii sunt membrii familiei, animați de dorința de a păstra vie memoria academicianului Augustin Buzura și pentru a continua idealul de conștiință și responsabilitate pentru care scriitorul s-a luptat o viață. Urmând valorile și principiile profesate de academicianul Augustin Buzura, fundația se va preocupa de sensibilizarea societății românești asupra importanței păstrării și dezvoltării patrimoniului cultural național, va promova excelența și va sprijini valorile.

Fundația Culturală Augustin Buzura se va ocupa prin toate mijloacele de care dispune de promovarea în țară și în străinătate a operei literare și publicistice a scriitorului Augustin Buzura, precum și a filmelor realizate după scenariile sale. Se va îngriji, de asemenea, de perpetuarea numelui său și a actelor sale fondatoare și generatoare de cultură civică și instituțională.

Având ca scop sprijinirea și promovarea culturii, artei și civilizației românești, FCAB își propune să fie un factor activ

în societatea civilă, prin sprijinirea procesului de integrare și de afirmare culturală europeană și mondială, prin oferirea de soluții practice în domeniul culturii, artei și educației.

Fundația Culturală Augustin Buzura militează pentru încurajarea și stimularea creației originale în toate domeniile culturii, de la cercetarea științifică până la creația artistică, precum și pentru sprijinirea și promovarea tinerelor talente și protejarea și perpetuarea celor consacrate.

Promovarea și sprijinirea activităților de studiu și cercetare privind istoria și civilizația românilor, menținerea prin mijloace specifice a legăturilor cu alte fundații culturale din țară și străinătate reprezintă obiective relevante ale Fundației Culturale Augustin Buzura.

Fundația va organiza și va participa, singură sau în parteneriat, la expoziții, spectacole, festivaluri, concerte și alte manifestări cultural-artistice, în țară sau în străinătate.

Președinte al Fundației Culturale Augustin Buzura este Anamaria Maior-Buzura, fiica scriitorului.

Buzura Foundation Washington D.C.

Buzura Foundation supports and promotes Romanian and universal culture, art and civilization, aims to be an active factor in civil society by supporting the process of integration and cultural affirmation, by offering practical solutions in the field of culture, art and education.

OUR VISION

To keep the memory of Augustin Buzura alive and create a movement around his work rooted into his principles, values and courage of telling the truth under any circumstances.

WHAT WE DO

We support and engage with established and emerging artists, scientists and educators whose works reflect and carry on the principles and values present in Buzura's literary and journalistic work.

OUR COMMUNITY

Our community is diverse, with a sense of belonging and deeply rooted into the present. It's inclusive and serves as a forum for honest discussion, respecting and welcoming diversity of opinion, hence keeping a sense of ownership of ideas.